

Slavomil Daněk

POSVÁTNÉ STROMY
VE
STARÉM ZÁKONĚ

Dissertace.

E mansk. mult. VI. '51 JZA.

O b s a h .

Úvodem.

I. Část popisná :

	A. Skupina	!ωΟΛα;	§ 1.
	B. “	!ωΟλαε	2 - 7
	C. “	ηλᾱαε	8 – 15
	D. “	λψια;	16 – 22
23	E. “	ην,β.λι , ζΩλ , !ωΟμρ.[:	
	F. “	λϙ,αε	24 – 26
	G. “	ακᾱΒᾱ	27 – 29
30	H. “		πωΟρΒ.
	J. “	ην,σ.	31
32	K. “		!ωΟψθᾱψθι
	L. “	~τ,ρο	33
	M. “	!ωΟΜρι	34
35.36	N. “		ρμᾱΤᾱ
	O. “	#[ε	37 – 40

II. Část soustavná :

	Rekapitulace	41
A.	Lokální příslušnost posvátných stromů. (Terminologie)	
1.	Redukce druhů	42
2.	Kombinace typů	43
B.	Kultická povaha posvátných stromů. (Fainomenologie)	
1.	Objekt a příslušenství	44
2.	Scenerie a pozadí	45
3.	Korrelát a prostředí	46
4.		

Funkce a přitpůsobení	47
C. Tradiční pořadí posvátných stromů. (Chronologie)	
1. Litterární mezníky	48
2. Historický rámec	49
Resultát	50

1

Příslušenství primitivních kultů dodávala člověku příroda sama. A hotové, jako právě: posvátné stromy. Z psychologických předpokladů, jež vedly k uctívání stromů, jsou dva hned nasnadě.

Není asi náhodou, že biblické pradějiny uvádějí jako první poučení rozdíl mezi stromovím, jehož ovoce jest ku prospěchu člověka, a stromem, z něhož požívati má v zápětí smrt. Přednější a důležitější zkušenosti nad rozdíl mezi ovocem jedlým a jedovatým nebylo pro civilizaci prvotní. V tomto stádiu poznání o přírodě vznikla otázka, *odkud* tento rozdíl, a zodpovězena pro oblast náboženského myšlení představou *o démonických* silách skrytých ve stromu a jeho ovoci, pokud jevílo zhoubné účinky na zdraví lidské. Po tomto rozlišení obrátila se pátravá pozornost na stromy v okolí zbývající a to s otázkou: k čemu jsou *tyto*? A náboženské nazírání nalézá odpověď a radíc neznámé k neznámému a připisujíc skrytý účel bytostem, stojícím ve spojení s těmito stromy: stávají se sídlem nebo výhradou *božstva*, tudíž posvátnými. Zvláště, když s jiné strany ještě dostávalo se tomuto postupu náležitého popudu: souvislost s vyššími, tajemnými mocnosti byla patrně příčinou, že jisté druhy stromů neztrácely listí, nýbrž podržovali „věčnou zeleň“. Nepřímým doložením naznačeného psychologického procesu může býti – z materiálu Starého Zákona – okolnost, že právě nejobyčejnější strom ovocný – fíkovník – jakož i užitkový – sykomora - *nemají* pražádného kultického významu.

Z oněch psychologických předpokladů vysvětlují se základní zjevy uctívání stromův, společné dějinám všech primitivních náboženství. Kulty původu šemického vykazují však ještě mimo to zvláštnost, že postupem času objevují se v nich posvátné objekty, jež jsou obecně považovány za *surrogáty* posvátných stromů. Vůči tomuto úkazu naskytuje se *historií* a *psychologií* náboženství šemitského resp. hebrejského otázka: jak došlo k zavedení této náhrady za posvátné

stromy, a poněvadž obé posvátné stromy i jejich surrogáty objevují se jako soudobé namnoze, otázka ještě důležitější: jak se stalo, že obé *mohlo existovati vedle sebe*? Úkol jistě obsáhlý a obtížný již proto, že nutno theoreticky připustiti i zde možnost, že např. posvátné stromy jako přežitky objevují se ještě v době charakterisované jejich surrogáty – moment, s nímž právě v dějinách náboženství vždy třeba počítati.

2

Jen po částech lze tedy přistoupiti k řešení sem spadajících otázek. Pokud se týče náboženství hebrejského, staví se tu do popředí problémy, vyplývající z povahy *pramenů* jeho dějin. Starý Zákon jako nejvýznačnější svod písemných památek hebrejských jest výsledkem složitého litterárního a textového procesu. Prve, než může býti zužitkován jako pramen od historie a psychologie náboženství, dlužno zodpověděti otázku, zda zmíněný proces nezasáhnul v poměr oněch zjevů, o jichž dějinné a myšlenkové vyšetření se jedná. Čili v daném případě: co nám může pověděti o poměru posvátných stromův a jejich surrogátův, případně o vývoji tohoto odvětví hebrejského kultu – litterární a textové uzpůsobení příslušných zpráv starozákonních?

A z tohoto hlediska zabývá se přítomná studie *posvátnými stromy, ve Starém Zákoně* vzpomenutými. Reflektujeme-li na konečné, materiál vyčerpávající výsledky, pokud jsou dosažitelný prostředkům a pomůckám této studie, nutno obráti si za předmět pozorování okruh rozsahově i pojmově přesně vymezený. Starozákonní tradice vychází tu vstříc v tom, že zaznamenává jen určitý počet stromův, které jsouce nositeli *vlastních jmen místních*, vymezují náš úkol zřetelem na posvátné stromy, kvalifikující dotyčné *lokality* jako *kultické*. Mluvíme tedy v dalším o posvátných stromech ve smyslu *kulticky* kvalifikovaných *exemplářův*. Stromy, byť téhož druhu, o nichž se mluví ve Starém Zákoně jako o posvátných všeobecně, bez ohledu na *kultišť* padají zde na váhu jen k doplnění nebo kontrole výsledkův.

Následující nyní část popisná uvádí posvátné stromy v rozřídění dle *názvových skupin* jejich. V druhé, soustavné části shrnuty jsou poznatky, vyplývající ze stavu starozákonních záznamů o posvátných stromech, s přihlédnutím k postavení jejich v náboženských dějinách hebrejských.

3.

I.

Část popisná

A. Skupina ,llón .

אלון M BALANOS Gn 35 Jes 2,6 DRYs Hs 4 Am 2 ELATINUS (acc. pl.) Ez 27 LXX QUERCUS, TEREBINTHUS Hs 4 (Socin KBw 144s)V;blvt, T (sed Sach 11 alias) P dub, doubí (Jes 6 Hs 4) K – počítá Socin ib mezi skutečné duby, vedle „stejnoznačného asi“ אלון cf GB k tomuto heslu s dodatkem: „doch hat das Ass. einem Baumnamen allánu“ zajímavě, že forma אלון vyskytuje se kromě Gen 35,8 *toliko* v oddílech *prorockých*:

Hos 4,13 jako označení *místa kultu* vedle לְבָנָה (LEYKÉ LXX) a אֵלֶּה (DENDRON LXX). Jako *symbol* vznešenosti, mohutnosti:

Jes 2,13 אֵלֶּה הַבָּשָׁן (DENDRON BALANU B. LXX) vedle אֶרֶץ הַלְבָּנוֹן; pozoruhodně ovšem, že vv. 8 a 18 obsahují výroky o אֵלֶּיִם.

Am 2,9 vedle אֶרֶץ o Emorejských.

Sach 11,2 v personifikaci: אֵלֶּה הַבָּשָׁן (DRIES ÉS BASANEI TIDOS LXX) mají naříkati nad הַבְּצוּר יֵעַר (DRYMOS HO SYMFYTOS LXX), jako בְּרוּשׁ nad zkázou אֶרֶץ. Jestliže tvrně mdjnt, T jmenuje raději přímo věc (Fürst, Tyrann D) místo symbolu, měl asi dobré příčiny k takové jasnosti, cf. § 49n.2.

Jako *speciés* (porážených) stromů:

Jes 5,13 cf. § 15.

Jako *materiál*:

Jes 44,14 (LXX om) vedle תְּרִזָּה a ζρ,α, Ketib אֶרֶן Kere; jsou materiálem pro všední potřebu s zbytkem dá se z nich ještě zrobiti אֶל 15 (THEÚS LXX) a פֶּסֶל (LXX om 15Bb). Tím by bylo אֶלֹן označeno jako strom, dodávající materiál k modlám. Text jest ovšem nejistý, cf. P (alias) a Budde – K3, Stade ap GB ad 1.

Ez 27,6 (ELATINÚS; EK TÉS BASANITIDOS LXX BASA AISCHYNÉ adnotad LXX Q, podobně při ostatních jménech tohoto oddílu (vedle מִלְּבָנוֹן אֶרֶן) (KIPARISSÚ EK T.L.LXX B LEYKASMOS adn. Q) slouží k zhotovení lodních součástí, přičemž loď jest symbolem „dokonalosti“ Tyru. HIERA SU LXX = $\Xi\omega\delta\theta$ pro קִרְשֵׁךְ M a OIKUS ALSODEIS = $\sim\psi\rho\omega\alpha\tau\psi\beta$ (37b) pro בֵּית־אֲשֵׁרִים M jsou podivným sousedstvím lodních součástí a ukazují, že původní text měl na mysli kultická opatření Tyru také při תִּרְן 5 = נִס 7 u významu Jes 30,17 ap GB, takže מְשֻׁט 6 jest nanejvýše slovní hříčkou, maskující kultický objekt.

Dle toho neposkytují tyto případy všeobecného použití אֶלֹן pražádné záruky, že jím od prvopočátku označena skutečná species stromová. Naopak souvislost s kultem všude proniká a nelze ji vyloučiti ani v případech symbolisace, ježto vlastní jména בִּשְׁן a לְבָנוֹן velmi snadno mohou býti jinotajnými, nehledě ani k marginaliím LXX Q, které ovšem mohly by býti výplodem soudobé záliby v překladech a výkladech vlastních jmen.

4.

1.

Gen 35,8:

M: וַתָּמָת דְּבָרָהּ מִיִּנְקַת רִבְקָה וַתִּקְבֹּר מִתַּחַת לְבֵית־אֵל תַּחַת הָאֵלֹן
וַיִּקְרָא שְׁמוֹ אֵלֹן בְּכוֹת:

LLX: APETHANEN DE DEBBÓRA (REBBÓRA E) HÉ TROPOS REBEKKAS (-KAI ETAFE D) KATÓTERON BAITHÉL HYPO TEN BALANON; KAI EKALESEN IAKOB TO ONOMA AYTÉS BALANOS PENTHÚS A (B deest).

To: v: itq: barat mil: ra; lbjt ,l b: šippúlélj méjš: rá, úq: rá, š: mé jh méjšar b: kítá,

P: ... ltacht mn bjt ,jl tchjt btmt, ..

V: EODEM TEMPORE MORTUA EST DEBORA NUTRIX REBECCAE, ET SEPULTA EST AD RADICES BETHEL SUBTER QUERCUM; VOCATUMQUE EST NOMEN LOCI ILLIUS QUERCUS FLETUS.

a.

Na zdánlivě hladký text M vrhají stín pochybnosti staré překlady svými odchylkami, jež také vzhledem k věcným obtížím, jež s sebou přináší tato noticka (cf. n. 2), nelze podceňovati LXX (a patrně též E, soudě z mlčení aparátu Sweetova) neví ničeho o וַתִּקְבֹּר . Věta v tomto podání nemá ovšem smyslu, a acc. HYPO TÉN B žádá sloveso směrové potence jako právě je קָבַר ; také možnost, že

KAI ETAFÉ D vypadlo písaři před podobným KATÓTERON, jest připustiti, ač, smíme-li počítati s dvojitým svědectvím LXX A E, není tato možnost příliš směřodatná. Ježto však תַּחַת הָאֵלֹן může zastupovati i localis, a možnost dittografie וְתַקְבֵּר hned po .. ηθβρτ jest nasnadě, není vyloučeno, že וְתַקְבֵּר nestálo původně v textu, který konstatoval jen, že Debora *zemřela* pod ALLON B. 1/.

b.

Nejistotu budí dále AD RADICES BETHEL V jako aequivalent לְבֵית־אֵל מַתַּחַת Toto určení přeloženo I. Sm 7,11 I. Rg 4,12 SUBTER V a HYPOKATÓ LXX oproti KATÓTERON zde. Poslední odchylka dala by se jakžtakž vysvětliti ohledem na následující HYPO, s nímž by obvyklé HYPOKATÓ nestilisticky konsonovalo; pro AD RADICES však sotva lze mysliti na takový důvod: mělo-li by vskutku nahrazovati pouhé SUBTER, bylo by to obrazné vyjádření nezvykle pompésní. V předpokládá tedy asi jiný výraz: doslovný aequivalent byl by “β ψρωωβ .

Dosazením tohoto aequivalentu za מַתַּחַת obdržíme čtení: λα®τψβλ ψρωωβ . Předpokládáme-li ellisi , - vzhledem k následujícímu יֵלֵא patrně úmyslnou – nebo haplografií j (pro ,) vychází λα®τψβ λα ρωωβ , známé z v.7. Obrazné rčení bylo by o něco přijatelnější; ale „kořeny“ patří zcela přirozeně ne k oltáři, nýbrž k stromu. Vyvoditi z toho, že לְבֵית־אֵל jest původně proprium *stromu*, nelze prozatím již tím vzhledem k nejistotě emendace. 2/

Mimo to vzpírá se tomuto výkladu יֵלֵא verse To (it Tj ap Gal: 27),

5.

přinášející ve svém šippólá, - Saum D a méjš:rá, - Flache, Ebene D naprosto odlišné pojetí יֵלֵא jež ukládá vyšetření, jak tato verse dospěla k němu z problematického označení pohřebiště Debory, vyšetření, jež umožněno bude teprve sledováním tohoto pojetí v dalších případech. Také *věcně* není zmínka o *pohřbení* mrtvoly nejpřirozenější: hrob položený ke *stromu*, jak chce LXX V Tjer (ap Gall 27), byl by úchylnou od obyčeje pohřbu ve skále (Gn 23).

c.

Alteraci textu nepodařilo se však zakrýti docela ani M. O מַתַּחַת לְבֵית־אֵל praví GB 870, že užito též o geogr. poloze míst. Tj. správné, avšak nelze přehlédnouti, že I. Sm 7,11 jest *závislé* na ; ad které I. Rg 4,12 objevuje se hned vzápětí מַתַּחַת לְבֵית־אֵל po obokráť k naznačení *krajiny* ve větší rozloze jak pro Gn 35,8 dosvědčuje verse To a chce tomu i doslovný význam „zespod (směrem) k“ . Význam tento jest zde přinejmenším nevhodný, rušivý. I když to připočteme na vrub poslední redakce oddílu, nezabýváme se pochybnosti o מַתַּחַת לְבֵית־אֵל, zvýšené podstatně úchylnkami starých překladův.

Vzhledem k tomu, že NOMEN LOCI ILLIUS V předpokládá שם-המקום ההוא lze konstatovati *kultickou* povahu tohoto místa 3/.

Tak jak čteme, přináší Recepta tradici o אֵלֹן בְּכוֹת jako formaci hrobu. Otázkou zůstává, zda אֵלֹן jež také dle záhlaví tohoto odstavce jest jako jméno druhové vystaveno pochybnostem, patří u významu „strom“ původní nebo teprve pozdější tradici.

1/ K3 protestuje sice energicky proti identifikaci tohoto objektu s TOMER DEBBORA Jd 4,5, kterou zastává Gunkel ad 1. a myslí spíše jako GB na ELON MORE Gn 12,6; ale v tom případě, že objekt jmenuje se po faktu úmrtí Debory *bez* ohledu na místo hrobu, vyniká tím více příbuznost ALLON B. a TOMER D. : Jd 4 vystupuje Debora jako תַּחַת הָאֵלֹן יוֹשֶׁבֶת תַּחַת-תֹּמֶר דְּבוּרָה zde by umírala

2/ Zůstaneme-li při ψρρω získáme aspoň pro koncepci předlohy LXX jakousi stopu k vyšetření personalii Debory. Její přítomnost zde na pochodu Jaakobovu z Charan, shledává Holzinger – M „vollig unverstandlich“, nepochybně větším právem, než ji K3 vysvětluje předchozím návratem Debory do východní vlasti. Než i to, že smrt její má býti takovým žalem doprovázena, který by v očích čtenáře stačil odůvodniti pojmenování onoho místa, nehodí se valně k charakteristice Debory jako מִינְקָה רַבָּקָה . Něco jiného, kdyby to byla אֵם בִּישְׂרָאֵל (Jd 5,7; Jisrael = Jaakob!), pak by tento žal byl spíše na místě – u Jaakoba! Původ מִינְקָה bude asi pozdější adaptací nesrozumitelného nebo nevhodného textu. Nápadno jest totiž, že θνεωΟψ (τθνεωΟψ) – Wurzelschoss GB vyskytuje se ve SZ v sedmi případech pětkrát v průvodu שָׁרֵשׁ! Tutéž kombinaci jest tedy snad hledati i v מִינְקָה vedle AD RADICES V.

3/Cf. Gunkel ad 1.; מְקוֹם absolutně, nebo o místě *pojmenovaném*, má význam *kultické* místo.

6.

B. Skupina ,élón .

אֵלֹן M BALANOS, DRYs LXX (Socin KBw 74), QUERCUS V (ib), rovina, roviny (Jos 19 Jd 4: Elon (K-dub dle Socina KBw 144. „vgl. ag., arana ein palaestinensischer Baum.. grosser Baum, *nur* mit einem gen. v. heiligen Bäumen“ GB 40.

2. ELON MORE .

Gen 12,6s

M: וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שָׁכֵם עַד אֵלֹן מוֹרָה וְהַכְנַעֲנִי אָז בְּאֶרֶץ:
וַיֵּרָא יְהוָה אֶל-אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְזֶרְעוֹ אֲתָן אֶת-הָאֶרֶץ הַזֹּאת וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה
הַנִּרְאָה אֵלָיו:

LXX: KAI DIODEYSEN ABRAM EIS TO MÉKOS AYTÉS (TÉN GÉN E pro E.T.M.A.) HEÓS TU TOPU SICHEM, EPI (EIS E cf. EN TÉ D. 14,13A!) TÉN DRYN TEN HYPSELÉN ... KAI ÓFTHE KYRIOS TÓ ABRAM ...KAI ÓKODOMÉSEN EKEI THYSIASTÉRION KYRIÓ TÓ OFFTHENTI A YTÓ.

To: ...; ad méjš: réj móre

P: v; br ,brm b,r,, :dm, l,tr, dšjkm v;dm lblvt,
dmmr, vkn;nj, ;dkjl jtbn b;r,, ...

V: PERTRANSIVIT ABRAM TERRAM USQUE AD LOCUM SICHEM USQUE AD *CONVALLEM* ILLUSTREM ... APPARUIT AUTEM DOMINUS ABRAM ... QAEDIFICAVIT IBI ALTARE DOMINI, QUI APPARUERIT EI.

a.

Lokalisace jest nejistá z důvodů nesrovnalosti v textu. EIS TO MÉKOS AYTÉS LXX A předpokládá patrně ηκαρβ (Preschen ad v.:LXX für ημΑθ Ερα), jehož suffix hledí k אֶרֶץ כְּנָעַן 5; pokud se týče ,rk lze je vysvětliti jako mylné čtení původního #ρα 1/, ne tak snadno však suffix η jako aequivivalent AYTÉS, pro něž chybí v M každý podklad. Dle 6B, nehledě k 5, jest #ρα užito praegnantně o Kenan; avšak #ραβ ve spojení s וַיַּעְבֵּר nemůže v této souvislosti znamenati: *prošel zemí*; tomuto běžnému výkladu odporuje především základní význam ρβ[a potom kollise předložek β a δ[2/. S ρβ[znamenalo by עָרַם מְקוֹם שָׁכָם, že v tomto bodu měl Abram zemi Kanaan *za sebou*; hodilo by se to ještě, kdyby jej cesta vedla od východu k západu, ale dle následujícího kontextu jest její směr od severu k jihu! Původnost עָרַם מְקוֹם שָׁכָם, ne správnost jeho 3/, není tedy samozřejmá. K tomu LXX E čte za druhé δ[: EIS tj. β; týž kodex vypouští mnohomluvné a prolepsi כְּנָעַן 5 zdvojující וַיַּבְאֻ כְּנָעַן 5Bb. Dle toho by vyhlížel původní text: בְּאֵלֶּן מוֹרֶה - přešel A. do Země u ELON M., nebo s přesnějším ještě výstižnějším ρβ[: překročil (Jarden) do Země atd. – Abram a jeho potomci jsou přece הַעֲבָרִיִּם

14,13! Tím bychom dospěli lokalisaci ELON M u jardenského Gilgal, jak předpokládá také Dt 11,30 při ELONE MORE.

7.

b.

Bertholet – M, Marti – K3 považují verš ten za glossu, nemohou však upříti, že vše tu mluví pro lokalisaci ELONE M. u Jardenu, dotvrzenou i tím, že 11,31 mluví se ještě o přechodu přes řeku. Jestliže pak Gall 110s má מוֹל הַיַּרְדֵּן בְּעֶרְבָה za glossu, „ingeschoben, um den Gerisim bei Sichem zu verdächtigen“, staví příliš pevně na nejisté lokalisaci Gn 12,6s maje ELON M. za přední kultický objekt šekemský: glossa מוֹל הַיַּרְדֵּן שָׁכָם S (Gall 109) jest též ceny jako מוֹל הַיַּרְדֵּן Geografie Gerizim a tím i ELON M. jest dávným problémem (cf n.3) a jest se tedy spokojiti s Bertholetovým „mit Herumraten lässt sich bei geogr. Angaben nichts gewinnen“

jako se „slovem na pravém místě“ i vzhledem k lokalisaci, kterou nepochybně žádá logika nynějších kontextů Gn 12 i Dt 11. S velkou pravděpodobností lze jen říci, že obě místní udání souhlasí velmi dobře se situací: Gn 12 jest ELON M. první stanicí Abramovou v Kanaan, a Dt 11 přináší totéž locale jako význačnou demarkaci při vkročení Jisraele do téže země.

c.

Prostému oku jeví se אֵלֹן מֹרְהָ nejen Dt 11, ale i Gn 12 jako pouhé geografické označení, jehož vypuštěním smysl oddílu ničeho neztrácí. Naopak, právě v Gn 12 získáme text klasické koncepce, odmyslíme-li si mimo עַד מְקוֹם שָׁכֵם také, אֵלֹן מֹרְהָ, וַיַּעֲבֹר וַיַּעֲבֹר a přejdeme v.5, podezřelý prolepsi כָּנָעַן a svými plurály, na něž 6 neběře ohledu: JHVH káže Abramovi jíti do země, kterou mu jako zaslíbenou teprve ukáže; když pak Abram přijde do země, kde jsou Kenaanští – to bylo asi původní určení oné země v textu – zjeví se mu JHVH s tím, že *to* jest ta země. Tedy: vg יְהוָה וַיִּהְיֶה כְּנָעַנִי – nebo snad dokonce bylo v předloze וַיִּהְיֶה כְּנָעַנִי (ה) –

אֵלֹן מֹרְהָ vg“ cf Jer 16,18? Dittografie v(h) jest pak nejsnazším vysvětlením pro to, kde vzala LXX A AYTÉS. Charakteristické jest, že Gunkel ad. 1. Považuje ELON M. bez udání důvodů za variantu nebo redakční dodatek a odvažuje se ztotožňovati ELON M. s oním Jd 9,37: אֵלֹן מְעוֹנָנִים

so dürfen wir wohl annehmen, wird der kannanitische Name gewesen sein, wofür die Israeliten“ אֵלֹן מֹרְהָ sagten“. Lhostejnost určení עַד מְקוֹם pro kontext oddílu jest tím bezděčně doložena co nejlépe. Než tím nejsme zproštěni úkolu náležitě vysvětliti, jak interpolator došel k tomuto určení a to právě ve formě אֵלֹן מֹרְהָ.

d.

Holzinger – M,K3 překládají prostě „Orakelbaum“, jen K3 poznamenává ještě doslovný překlad „Baum des *Zeigers*.“ A právě tento jedině sem se hodí. JHVH káže Abramovi jíti do země אֲשֶׁר אֶרְאֶה na pomezí Kenaanu staví týž oltář לַיהוָה 7 cf וַיִּבְרָא יְהוָה 7A. K tomuto motivu ηαρ druží se, po způsobu tak často ve SZ pozorovaných skrytých nebo zjevných etymologisa

8.

místní určení אֵלֹן מֹרְהָ; přesně bylo by očekávati vlastně z kmene ηαρ tvar ηαρμ nebo מֹרְהָ; avšak známe, že ve SZ nelze na zjevy toho druhu příkládati vědeckého měřítko 4/. Interpolátor, maje po ruce jméno אֵלֹן מֹרְהָ, jakožto posvátné lokality, připojil je k této situaci, snad s úmyslem, aby byla vysvětlením tomuto jménu.

Míní-li Holzinger – M, že na tomto místě jest patrné jak Jisrael přejímal posvátná místa kennanská, jest to v posledu správné, avšak *litterárně* jest přinejmenším ukvapením souditi, že v.6 „voraussetzt, dass Abraham einem heilige Stätte schon

vorfindet“. Spíše lze říci, že אֵלֹן מוֹרָה děkuje za své místo zde: theofanii v.7 prostřednictvím motivu ηαρ, tedy asociaci, bez níž bychom se vůbec ani nebyli dozvěděli ve SZ o existenci tohoto posvátného místa 5/.

Jak jest důležité hledati souvislosti mezi tvary textu a míněním kontextu v Receptě samé, zjevno z okolnosti, že P přináší docela jiné pojmenování, předpokládajíc ELON MAMRE. Přezírajíc souvislost motivu a jména, snadno bychom mohli vzít מוֹרָה v podezření *adaptace* k motivu ηαρ. Zatím však jest pravděpodobno, že מוֹרָה P stojí už pod vlivem téhož tvaru Gn 13 etc, jež poznáme blíže v následujícím odstavci.

Pokud se týče otázky, jaké *povahy* jest dotčený zde lokál ELON MORE, klade v cestu To (it Tj Tjr ap Gall 27) svým mjšr, tutěž překážku, jako při ALLON B. Právě tak dle poznámky Etheridge 501 „the Valley of Vision“ Dt 11,30s, dosvědčující zároveň přítomnost motivu ηαρ, v MORE chėjzvej mmr, Dt 11,30 Tj (Gall 27) překládá Etheridge „by the side (of the place) of the *vision* of Mamre“; Etheridge uchyluje se tím sice od konvence chjzvj=mjšr, = Ebene, Gall 27, ale nelze popřít příslušnost tohoto kmene k motivu ηαρ, neboť i Dalman řadí chezvej mmr,- Ebne Mamre jako druhý význam k obecnému chezvá, - Ansehen, Erscheinung, Gesicht – sdružení významů jistě velmi nápadné a nikterak nesvědčící o správnosti konvenčního výkladu.

Souvislostí s theofanií dostává se אֵלֹן מוֹרָה kultické *funkce* a v מִזְבֵּחַ 7 kultického *pozadí* snesitelného pro litterární účel tohoto oddílu v M.

1/ Nutno však konstatovati, že 13,17 má také M: לְאַרְכָּה וּלְרַחֲבָה ovšem jako doplněk בְּאַרְיֵן הַתְּהֵלֵךְ, kdežto LXX: DIÓDEYSEN TÁN GÉN EIS TE TO MÉKOS AYTÉS etc. Ale právě toto místo mohlo bys usnadnit čtení nezřetelného בְּאַרְיֵן jako אַרְכָּה β, zvláště když אַרְיֵן objevilo se již v.5 po dvakráte.

2/GB:überschreiten; ve všech, i odvozených, významech obráží se základní představa: překročení určitého bodu nebo překonání určité vzdálenosti, tedy také o dokonání cesty v momentu dosažení cíle

9.

nebo vzhledem k *vytčenému* cíli; tak Jd 19,18 jediném místě ap GB – s δ[cíle, ale i to s participiem עֲבָרִים značícím nehotovost děje עָבַר! Také zde šlo původně o konstatování, že Abram přešel *do* země tam a tam.

3/Holzinger – M, K3 předpokládají pro מְקוֹם Význam technického termínu „Kultstätte“, což vskutku jedině ospravedlňuje spojení מְקוֹם שְׁכֶם: Ehrlich ad 1., bera שְׁכֶם jako jméno osobní musí ne zrovna přesvědčivě vysvětlovati, že bible zná ještě staršího pána tohoto města (Chamor 34,26) než Šekema; jak se dostalo מְקוֹם שְׁכֶם

sem, ilustruje podobná snaha Samaritánů lokalisovati Gerizim a Ebal v okolí Šekem; Hieronimus praví vzhledem k Dt 11,30: erant igitur Samaritani, qui iuxta Neapolim G.et G. Montes ostendere volunt... OS 126

4/ Souvislost jména s motivem $\eta\alpha\rho$ vystihuje též AD CONVALLEM *ILUSTREM* V oproti EPI T. DRYN T. *HYPSELÉN* LXX zde i Dt 11 a oproti VALLEM *TENDENTEM* ET INTRANTEM PROCUL, pro kterážto tři poslední slova není aequivalentů M ani LXX! Nepochybně však existence jejich v předloze M měla za následek výklad TENDENTEM oproti izolovanému מורה Gn 12.

5/ Totéž jest zdůrazniti vůči tomu, co Gall 111 namítá proti odvození motivu $\eta\alpha\rho$: nelze dnes už dohadovati se skutečného původu jmen jako jest MORE, nýbrž možno jen konstatovati, zda a jak etymologisovali je sz autoři či redaktoři!

3.

ELONE MAMRE

Gen 13,18

Označuje bydlíště Abrahamovo v Chebron. Kultického pozadí dodává této geografické zmínce jen oltář, jejž staví Abraham לַיהוָה. Zrovna tak

Gen 14,13

Obsahuje אֱלֵנִי מִמָּרָא, jen jako pouhé místní určení k bližšímu označení osoby Abrahamovy. Jinak už

Gen 18,1-8

Kde včleněno do vypravování o theofanii v Chebronu; kultické pozadí doplňuje se Abrahamovým מַיִם 4 o blízkost vody, patrně studně 1/.

a.

Překlady shodují se s Receptou až na to, že na všech třech místech mají LXX a V singuláry aequivalentu אֱלֵנִי. Holzingerovi M svědčí הַעֵץ 18,4.8 proti M; týž zdržuje se však konečného úsudku. K3 24 n. f soudí: "Durch die Mehrzahl verdeckte man die Erinnerung an *einen* heiligen und oben darum später anstössigen Baum". Nepřípustnost tohoto úsudku dokazuje už to, že M zná אֱלֵנִי v sing. Gn 12,6 i *jinde*, takže LXX a V svými singuláry zřejmě *uniformují* 2/. Mimo to: předpokládaný postup redakce nemohl býti účelným, ježto byl beznadějným. Vzpomínky takového druhu nezatlačují se prostým „přidáním k věci knihy této“ (Apc 22,18); o tom nechť mluví stará i novější svědectví.

Euseb OS 249: Drys Mambré hé .. eis *eti nyn* deiknymené *terebinthos*, entha *eskénon* Abraam hé kai hypo

tón *ethnón* (=גוֹיִם) thréskeyetai.

Hieronym OS 114:Drys (i.c. querous) Mambre... quae usque ad aetatem infantiae meae et *Constantii* regis imperium monstrabatur, pervetus et annos magnitudine indicans, sub qua *habitavit* Abraha, miro autem *cultum* ab ethnicis habita est...

OS 84:...et quercus Abraham, quae est (pro:et) Mamre, usque ad Const. Regis imp. Monstrabatur: cumque a nostris ibidem ecclesia iam exstructa sit, a cunctis in circuitu gentibus terebinthi *locus* (!) superstitiose *colitur*, *eo quod* (!) sub ea Abraham angelos quondam hospitio suscepit.

Genealogie (Hottinger 30s): In vicinia urbis, inter vineas, *sunt* quercus Mamre, ubi domus (bjvz šl“) Abrahamis... Arbor *item*, subter qua Angeli comederunt (vh,jln opp ,lvnj m“!)...

ib n. (o): De hoc *loco*, religiose visitato et a Constantino postea, *eam* ob *causam*, destructo, vide...

Jedná-li se o vysvětlení אֵלֵי v souvislosti sposvátností místa, lze se o to pokusit jen s ohledem na vypravování o theofanii 18,1ss. A z něho dovolen jest spíše závěr, že אֵלֵי děkuje za svůj tvar okolnosti, že tu jde o theofanii božstva v *trojině*. Typičnost tohoto způsobu theofanie dokládá Jes 6,1ss. Třem אֱנָשִׁים odpovídalo by tolikéž מִמְרָא אֵלֵי; jako prosté srovnání bud'te zde připomenuty *tři* kříže Golgoty (cf XYLON=עֵץ Act 5,30 I.Pt 2,24). Možnost tohoto vysvětlení אֵלֵי brání přisvědčiti Siegfriedovi Kbw 235, který praví, s ohledem na Gn 18,4, že i v tom případě, kdy jde o více stromů, *vždy* (?) jeden *určitý* strom bývá označen jako posvátný. Svědectví, výše z Genealogie uvedené, ukazuje, že tradice rozlišovala mezi stromem 18,4 a mezi מִמְרָא אֵלֵי jako bydlíštěm Abrahamovým, kdežto Hieronymus podivným způsobem *směšuje* obé. Text sám (וַיִּרְץ לְקָרְאָתָם) 2) vyžaduje rozlišení místa stanu a místa theofanie, s kterýmžto by *mohlo* býti הָעֵץ 4.8 totožné.

b.

Mnohem důležitější jest však souvislost theofanie s *lokální* povahou מִמְרָא אֵלֵי. Abraham spatří tři muže נִצָּבִים עָלָיו; srovnáno s עֶמֶד עֲלֵיהֶם 8, poskytuje různost obratu příležitost podivovati se jemnosti litterární, jež se vystříhá stejných výrazů u božstva a u člověka; ale situace ve spojení s faktem že SZ zná מִצְבָּה jako kultický objekt, nutí k výhradě, tušiti za נִצָּבִים ještě více, totiž odlesk objektní formace מִמְרָא אֵלֵי (§ 44c).

To jest tím důležitější, že ohledně povahy אֵלֵי druží se tu k důslednému mjšrj mmr, To chjzv j m“ Tj (Gall 27) stejnina CONVAL LIS MAMBRE V cf také K, jako nový doklad proti obvyklému pojetí i tohoto objektu jako skutečného stromu, nebo aspoň – proti výhradnosti takového pojetí v celém rozsahu tradice. Zda i P svým,

rovněž důsledným, bjt blvt, dmmr, připojuje se k těmto dokladům, nelze zjistiti, poněvadž toto bjt může býti náhradou konstrukce s předložkou בִּלְמִי. Je-li הָעֵץ 4.8 totožno s místem theofanie, měli bychom v něm až dotud první pozitivní známku pro povahu objektu אֵלֹן jako skutečného stromu. Bude však nutno věnovati termínu עֵץ i v tomto směru pronikavější pozornost, aby rozhodnuto bylo o platnosti této známky.

c.

O druhé složce jména מַמְרֵא, podotýká Holzinger – M 141: “mag ein Name sein wie מוֹרֵא 12,6“. Je-li tím řečeno, že obě náležejí témuž okruhu a typu, lze to učiniti téměř jistotou. Pro מוֹרֵא našli jsme motiv ηαρ a týž možno sledovati při מַמְרֵא až do nejzajímavějších podrobností textu. K těm patří především formy ηαρ 18,1s (třetí považuje Ehrlich za dittografii z וַיִּרְץ); 14,13 vystupuje מַמְרֵא jako jméno osobní 3/, a to s přívlastkem הָאֶמְרִי. LXX překládá: EN TÉ DRYI TÉ MAMBRÉ HO AMORIS TU ADEL FU ESCHÓL... tedy docela nesyntakticky a tím prozrazuje externí původ הָאֶמְרִי. Toto bylo patrně glossou, vysvětlující snad v podobě הָאֶמְרִי totožnost jména מַמְרֵא (nelze říci: objektu!) s מוֹרֵא; pozdější úprava sloučila glossu s textem. Týmž směrem vede také protějšek ILLUSTRIS za מוֹרֵא 12,6 – Hieronymův výklad k Mamre OS 8: divisio vel *perspicuum*, a výklad OS 194: Mambry tu hyiu *éapo* (=náslovné m!) horaseós. Vniknutí tvaru מַמְרֵא do Gn 12,6 P jest pak zcela pochopitelné prostřednictvím motivu ηαρ.

1/ Jako posvátnou označuje ji Sozomenos Hist eccl II.4 ap Gall 56 a vypravuje, že byla zdobena lampami a že *do ní* vlévány byly libace. Genealogie ed. Hottinger 30s zná ještě v 16. Stol. Po Kr. u Chebronu „prope urbem, *tres... putei*, (šlšh b,rvt mjm) denominati a Patriarchis“ (sc. Abraham, Jischak a Jaakob, pohřbených v Chebronu se čtvrtým z Patres mundi (bvt h;vlm), Adamem ib 28s cf OS 84); podobně מַמְרֵא אֵלֵי, kladou se tu „in vicinia urbis“ (mjk l;jr).

2/ V LXX dal by se sing. Vysvětliti také doloučením j z אֵלֵי a připojením k MAMBRE jako členu, ježto na všech třech místech stojí HÉ DRYIS HÉ M (v různých pádech). Jako K3 soudí také Gall 24s, takže tento názor jeví se skoro jen mechanicky přejímaným.

3/ K tomu poznamenává K3 25n.r „Die Verwendung... kennnzeichnet... den Midrasch“. Jakkoliv správné, nezbavuje to otázky, jak midraš přišel k tomuto neobvyklému užití? Tím naléhavější je tato otázka, že k tomuto jménu pojí se jména Eškol a Aner; prvé známe však jako *složku* místního jména Nachal Eškol, druhé jest nejisto pro různost equivalentu v překladech, cf Ki ad 14,13 a I.Ch 6,55. Pojetí Mamre jako osobního jména jest prostě zařaditi mezi uznané litterární předpoklady midraše. Jeho cíl však osvětluje okolnost, že za původní jméno Chebronu udává se קִרְיַת אֲרֵבֶּעַ; vedle pozdní tradice OS 84 (cf n.1/), která jest alterací výkladu tohoto původního jména Jos 15,14s (cf V!) Num 13,22 (Enak a tři

synové), jest vzíti v úvahu, zda mezi těmito dvěma podáními netvoří přechod tito čtyři *spojenci* (chbr!) v midraši: Abraham, Mamre, Eškol a Aner – v *Chebronu*.

4.

ELON MUSSAB

Jd 9,6

M: וַיֵּאָסְפוּ כָּל-בְּעָלֵי שָׂכָם וְכָל-בֵּית מְלֹא וַיֵּלְכוּ וַיִּמְלִיכוּ אֶת-אַבִּימֶלֶךְ לְמֶלֶךְ עַם-אֱלֹון
מִצֵּב אֲשֶׁר בְּשָׂכָם:

LXX: KAI SYNÉCHTHÉSAN PANTES ANDRES SIKIMÓN KAI PAS OIKOS BETMAALON (MAALÓN A). PROS TÉ BALANÓ TÉ HEYRETE (om A) TES STASEÓS TÉS (om A) EN SIKIMOIS.

T: ...;m mjšr qmt, dbškm

P: ... ;al genb blvt, dmasfjó, d, jt bškjm.

V: CONGREGATI SUNT AUTEM OMNES VIRI SICHEM ET UNIVERSAE FAMILIAE URGIS MELLO;... IUXTA QERCUM,QUAE STABAT IN SICHEM.

a.

Ježto prohlášení krále nese ve SZ ráz náboženského úkonu, jest označiti korunovací Abimelekovu u ELON MUSSAB za kultickou funkci tohoto objektu. Lokalisace v.5 na rozdíl v.6 brání sice tomu, aby podivný אֶבֶן אֶחָד 5 počítán byl ke kultickému aparátu tohoto místa, ale nejistota takových lokalisací a zvláště těch, v nichž se objevuje שָׂכָם, opravňuje aspoň k tomu, abychom přes tento úkaz nepřešli bez rezervování - אֶבֶן pro příslušenství E. MUSSAB.

b.

Výklad jména samého jest velmi obtížný. Budde – M (tak i Moore ib), Kittel-Ki K3 navrhuji מִצֵּב המצבה místo מִצֵּב a překládají „der (Gottes)baum (mit) dem Malstein(Massebe)“ a identifikují s Gn 12,6 Jos 21,26 (wahrscheinlich Kittel-K3). Navržená emendace ob stojí sice do jisté míry graficky mezi אֱלֹון (pro ηἰλα cf Jos 24 Gn 35,4 a ρωα; ale čtení Masory, třeba nesměrodatné, patrně jest nesené pocitem, že מִצֵּב má býti považováno za pt. pass.: pocit, který lze stopovati na TÉ HEYRETÉ (ex αχμ tedy αωχμ) LXXB 1/. Mínil-li Budde-M, že מִצֵּב nahrazuje tu מִצֵּב jako אֶבֶן גְּדוֹלָה Jos 24 a מִצֵּבָה Gen 33,20 – bylo by to přesvědčujícím teprve tenkrát, kdyby מִצֵּבָה bylo z M vymýceno a nikde se nevyskytovalo, a kdyby מִצֵּב nebylo doloženo právě v takových kontextech, kde jednak výklad tohoto tvaru jest nejistý, jednak ob stojí jako samostatný termín vůči מִצֵּבָה .

c.

βXα| μυ přichází ještě Jes 29,3 (GB:milit. Posten, LXX: Charaka Schanzen GB, AGGEREM V); v parallelismu stojí τρο)χυμ za něž MSS mají τδχμ; místo כְּדוּר čte LXX: HÓS DAYEID i.e. כְּדוּר . Srovnáme-li tento kontext s

II:Sm 23,14 pozorujeme s překvapením, že vyskytuje se tu מְצוּדָה rovněž vedle דוּר a מִצֵּב, tentokráte ve vokalisaci מִצֵּב,

kteře vřak Klestermann – GB chce nedbati ve prospěch מִצֵּב. Z toho dá se souditi aspoň tolik, že II. Sm 23 i Jes 29 pracují s týmž okruhem představ a že MSS a LXX jsou Jes 29 rozhodně v právu proti M. Význam „militärischer Posten, Besatzung GB opírá se zřejmě o

Sm 13,23 14,1.4 6.11.15. kde zdá se býti docela na místě. Ale že by to byl jediný možný a původní smysl toho slova, lze důvodně pochybovati na základě jistých známek v textu. Především jest nápadno, že מִצֵּב פְּלִשְׁתִּים tvoří celek, který objevuje se i II. Sm 24. Dále je pochybno, zda מִצֵּב פְּלִשְׁתִּים I.Sm 13,23 může býti podmětem slovesa וַיֵּצֵא : LXX, která 14,1B připojuje k 13,23 považuje za podmět Jonatana a předeseílá výrazu מִצֵּב פְּלִשְׁתִּים určení směru EX. Táž překládá מִצֵּב zde a 14,4 HYPOSTASIS, tedy abstraktem cf HYPOSTÉMA II.Sm 23, kdežto v ostatních verších má LXX A veskrze MESAB, B vyjma v.1 (MESSAB): MESSAF, tedy *místní* jméno; toto pojetí vyžaduje skutečně הַמִּצֵּב (!) 14,12 a עַם הַמִּצֵּב 15, když tě jinak o skutečné „posádce“ na tomto místě mluví se prostě ve 3. os. pl.

Výprava Jonatanova k מִצֵּב פְּלִשְׁתִּים jest však očividně clou celého vypravování, takže právě tento účel nebo cíl מִצֵּב פְּלִשְׁתִּים, dodává kousku Jonatanově rázu hrdinského výkonu. Tato hrdinnost byla dosud spatřována v tom, že Jonatan odvážil se na četnou asi hlídku nepřátelskou sám se svým jediným oděncem. Ale ku podivu jest, že nepřátelé dle v.13 prchají (Ki vjfnv pro vjplv) před pouhým zjevem obou smělců – což se vysvětluje nenadálým jejich objevením se před hlídkou, která se domnívala býti zabezpečena nepřístupností skal. Jistě, že nelze toto překvapení vyloučiti jako složku zděšení; ale hrdinství Jonatanově vtisknuta by byla přece jen známka méněcennosti, kdyby se tímto způsobem ukázalo, že měl před sebou baby a ne válečníky. Ovšem, Jonatan ujišťuje se napřed spolupůsobením JHVH (8-10); ale právě tento rekurs k JHVH ukazuje, že v pozadí kousku jest hledati moment náboženský, resp. kultický. A to se potvrzuje tím, že po tomto kousku ovládne celé okolí חֲרֹת אֱלֹהִים 15 právě tak jako חֲתַת אֱלֹהִים Gn 35,5 když Jaakob odstranil אֱלֹהֵי הַנֹּכַר pod אֲשֶׁר עִם-שָׁכֶם ! Z toho následuje, že kousek Jonatanův namířen byl proti מִצֵּב פְּלִשְׁתִּים, jako *kultickému objektu*. O tom svědčí také נִצְבֵי פְּלִשְׁתִּים I.Sm 10,5 jež po אֵלֹן תָּבוּר jest druhou, zřejmě kultickou (v. 5B), stanicí Šaule na jeho cestě za královským „pomazáním“.

Táž funkce a význam přísluší מִצֵּב פְּלִשְׁתִּים, II.Sm 23,14 a to nejen pro shodnost tohoto termínu. Jako doklad odvážnosti a oddanosti třech gardistů Davidových vypravuje se, že na projevené přání jeho

(“וַיִּתְּאוּהָ דָּוִד וַיֹּאמֶר vg”) přinesli mu vodu z cisterny (tak Kere; באר Ketib) v Betlechem, kde bylo právě מִצְבָּה פְּלִשְׁתִּים (14 אָז) také . Takový rozmar vyžadoval ovšem při nejmenším toho pokání, aby David *obětoval* přinesenou vodu jako úlitbu JHVH a aby dodatečně aspoň uznal, že by si na konec přece jen ublížil v očích svých věrných, kdyby s neklidnější tváří vypil doušek, jenž mohl mít cenu několika lidských životů. Zcela jinak vyjímá se celá věc i s onou obětí i s tím *zdráháním* Davidovým, když rozpoznáme v מִצְבָּה פְּלִשְׁתִּים kultický objekt Betlechemu a následkem toho באר jako *posvátnou* studni. Pak „žádost“ Davidova byla hodna oné odvahy a nepotřebovala závěrečné reflexe v tom způsobu, v jakém byla nucena podati ji pozdější revise oddílu, která buď nevěděla nebo nechtěla vědět o pravé povaze této vody. Pak ovšem i βχμ Jes 29 patří do oboru kultické terminologie.

Že tam patří také מִצְבָּה Jos 4,3.9 jest přirozeno, když v nynějším textu naznačuje místo pod nohama *kněží*, nesoucích יְהוָה אֲרֹן – přesněji kameny, jež měly z toho místa býti vzaty a postaveny jako památníky.

Zbývá Jes 22,19, kde מִצְבָּה (Stelle, Amt GB) je v parallelismu s מַעְמָד zase v blízkosti podezřelého כְּדֹר 18. Nanejvýš neobratné by bylo, kdyby Ješaja byl dal Šebnovi umřítí a pozůstalosti jeho odvečenu býti (18), a pak teprve pohrozil mu zbavením úřadu, tedy něčím, co bylo samozřejmé již z v. 10. Všimneme-li si, že Ješaja začíná svou hrozbu výrazem rozhořčení nad troufalostí Šebnovou, v níž si dal zhotoviti dle všeho nádhernou *hrobku*, nelze pochybovati, že závěrem vrací se v. 19 k tomuto subjektu a že tedy βχμ i zde náleží k hrobce, patrně jako část kultického inventáře. 2/

d.

Dle אֲנִשֵּׁי הַמִּצְבָּה bylo by ztotožniti význam βχμ a מִצְבָּה : ježto však tvar βχμ vyskytuje se i v oddílech prorockých, jest mu vyhraditi případnou lexikální samostatnost. Čím blíže umístíme je známému מִצְבָּה jako kamennému objektu, tím patrnější bude, že ani „Gottesbaum“ jako terminus technicus (Gall 28) nedostačí k výkladu אֱלֹן ve spojení s מִצְבָּה.

mjšrj T opět potvrzuje to nepřímě ; qmt, - Standsäule D této verse nasvědčuje ztotožnění s מִצְבָּה za něž vskutku také stojí Gn 28,18.

Naproti tomu msfj, P zavádí snad zcela jiný motiv (sfj – purgavit, percellavit Br?)

1/ Toto čtení jest prostě variantou následujícího TÉS STASEÓS; zjev tento – položení dvou variant vedle sebe, obzvláště v tomto způsobu, že vedle pouhé *transkribce* textu stojí řecký překlad, lze velmi zhusta pozorovati v LXX A cf II.Sm 6,5b 19,17s (jako zde).

2/Cf OS 106; Balanos (i.e. quercus) Sicimorum, ubi regnavit Abimelek, quae usque hodie (!) ostenditur in suburbano rure Neapoleos *propter sepulcrum* Joseph (ib 237: *en* té tafó Ióséf).

ELON MEONANIM

Jd 9,37

M: מְעוֹנָנִים אֶלּוֹן מִדְּרֶךְ (Ki: μψν[νω[μ cf Mandelkern 872 ,“m“ (al.n:) - die Zaubereiche GB)

LXX A: APO HODU DRYOS APOBLEPONTÓN

B: DIA HODU ÉLÓNMAÓNEMEIN (sic)

T: m,rch mjšr m;nnjm

P: ,vrch, dbjt blvt dm;vnjm

V: PER VIAM, QUAE RESPICIT QUERCUM

Kdežto Kittel – K3 identifikuje tento případ s Gn 12,6 jmenovaným, srovnáváje patrně stejnoznačný *výklad* obou jmen, upozorňuje toliko Budde – M na 9,6 a Gn 12 „wo *andre* benannt Bäume bei Sichem sich finden“. Taková rezervovanost jest zde vskutku na místě, ježto ani kmen !oov[sám, ani מְעוֹנָנִים jako derivát nejsou postaveny nad pochybnost (cf GB). APOBLEPONTÓN LXX A a RESPICIT V poukazují k etimologii z !ooψ[, kterou GB považuje také za možnou. Je-li tedy jaká souvislost mezi מוֹרֶה a מְעוֹנָנִים jest ji spíše spatřovati v dvojinně motivů ηαρ a !ooψ[, ač tento poslední motiv u výkladu „oko“ jen velmi nuceně vyjímá se jako složka jména (cf LXX a V); takže pravděpodobnější jest výklad „pramen“. S מְעוֹנָנִים bylo by tedy srovnávati מַעַן což *věcně* shodovalo by se s dosavadním pozorováním blízkosti vody, se posvátné při objektu E. MAMRE. Formálně však ani tento výklad neuspokojí, cf § 45c.

K scénérii jest zaznamenati, že E. M. jest zdaleka viditelné, takže se hodí k určení směru (מִדְּרֶךְ); zvláštního významu však nabývá tato okolnost tím, že Gallovi jeví se מְעוֹנָנִים jako *nástupiště* vojenské čety.

Ještě zajímavější jest výmluva Zebulova, který přesvědčuje Gaala צֵל הַהָרִים 36 považuje za vojenskou četou. Mysleti na skutečné stíny hor přitížilo by simplicity Gaalově přespříliš. Mnohem přesvědčivější byla by výmluva, jestliže se vztahovala na demonické zjevy či „stíny“, jež mohly zcela dobře z dálky vyhlížeti כְּאַנְשִׁים . Poznáme ještě (§37d.e.), že jak צֵל tak הָר dovolují toto pojetí a tím také zařazení *theofanického* elementu ve funkci E.M.

Naproti tomu nelze s celou bezpečností připustiti platnost funkce, již naznačuje T svým mjšr m;onním (Wolkendeuter D) ježto pokud vidím, nemáme z údajů sz mnoho příležitosti k srovnání tohoto způsobu věštby:

I.Rg 18,41ss sotva sem náleží, jakož Siegfried Kbw 527 zařazuje k „Regenzauber“ i případy Dt 18,10 Lv 19,26 Jer 27,9, kde přichází !v[; ještě nejbližší byly by tomuto výkladu zmínky Mat 16,2s Lc 12,54. Co by mohlo obstát z pojetí T a zprostředkovati nejpřijatelnější výklad E. MEONANIM, ukáže §47d. Lze-li co počítati s m;vnjm P (ex M;vnó, - regio, terra Br?) nejsem si jist.

6.

ELON BESAANANIM

Jos 19,33

M: מַחֲלֵף מְאֵלֹן (Ki; „lvn Edd.: „llvn“ Holzinger –M 76) בְּצַעֲנִים וְאֶדְמִי הַנֶּקֶב...

LXX A: MELEF.KAI MÉLÓN.KAI BESENANIM.KAT ARMAI. KAI NAKEB

B: MOOLAM KAI MÓLA KAI B SEMIEIN KAI ARME TAI NABÓK

Luc: om b (Holzinger-M 76)

T: ...vm,lvn bs;nnjm

P: ...vmn ,alún vmen san;am

V: DE HELEPH ET ELON IN SAANANIM ET ADAMI,QUAE EST NECEB.

a.

Ježto na počátku stojí vedle sebe dvě označení východiska (cf m“) hranice, jest Holzinger-M 83 nakloněn čísti מַחֲלֵף jako jedno slovo dle LXX. Pak by m východiska předešlo k אֵלֹן a v מַחֲלֵף nemohlo býti spatřováno místní jméno 1/. Kdežto KAI LXX B mohlo míti původ v přepsání místního a (po MÓLA, m, lh!), vede KAI před BESENANIM A k možnosti původního textu אֵלֹנִי jako Dt 11 a Gn 13 etc. Naproti tomu předesílá P jménu san;am ještě vmen a tak řadí je jako třetí ještě východiště hranice Neftalim vedle מְאֵלֹן a מַחֲלֵף M, čímž věcně komplikuje se kontext ještě více.

Dle v. 34 soudí Holzinger, že hranice začínala u hory *Tabor*, kde se tedy stýkala tři území: to by shodovalo se situací Jd 4 a vedlo k identifikaci s

ELON BASEANNIM

Jd 4,11

M: וַיֵּט אֶדְמִי עַד-אֵלֹן בְּצַעֲנִים (Kere אֶשֶׁר אֶת-קֶדֶשׁ)

LXX A: ...PROS DRYSN ANAPAYOMENÓN (ex !ω[bydleti ?)

B: ... HEÓS DRYOS PLEONEKTUNTÓN (ex [χβ)

T: ;d mjšr ,gnj, d;m qdš

P: ;dm, lbtmt, dbs; jnjm d;l gb rqm.

V: ... USQUE AD VALLEM, QUAE VOCATUR SENNIM !!

V text jest Ketib dle Kittla; jako druhou alternativu podává týž **בְּצַעֲנִים** jež má též Mandelkern vedle **בְּצַעֲנִים** k němuž zase Gb přidává **בְּצַעֲנִים** (b:so;aním) – tedy na výběru až mnoho.

Oproti Jos 19 potkáváme se tu v LXX A B a T s appellativním pojetím **בְּצַעֲנִים** M, ovšem pokaždé jiným směrem jdoucím. To nevzbuzuje sice důvěry, ale naopak zase verse Jos 19T považující **בְּצַעֲנִים** za geografické určení, klade *poprvé* prostou transkripci Recepty **אֵלֹן**. Považuje je tedy patrně za konstantu, proti svému obyčeji, ana Jd 4 má již zase mjšr, . Odchylka vysvětluje se tím, že v Jos 19 znemožnil kontext, vyžadující určitého geografického *bodu* jako východiska hranice rozvedení v mjšr, ; naopak, že umožnilo je Jd 4 geografické určení **אֲשֶׁר אֶת־קָדֶשׁ** M a situace E.B. jakožto stanoviště Cheberova. Stejně uvažovaly asi LXX P V, ač poslední dvě verse zůstaly věrny pojetí **צַעֲנִים** jako místního jména i v Jd 4, tak jako M Kere, zachovavše nám spolu s T *termín* **אֵלֹן** v Jos 19. Vzhledem k tomu, že spojení tohoto termínu s místním určením, jak chce Jos 19 M V Jd 4 Kere M P V bylo by bez *ananlogie* v této skupině, jest se rozhodnouti pro pojetí Jd 4 Ketib M LXX T, připojující **בְּצַעֲנִים** appositivně, jakožto pro původnější i v Jos 19, chceme-li tam podržeti **אֵלֹן** jako termín. Cf § 7n.1.

b.

Pozadí obohacuje tu prosbu Siserova 4,19 o blízkost **מִים** u stanu Cheberova a tím ELON B.: že Jael podává mléka místo vody, má Siseru ukolébati ještě v bezpečnost, nikoli dotazovati, že vody po ruce nebylo.

V oddílech užito ELON B. jako topografického označení, z čehož lze souditi na význačnost jeho tvaru nebo polohy a míti za to, že byl každému průměrnému a soudobému čtenáři dobře znám. Dále dlužno konstatovati, že ELON B. nalézá se v *dosahu bojiště*.

Pokud **אֲשֶׁר אֶת־קָדֶשׁ** Jd 4 nasvědčuje kultické povaze místa toho, nelze dohlédnouti. S jiné stránky však lze o tom s bezpečností usuzovati: Jd 4 nalézá Sisera v blízkosti ELON B. *útulek* na útěku z bojiště. Právo asylové víže se ve SZ význačnou měrou k objektům kultickým. Stopy toho dají se vyčísti i Jd 4. Jael přikrývá Siseru **בְּשִׁמְיָהָ**. Toto hapaxlegomenon, jež prostřednictvím $\eta\kappa\psi\mu\sigma\beta$ několika kodexů (ap GB) vede k assyrskému simáku – Götter – schrein o ä. GB ad $\Xi\mu\sigma$, prozrazuje, že způsob úkrytu nebyl volen k pohodlí Siserovu, nýbrž, že byl podstatnou stránkou ochrany Jaelou poskytnuté. Způsob, jak s tímto termínem nakládají verse, jest velmi informativní. T buď si s tím neví rady, neboť, což pravděpodobnějši, hledí se ho zbaviti a proto klade místo něho *cizojazyčné* slovo (cf gonakká, ap Dalman).

Zrovna tak jako s בְּשִׁמְיָהָ 18 naložil T s *attributem* בְּצִעְנִים kalda , ,gn,já, - agneia-Lemmfell D, čímž dostává se nám i v pojetí samého *jména* ELON M. potvrzení o souvislosti úkrytu בְּשִׁמְיָהָ a asylovým charakterem místa. Zda T přišel k tomuto aequeivalentu adaptačním výkladem (ב)צִעְנִי (ים) za (ב)צִעְנִי (ים) – lze jen hádati. LXX B ví jen o PERIBOLATION, což jest ovšem příliš všeobecné. Za to LXX A ví, kromě jiných podrobností též o tom, že JAEL SYNEKALYPSEN TO PROSÓPON AYTU 19. To je už něco zvláštního; a překládá-li V בְּשִׁמְיָהָ : PALLIO, tedy aequivalentem za אֶפֶוד (cf I.Sm 21,10 V), víme, co zde zatím potřebujeme: Sisera došel *kultického* asyly. Přichází-li v ohled ještě také právo pohostinství, dlužno v dané situaci pochybovati (ad Gn 19,8 cf §40a) spíše jeví se pravděpodobným, že pohostinství Jaelino bylo bezděčným potud, že Sisera, dožaduje se nápoje, chtěl takto ujistiti se ještě i nepochybným pohostinstvím, kdežto סוּרָה 18 míněno patrně jen s ohledem na asylovou povahu místa. Jednání Jael – nejde-li tedy o *prosté* porušení pohostinství nepřekvapuje již tolik, ježto má ve SZ analogie, jak uvidíme později.

Co se týče objektu samotného, stojí tu zase mjšr, T a VALLIS V proti DRYIS LXX. 1/ Vzhledem k nejistotě následujícího textu bylo by snad v tomto výrazu spatřovati upozornění předčítatele, aby četl s nějakou změnou (I. chl. GB), jak tomu asi jest i Esr 1,9, kde čísla v textu nesouhlasí se summou náradí.

7.

ELON TABOR

I.Sm 10,3 A

M: 1/ וְהִלַּפְתָּ מִשָּׁם וְהִלָּאָהּ וּבָאתָ עַד-אֵלֶיךָ תָּבוֹר

LXX: KAI APELEYSEI EKEITHEN KAI EPEKEINA HÉXEIS HEÓS TÉS DRYOS THABOR

T: vtjtj ;d mjšr tbvr...

P: vmtjt btmt, dubvr...

V: CUMQUE ABIERIS INDE, ET ULTRA TRANSIERIS, ET VENERIS AD QUERCUM THABOR...

a.

Objevuje-li se tu místní jméno תָּבוֹר jako determinace אֵלֶיךָ jest to bez analogie: IN SAANANNIM Jos 19 V ukazuje, že אֵלֶיךָ vzpírá se determinaci takového způsobu, i v tom případě, bere-li se druhá složka jako nomen proprium; ani E. MAMRE nelze pro něj uvést, ježto מִמְרָא , jednak platí tradici za jméno osobní, jednak připouští apelativní výklad. Možnost takového výkladu nedala se dosud nikde vyloučiti; i zde třeba vzíti na ni ohled. Že by *zde*

obestřeno jest „znamení“ mysteriem, jež vede k otázce, zda s ohledem na *trojinu* mužů není tu spatřovati analogii k theofanii Gn 18. V obou případech jest posvátnost místa nezbytným důsledkem.

1/ Nutno upozorniti vůči Budde – M ad. 1. na grafickou blízkost počátku verše zde a Još 19,33 tím spíše, že situace je psychologicky tatáž: zde naznačuje Šemuel Šaulovi směr cesty, tam spisovatel postup hranice svému čtenáři.

2/ Tak dlužno vyjádřiti se zvláště s ohledem na LXX, kteří postupují v nejistých případech tak, že vlastní jméno kladou tam, kde text pro svou nejasnost neskýtal ani v nejmenším možnost apelativního výkladu; naopak zase i tam, kde je místo jedině pro vlastní jméno, vkládají smysl apelativní. Takže nelze všeobecně tvrditi, že pozdější tradice propadá „honbě za vlastními jmény“. Žel, že v tomto ohledu právě *nebyla* tradice jednostrannou, tím méně důslednou.

3/ Jak malé vyhlídky kynou v tomto směru, vidno z toho, že Kittel – K3 392 n.e má za „deutlich, dass die Szene *nördlich* von Bethel spielt“ kdežto s Budde-M ad 1 „befinde wir uns *südlich* von Bethel“.

C.Skupina ,élá.

אלה M – bisw. TEREGINTHOS LXX TEREBINTHUS V (KBw 74)

btm, T btmt, P (jilmový Jes 6 Hos 4 Elah I.Sm 17,2 (K-„nomen unitatis zu λψα , grosser Baum wie Eiche, Terebinthe u. ä. Es wird Jes 6 Hos 4 v. תרבות unterschieden, aber d. wirkliche Unterschied lässt sich nicht sicher angeben. Wie es scheint, bedeutet sowohl ηλα als !ωλα ursprünglich im Allgemein einen grossen Baum, und beruht die mass. Unterscheidung zw. ηλα und ηλλα auf *künstlicher* Differenzierung“. GB 39 – mjn ,jln gdl hqm vrb ;nfjm ... vkn ,allá ,élón v; ,allón. vmfnj gdlv chzqv v,rjktv jmjv hjh a;sh *sjmn* l; brj drkjm vgm hjh m ku db *vqdvš* b;jnj ;mj hqdm Mandelkern ad v.

Jes 1,30 cf při skupině následující (D).

Ez 6,13 má אלה עבדה v parallelismu s עץ רענן ; charakteristické jest, že se tu dostává אלה vedle עץ určení jako zjevu specificky *kultického*. Více v § 37c.

Hos 4,13. Pochází-li 13 Ab z ruky Hošea, musil původně vypadati zcela jinak; tak jak jest, činí se svým výpočtem druhů dojem výplně, jež přisuzuje „stín“ toliko אלה (אלה); o funkci עץ v káraném kultu má Hošea dle v.12 jinou představu. V každém případě figuruje tu אלה vedle אלה a לבנה (toto jest jen ještě

Gn 30,37! §23) jako zjev kultický.

8.

ELA AŠER IM ŠEKEM

Gen 35,4

M: וַיִּתְּנוּ אֶל-יַעֲקֹב אֶת כָּל-אֱלֹהֵי הַנִּכְר 'אֲשֶׁר בְּיָדָם וְאֶת-הַנְּזָמִים אֲשֶׁר בְּאֲזְנוֹתָם וַיִּטְמֵן אֹתָם יַעֲקֹב תַּחַת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עִם-שָׁכֶם:

LXX: KAI EDÓKAN TÓ IAKÓB T.THEUS T.ALLOTHIUS HOI ÉSAN EN T.CHERSIN AYTÓN,KAI TA ENÓTIA TA EN T.ÓSIN AYTÓN: KAI KATEKRYPSEN AYTA I.HYPO TÉN TEREBINTHON TÉN EN SIKIMOIS, KAI AP'OLESEN AYTA HEÓS TÉS SÉMERON HÉMERAS.

T: ...tchvt bú: má, d;im škm

P: ... tchjt btmt, d;m škjm

V: DEDERUNT ERGO EI OMNES DEOS ALIENOS QUOS HABEBANT ET INAURES QUAE ERANT IN AURIBUS EORUM AT ILLE INFODIT EA SUBTER TEREBINTHUM QUAE EST POST URBEM SICHEM

a.

K3 má za pravděpodobnou identifikaci s ELON MORE Gn 12, čemuž odporuje Buhl apod. Holzinger – M; Gunkel (ad Gn 12) zdůrazňuje více souvislost s Jos 24,23 kde v poslední řeči Jehošua jedná se též o zamítnutí cizích bohů ve prospěch JHVH, a považuje Gn 35 a Jos 24 za varianty téže tradice, že u Šekem bylo upuštěno od cizího kultu. Dále však podobnost vésti nelze, než že i zde jest ELA Kultickým *forem*, a že k jménu Šekem, jak říkáme, *tradicionalně* pojí se fakt kultického převratu.

Vylíčení tohoto fakta jest totiž Gn 35 zcela jiného způsobu, než Jos 24. Dle běžného výkladu odevzdávají příslušníci Jaakobovi odznaky cizího kultu, a on je ukládá pod ELA u Šekem. Ehrlich dokládá se Jd 9,29 upozorňuje však, že הָטָרִי nemůže mítí konkrétního významu „odvrhnouti, zahoditi“ (také příčinou בְּתַכְכֶּם 2), nýbrž že třeba je vykládati „výhost dáti“. V dalším pak – poukazuje na praktičnost, ba hamižnost, charakteristickou pro Jaakoba – snaží se ukázati, že sošky nebyly „zakopány“ jako jen věci, kulticky závadné, které pro svůj kultický význam nesměly býti vzaty s sebou do Bet-el, nýbrž také proto, že pro svou *cenu* neměly býti pro majitele ztraceny: jako cenné věci označeny jsou mu významem אֲשֶׁר בְּיָדָם kdežto suffic při בְּאֲזְנוֹתָם vztahuje Ehrlich proti Gunkelovi k bůžkům, nikoliv „synům Jaakovým“, kterýžto vztah prý „sich durch die Wortfolge als falsch erweist“. Ač poslední nelze nahlédnouti, možno vskutku z výkladu Ehrlichova podržeti především abstraktní význam

הָסֵרִי a v důsledku toho rozlišení mezi theoretickým rozhodnutím opustiti dosavadní kult a praktickým osvědčením toho v odstranění dotyčných kultických objektů, tj. mezi tím, co se praví o אֱלֹהֵי הַנֶּכֶר v.2 a v.4.

b.

Oproti אֱלֹהֵי הַנֶּכֶר 2 jako *představě* bylo by rozuměti tomuto výrazu ve v.4 jako *předmětu* kultu. Z בִּיָּדָם pak na rozdíl od בְּתַכְכֵּם 2! – následovalo by, že tyto předměty, např. sošky byly *nošeny* od příslušníků Jaakobových, což jest dosti rušivé, aby V bylo pohnulo považovati se za oprávněnu, opsati tento, jakoby hebraism, svým QUOS HABEBANT. Značí-li אֱלֹהֵי הַנֶּכֶר bůžky Jaakobovců, pak zaráží dále kol 4: jen na terafim z 31,19 je to nemožno vztahovati, a o jiných podobných kultických objektech nevěděl čtenář z kontextu ničeho. Mimo to נִזְמִיִּם vyjímají se poněkud groteskně vedle domnělých sošek; vyžadují zřejmě lepšího protějšku. Ten pak objeví se, čteme-li místo kol s Makef: $\mu\psi\eta\lambda\alpha\ \psi\lambda\kappa\ \tau\alpha$ nebo předpokládajíce haplografii: $\rho\kappa\nu\eta\ \mu\psi\eta\lambda\alpha\ \psi\lambda\kappa\ \lambda\kappa\ \tau\alpha$ kdež $\psi\lambda\kappa$ značí kultické *insignie*, patrně též z drahých kovů, jako נִזְמִיִּם .

Tato emendace dotvrzovala by doměнку Ehrlichovu, že Jaakobovi šlo o zachování těchto *cenných* předmětů; také וַיִּטְנוּ značící správně „ukrýti, uschovati“, zvláště o pokladech by tomu nasvědčovalo (cf. „sub qua abscondit Iacob idola“ OS 155). Avšak přesvědčíme se, že jest zbytečno sesilovati dotyčný rys povahy Jaakobovy, a že pro vypravovatele stojí v popředí zcela jiný zájem na uchovaných předmětech.

c.

Plus LXX ve v.4 vyznívá jako známé formule etymologisační na př. $\sim\omega\ \alpha\omega\eta\omega$ ($\alpha\omega\eta\eta\ \sim\ A\theta\mu\eta$) הַיּוֹם הַזֶּה עַד הַיּוֹם הַזֶּה . Vzhledem k KAI APÓLESEN jež nemůže býti původní, protože odporuje וַיִּטְנוּ , bylo by předpokládati vaj-jiššomén (vel. vjšm ,otám) vg“ jako alteraci etymologisačního „ $\mu\ \sim\omega\ \alpha\omega\eta\omega$. Toto „ \sim muselo by býti zkratkou za $\sim\ A\theta\mu$. Rčení הַיּוֹם הַזֶּה עַד הַיּוֹם הַזֶּה vyskytuje se však také v glossách, které konstatují existenci památných objektů ještě v době vypravovatele, cf. Jos 24,30 LXX. Ale za předpokladu aequivalentu $\sim\mu\omega$ bylo by „vg ($\alpha\omega$) $\eta\omega$ vel $\mu\ \sim\omega$ ($\Omega\psi\eta$) $\psi\omega$ disparátní ke grafickému stavu textu. Mimo to $\sim\mu\omega$ není přesným a obyčejným aequivalentem řeckého apollymi; nejobvyklejší z nich $\tau\rho\kappa$, vedlo by k stejným obtížím jako $\sim\mu\omega$ ač potom původní snad $\eta\rho\kappa$ (cf. מְכֻרָה – jáma, skrýš). Odpovídalo by $\mu\phi$ a připomínalo,“ $\rho\kappa\nu\eta$. Nejméně násilnou a nepřirozenější jeví se za text LXX

aequivalence ~τα ηλκψω jakožto alterace původního „vg δ[~ⲧ ΩλκΨω tj. “a tam zanikly nebo s vystižením základního významu: jest jim konec až do dneška“, tedy přesně skoro jako Jos 24,30 LXX.

Než ani tím není historie ELA u konce. V.5 přináší totiž teprve vyličení následků, jež měla tato scéna, kterou pozdější vypravovatel pojal samu o sobě jako přípravu k theofanii v Bet-el, zcela dle svých názorů, určených levickým požadavkem kultické čistoty. Jako I. Sm 14,15 (§ 4c) ovládne krajinu חַתַּת אֱלֹהִים takže לֹא רָדְפוּ אֶחָדָם אֶת־אֶחָדָם . Každý se ptá, proč by je měli pronásledovati? Z čeho ten strach? Je-li na tyto otázky odpověď vůbec, může býti jen v původní souvislosti s předcházející scénou. Dle analogie kousku Jonatanova jest míti za to, že tu nešlo o bůžky „synů Jaakobových“, nýbrž o božstva Kenaanu בְּתוֹכָם 2. Bylo by užito podobně, jako se často vyskytuje při označení nejisraelitů, bydlících mezi Židy (הַגֵּר בְּתוֹכָם Lv 17,12 etc.). Odnětím insignií byly sošky znehodnoceny kulticky. Že tuto odvahu Kanaanští nemstili (cf. Gidon!), vysvětliti mohlo antickému čtenáři jedině ono חַתַּת אֱלֹהִים . V dalším poznáme ještě analogii, jež ukáže, že skrytí zmíněných insignií není asi míněním původní koncepce, a zároveň, jak suffixy při בִּיָּדָם a בְּאֶזְנוֹתָם dostaly se v pochybnou relaci k Jaakobovcům.

d.

Gn 35,2-4 jest tedy zpracováno. Ač pak nelze stavěti na אֲשֶׁר עַם־שָׁכָם a na základě toho identifikovati objekty Gn 12, zde a Jos 24, jest přece nápadno, že lokalisace tak souhlasí na všech třech místech. Z toho by se dalo souditi, že pořadatel našel ELON (ELA) MORE v trojnásobné versi, po každé se samostatným vysvětlením jeho jména. Dvě z těchto vysvětlení musela ustoupiti, a tak shledáváme se zde s prostým ELA, Jos 24 s ALLA. S ohledem na původní podobu tradice Gn 35, jak byla výše popsána, bylo snad *zde* původním motivem k E.MORE: αρψ a jméno pojato jako מוֹרָה lt cf. Gn 9,2.

9.ALLA AŠER BEMIKDAŠ JHVH

Jos 24,26s

M: וַיִּכְתֹּב יְהוֹשֻׁעַ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּסֵפֶר תּוֹרַת אֱלֹהִים וַיִּקַּח אֶבֶן גְּדוֹלָה וַיִּקְיֶמֶה שָׁם חַתַּת הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בְּמִקְדָּשׁ יְהוָה: ס

LXX: KAI EGRAPSEN TA RÉMATA TYTA EIS BIBLION, NOMOM TU THEU; KAI ELABEN LITHON MEGAN KAI ESTÉSEN AYTON IESUS HYPO TEN TEREMINTHON (sic B TEREBINTHON A) APENANTI KYRIU.

T: vktb jhvš; jt pjtgmj, h,jljn v,sn;nvn bcfr ,vrjt, djhvh ..tchvt , l t , dbbjt mqdš, djhvh
P: ..vncl k, f, rbt, v,qjmh tchjt btmt,dbjt mqdš, dmrj,
V: SCRIPSIT QUOQUE OMNIA VERBA HAEC IN VOLUMINE
LEGIS DOMINI: ET TULIT LAPIDEM PERGRANDEM,
POSUITQUE EUM SUBTER QUERCUM, QUAE ERAT IN
SANCTUARIO DOMINI.

a.

Lokalisace בְּשֵׁכֶם 25 doplňuje LXX EN SÉLÓ ENÓPION TÉS SKÉNÉS TU THEU ISRAÉL. Z toho jest nejlépe viděti, že s lokalisacemi toho druhu nelze nic počítí; zde jest אֵלָה v Šilo! Zbytek vyhlíží jakoby LXX byli našli ve své předloze יְהוָה אֵלָה אשר במקדש již 25; než jako pravidelné aquivalenty uvádí Preuschoň pro SKÉNÉ אֵלָה מִשְׁכָּן אֵלָה, z nichž אֵלָה ještě nejvíce by se hodilo a nás zajímalo (§ 48d). Také pro ENÓPION jest několik aequivalentů, z nichž však žádný neblíží se graficky M, takže v nejlepším případě získali bychom jen hojný počet alternativ. Ze všeho jest patrnó, že předlohy M a LXX přinášely každá něco jiného. K בְּמִקְדָּשׁ jest upozorniti, že ELON B. jd 4,11 přináší M s אֵלָה אֵת־קִדְשׁ a že Gn 14,7 setkáváme se s rovnicí קִדְשׁ הוּא קִדְשׁ מִשְׁכָּן אֵל־עֵין מִשְׁכָּן z čehož vzniká otázka, zda spojitost objektů tohoto druhu s motivem חֵק וּמִשְׁכָּן jakož i lokalisací קִדְשׁ jest jen náhodná? (cf. Kittel, O Starém Zákoně, Comenium XXIII, 97) 1/.

b.

Kultické příslušenství אֵלָה tvoří אֶבֶן גְּדֹלָה jako svědek smlouvy s JHVH. Poněkud drastické jest, že se připisuje mu שְׁמֵעָה poetických (Ehrlich) אִמְרֵי יְהוָה. V LXX B jeví se dokonce tento kámen osloveným (AYTÓ)! Za takových okolností nespraví věc ani ψρβδ Ehrlichovo. Bud' tu máme co činiti s glosou po způsobu Gn 31,49 2/ a nebo je tu skryt nějaký vztah k ALLA.

Dle 26A píše Jehošua בְּסֵפֶר תּוֹרַת אֱלֹהִים; Ehrlich mění v בְּרִית právě, že „niemand nach Mose in das Gesetzbuch JHVHs etwas eintragen durfte“. Odkud však víme, že se tu jedná מִשְׁכָּה resp. תּוֹרַת יְהוָה? Lagarde poznamenává v aparátu k T: aliunde accersivi; B(codex reuchlinianus) huius vocabuli loco bcfr; v,sn; sed deleta habet. Z toho patrnó, že Ehrlich není první, jenž se pozastavil nad vepsáním do knihy zákona JHVH. Pod škrtem kodexu byl svého času pokus odstraniti tuto nepřístojnost tím, že zápis odděluje se ve zvláštní spis סֵפֶר – Schriftstück, Buch, Name der schulmässigen *Erklärung* des Leviticus D, a tam se vypovídá, že byl *uschován* (sn;) snad *vložením* do svitku zákonníka Moše - ,vrjt, znamená totiž také Thorarolle D. Opuštění tohoto pokusu může býti považováno za známku, že kontext T – snad právě s ohledem na ,vrjt, - v posledu dostačoval k vyvarování

nedorozumění, že bylo něco vtěleno do zákona JHVH. Ale také z ojedinělého (ap GB) “σ “τ “ψ M není samozřejmo, že tímto termínem jest označen zákonník Moše. Mohla by býti míněna samostatná písemnost tohoto názvu cf. Jes 30,8 nebo výraz mohl by zde míti docela jiný význam.

II. Sm 10,19 a par. I.Chř. 17,17 přináší totiž zajímavý protějšek פְּחִיזֵי הָאָדָם ! Ježto סִפָּר značí také prostě písmo: stává možnost posuzovati tento výraz jako protějšky אֲנֹשׁ בְּחֶרֶט Jes 8,1 a λα φρξ Ex 31,18. Pak by nejpřirozenějším místem pro zápis Jos 24 byl onen אֲבֵן גְּדֻלָּה a vysvětleno, že takto „i stěny mají uši“.

Přes to , že 26A považuje se obecně za přídavek redakce, lze z něho vypožorovati, asociaci motivu ηρΑτ ex ηρψ družícího se k חֶק וּמִשְׁפָּט . A v témž motivu snad vězí také vysvětlení neobvyklého אֲמַרְי יְהוָה 27. Z těchto příznaků vyvoditi příbuznost bezejmenného ALLA a ELON MORE prostřednictvím motivu ηρψ není odvážnější, než na základě lokalisace בְּשֶׁכֶם ztotožňovati obě jak činí Gall aj.

Posvátného rázu dostává se ALLA tím, že jest s „kamenem svědectví“ památníkem kultické organisace, označuje tedy kultické *forum*.

,lt, T prozrazuje, že tentokráte pohlíže se na ,llh jinak než na ,lh = bv̄tm, Gn 35 T. Co mínila verse, obtížno říci, ježto edice nesouhlasí přesně v podání termínu: k Lagardově ,lt, stojí ,altá, u Galla 28 na jedné straně, na druhé pak Dalmanovo ,all:tá – Oberschwelle, *Pfahl*, Rute. V posledním případě měli bychom zde doklad, že ,lh připouští také pojetí jako *umělé* kultické formace.

1/ Ku podivu, že Gn 14 skýtá skoro předpoklad Jos 24,25 LXX ve způsobu: λαρφψ ΑωδθΝ ψηλα ΑηωηψΝ !κωμη Αψν[λΝ ψνψ[λα cf. Jes 4,1 etc.; bylo by zde tedy snad původně míněno ωδθ αωη φπωμ !ψ[λα a 26: ?ΑωηΝ ωδθ ψμβ ρπα .

2/ Kdež není pokračování řeči Labanovi z v. 48 v אֲשֶׁר אָמַר nýbrž vysvětlení jména mispá *úslóvím*, jež při podobných příležitostech bylo užíváno a jež by bylo v jisté formě i zde připomenuto v passu ψη®ψκ až ωνμ[k němuž LXX AB připojuje ~ωψηη . Jiný druh úsloveného vysvětlení cf Gn 22,14B.

10.

ELA AŠER BE-OFRA

Jd 6,11.19

M: Text čte se hladce až na וַיִּקְרָא za něž LXX A skýtá וַיִּשְׁתָּחוּ (PROSKYNESEN), což může býti přepsání z PROSEGGYSEN, ale také alterace v souhlasu s úmyslem oddílu, označiti konání Gidonovo jako oběť. Mimo to má LXXA DRYs proti TEREminthos B. Jakým právem uvádí Gall 28 ,jln T jako aequivalent k Jd 6,11, když předtím uvedl ad 1. bv̄tm, jest mi nevysvětlitelno. Snad chyba tisku?

Kultickou funkci objektu určuje theofanie, ať již božstva samého, nebo hypostase יהוה מלאך . Zvlášť bohaté jest kultické příslušenství: צור 20 סלע, 21,

snad táž, na níž Gid-on mlátí 1/ a sloužící také jako gat, stává se 21 posvátným objektem tím, že na ní vzplane tajemný oheň zpod המשׁענת posla JHVH. 24 přistupuje k tomu מזבֿחֿ zbudovaný Gid-onem. Gall míní, že je to pozdější akvizice na úkor přirozeného oltáře (skály) 11. Ale o této funkci skály neví text ničeho, nechávaje Gid-ona (cf Abraham Gn 18,8) položit oběť (PROSKYNESEN!) k ELA; teprve, když t této oběti má se státi znamení zvláštním způsobem jejího přijetí (cf Budde – M ad 19s), ocitá se skála (litterárně) na kultickém obzoru. Lze snad říci, že vystavění oltáře jest výrazem pro tento nový význam skály (ηvβ bylo by tu ve smyslu: adaptovati), nikoli však, že מזבֿחֿ zakrývá a přejímá funkci skály, leč bychom chtěli opustiti fakt, že oběť Gid-onova patřila pod ELA. Nejlépe však přestati na pouhé existenci מזבֿחֿ jako pozadí posvátného místa v Ofra. Vedle věcné analogie I.Rg 18 (Karmel, cf Budde – M ib) připomíná vylití המֶרֶק posvátný úkon libace, zvláště, když není v textu výslovně řečeno, že Gid-on má políti obětní dary. 1/ „Die Tenne ist stets ein Fels“ Gall 119 n,3. Socin Kbw není tohoto náhledu, právě „Die Tenne ist ... auch eine Felsplatte“. Vskutku zdá se, že scéna je vypravěna jako mlat ne pro skálu, nýbrž kvůli čemuś jinému (§ 47c).

11.

EMEK HA-ELA

I. Sm 17,2.19

הַאֵלָה עִמָּךְ M AYTÓN LXX pro הַאֵלָה = v,elle? 17,2 KOILAS T.DRYOS 17,19 LXX A (B om 12-31) bmjśr bvtm_2. 19 tchjt btmt, 19 P VALLIS TEREBINTHI V. Údolí toho jména jeví se v. 2 jako shromaždiště, resp. stanoviště vojska, v. 19 již jako bojiště samo. Wellhausen adl. považuje text 12-31 LXX A za interpolaci, nepatřící do pravé LXX a původního textu. I. Sm . Ježto pak v. 2 nezná LXX jmenovati údolí, bylo by jméno dosazeno z

21,10

ač i tu příslušný passus činí dojem glossy:

M: וַיֹּאמֶר הַכֹּהֵן חָרֵב גְּלִית הַפְּלִשְׁתִּי אֲשֶׁר-הָכִיתִי בְּעִמָּךְ הַאֵלָה
הַנֶּה-הִיא לִוְטָה בְּשִׁמְלָה אַחֲרֵי הָאִפֹּדֶרֶת

LXX: KAY EIPEN HO HI. IDU HÉ ROMFAJA G.T.A. HON EPATAXAS EN TÉ KOILADI ÉLA ; KAY AYTÉ ENEILÉMENÉ (EILÉMMENÉ A) ÉN EN HIMATIÓ + OPISÓ TÉS EPÓMIDOS A

T: ...bmjśr bvtm, h, hj, mkrk, bšvšjf, btr dš, jl ljh b, jfvd,

P: ... b;vmq, dbtmt, h, krjk bšvšp, bctr fedto,

a.

V řeči, na kterou bylo velice málo času, nemá místo taková důkladná reminiscence, zvláště, když jen několik kapitol dělí toho

vypravování od dotčeného příběhu, takže netřeba ani pro čtenáře takového vysvětlení. Stačilo, když Abimelek vyslovil „meč Goljata“, snad i „Pelištejského“, a konstatoval, že jihého není. Ale on dokonce dává se do popisu, kde je meč uložen a jak je uložen! Nevhodnost toho cítili už LXX a proto dali tento popis do závorek jako poznámku (cf ÉN). Než to bylo zastavení na půl cestě. Passus ten od הַיָּהּ , které patří na začátek, jak je má LXX, až po אֵם resp אֵם ... jest vysvětlivkou – k našemu EMEK HA-ELA.

Praví-li Wellhausen ad 1. , že vypuštění אֶחָדִי הָאֶפֹּדִי je v LXX B „ohne Zweifel tendenziös“ (opakuje s „wohl“ Budde-M), těžko pochopiti, proč nedala LXXB efodu zmizeti i jinde; řekli bychom spíše, že B měl popisu dost už po שְׁמֻלָּהּ a zbytek vypustil. Nesmyslnost tak podrobného popisu skryše nahlédl také T, který אֶחָדִי הָאֶפֹּדִי rozvádí časovou větou o dotázání se efodem, snad za účelem dovolení k vyzdvižení tohoto spolia, náležejícího nyní božstvu.

Svodem bylo pro staré překladatele tak, jako pro novější (Ehrlich čte se tu skoro zábavně) málo obvyklé לְיָמָהּ. V něm však jest právě klíč k tajemství textu, vztahujeme-li היא nikoli na אֶלֶּה nýbrž na אֶלֶּה. Glossa pak popisuje ELA jako objekt, opatřený rouškou (velum) po způsobu efodu. Ať již אֶחָדִי הָאֶפֹּדִי značí „na místě efodu“ nebo cokoliv jiného s vyloučením (zde absurdního) místního významu předložky, ocitá se tu אֶלֶּה ve spojení s předmětem takové povahy, že není ani pomyšlení, že by označovalo samorostlý strom (ovšem cf §49 n. 6!). אֶחָדִי הָאֶפֹּדִי mohlo by konečně býti glossou ještě pozdější – tak by se vysvětlovala mezera v LXXB – věcně však samo שְׁמֻלָּהּ dostačí úplně k představě o charakteristické výpravě אֶלֶּה. Spojení ELA s אֶפֹּדִי (resp. שְׁמֻלָּהּ), zde konstatované, dosvědčuje pak správnost kombinace ELON Jd 4 s týmž אֶפֹּדִי zastoupeným שְׁמִיכָה. Významno též, že také David je vlastně na útěku, takže souvislost s momentem asylovým není ani zde vyloučena.

Důsledné mjšr bvṭm, T staví nás vzhledem k zjištěné reciprocitě מֵאֶלֶּיךָ M a mjšr, T před nový problém. Souvisí toto מֵאֶלֶּיךָ – mjšr, nějak s עִמָּךָ? Nebo má jiný, samostatný původ a עִמָּךָ - mjšr, jen náhodou zde s ním souhlasí? Zatím nedostává se předpokladu k řešení této otázky, jež nutno poodložit.

I v tom případě, je-li EMEK HA – ELA c.17 i zde *pozdější* lokalisací, nutno podržeti fakt, že tradice znala lokalisovati scénu s Goljatem a že k tomu použila názvu obsahujícího právě prvek ELA, charakteristický i jinde pro nástupiště resp. bojiště.

HA-ELA (HAG-GEDOLA)

II. Sm 18,9s.14

M וַיָּבֹא הַפָּרָד תַּחַת שׁוֹבָרִי הָאֵלֶּה הַגְּדוֹלָה וַיַּחֲזֹק רֹאשׁוֹ בָּאֵלֶּה וַיִּתֵּן בֵּין
הַשָּׁמַיִם וּבֵין הָאָרֶץ וַהֲפָרַד אֲשֶׁר-תַּחֲתָיו עֶבֶר:
הִנֵּה רָאִיתִי אֶת-אַבְשָׁלָם תָּלוּי בָּאֵלֶּה:....
וַיִּתְקַעֻם בְּלֵב אַבְשָׁלוֹם עוֹדְנֵי חֵי בְּלֵב הָאֵלֶּה

LXX: KAI EISÉLTHEN HO HÉMIONOS HYPO TO DASOS (DRASOS A)
TÉS DRYOS T.MEGALÉS KAI EKREMASTHÉ HE KEFALÉ AYTU EN TÉ
DRYI...

T: ...tchvt cvk, dbv̄tm, rb, v,jtchd rjšjh bbv̄tm, vmjtlj bjn...

... vqb; jnvn bljb, d,bšlv̄m v;d k;a qjjm bgv bv̄tm,

V: ... CUMQUE ADHUC PULPITARET HAERENS IN QU.

a.

Leinweber a jiní malíři nebyli první, jichž fantasie snažila se zdolati tragikomiku poslední chvíle pyšného Abšaloma. Barva komiky mísí se tu z nehorázné – v doslovném pojetí – glossy 14,25ss, na níž měl dle Budde-M vliv asi výklad přítomného oddílu. Totiž výklad, že A. uvázl za své dlouhé vlasy. Právem jest toto vysvětlení všeobecně opuštěno, i když nechybí kompromisů tak zajímavých, jako jest Wincklerův názor o solární povaze postavy A. s tím i jeho vlasů. Ne-li původce oddílu, tož jistě poslední redakce jeho byla však připravena načtenáře, u nichž předpokládati porozumění pro astrální symboliku bylo jí velmi daleko. Bylo jí však vynaložiti všechno um, aby příhodu A. učinila aspoň trochu pravděpodobnou. Viděli Budde-M aj. tuto pravděpodobnost v tom, že na nerovné půdě (cf. פָּחַת 17 a níže o יַעֲרֹ) mohl A. při sběsilém útěku narazit na přečnívající větve – ba řekněme: vyletět ze sedla, třeba hodně vysoko, - pak by bylo sice pochopitelné, proč bojovníci Jaobovi nesňali A. dobrovolného nebo nedobrovolného, nespoutali a nepřivedli jako trofej, což bylo nejpřirozenějším. Ale z otázky Joabovy v.11 *naopak* vyplývá, tak jako z pohřbení mrtvoly v.17, že A. *byl* na dosah bojovníkům. Připomíná-li onen „muž“ v.12s rozkaz královský, jest dále počínání Joabovo nepochopitelně svévolné a kruté. Omluvitelné jest pouze tím, že to byl jediný způsob, jakým bylo lze zabezpečiti se osobou A. Z okolku, jež přece i sám Joab činí (v.14), jest patrné, že zabití A. nebylo (ani v tomto případě nutností) jen tak samozřejmým a nezávadným východiskem; živého pak že přes přístupnost posice A. nebylo možno nebo *třeba* (cf n.4) – jej dostat. Z toho pak dá se souditi viceversa, že A. tuto pozici úmyslně vyhledal.

Krátce, že toto ELA bylo mu *asylem*.

Nyní chápeme vyjednávání vv. 11-13 i bez rozkazu královského v.5 (který byl arci litterárně nutný, když setřen asylový charakter ELA) jakož i okolky Joabovy v.14: A., uchýliv se k právu asylovému, spletl koncept protivníků, ať již zůstal živ nebo zemřel. Usmrcením jeho však dostavily se všechny následky porušení posvátného práva: od tud rozpaky s poselstvím 19ss (וַיְהִי בַיּוֹם 22s), proto předběhl Achimaas Kušitu, aby vyňal Joaba z podezření přímé účasti a svou přítomností zamkl v tom ohledu ústa prvnímu poslu. Ovšem, že se David dověděl, za jakých okolností padl A. Dle toho však byly také následky. Proto, že vědomi si byli dosahu události, plížili se vítězové do města jako poražení, proto povstalo v zemi jitření (19,4.10s) 1/, z něhož arci dovídáme se jen o hlasech, příznivých Davidovi. Neboť v poslední řadě byl i David činěn zodpovědným za to, co se stalo, - a proto musel Amasa státi se vrchním vojevůdcem *na místě* (v.14) Joaba, který byl po Davidovi zodpověden, ať se účastnil přímo, či nikoliv. Věc byla patrně takového rázu, že spraviti ji mohli jedině *kněží*, kteří v.12 dostávají úlohu zprostředkovatelů, aby David mohl se vůbec vrátiti!!

b.

A nyní po stopách textu הַפֶּקֶד Abšalomův byl dle v.9 kolosální mezek, že *svou* hlavou zachytil se ELA – tak a ne jinak nutno vyložiti ראשׁוֹ הַפֶּקֶד po וַיִּבֶּא cf LXX – jinak však projevil více obratnosti a duchpřítomnosti než A., protože nakonec עָבַר. Než nejlepší jeho vlastnosti, která ospravedlňuje také A., bylo, že v původním textu vůbec neexistoval. Ehrlich se pozastavuje nad tím, že nejprve A. se ocitne mezi nebem a zemí a pak teprve *z pod* něho uteče הַפֶּקֶד; z toho důvodu škrtá „ „vg. גַּם. Právý opak jest na místě: všechno, co v 9B (Bb ponechává Ehrlich v textu) souvisí s výkladem הַפֶּקֶד jako jízdního zvířete, jest sekundární kolorit, a místo הַפֶּקֶד jest nutno hledati v původním textu jiný tvar nebo výklad.

Hos 4,14

Shledáváme se – v parallelismu ξβζ - se slovesem δρπ a to v bezprostřední blízkosti a bezprostředním vztahu k ALLON a ELLA jako místy kultu. Tím jest podepřena původnost jeho i zde vedle הָאֵלָה podepřen však také výklad funkce ELA jako kultického faktoru v dané situaci a v důsledku toho jest souditi, že význam δρπ náleží oboru kultickému. Pro Hos 4 navrhuje se dle Rob. Smithe (ap GB) výklad „odloučení se, vyjítí ze svatyně“, ale to nikterak nesouhlasí s tím, že dotčené orgie děly se právě „ „vg. תַּחַת אֵלֹן tedy na posvátném místě samém. Nemajíce po ruce jiného významu,

než „odloučiti se“, musíme nutně pro jeho výklad požadovati aspoň tolik, že obsahoval představu odloučení se od *profánního*, nikoliv posvátného.

הַגְדוֹלָה הָאֵלֹהִים שׁוֹבֵר׃ תַּחַת Kittel – K3 „in (?) das dichteste Terebinthen *gebüsch*“ a tak činí z vedlejšího pojmu vlastní určení místa; ale hapaxlegomenon שׁוֹבֵר׃ nemůže znamenati dnes pro nás více než „něco propleteného“ 2/.

V dalším jest konstatovati, že Kal θζξ s b“ u významu „hängen bleiben“(GB) jest ojedinělé a zcela nesourodé mezi ostatními významy Kal; zato tím obvyklejší jest Hif-íl téže konstrukce = uchopiti, držeti se něčeno. A. uchopil se, když se svými blížil se Joab בְּאַלְהֵי (ה)שׁוֹבֵר׃ 3/ nebo lépe ηλαησπρβ, což by byla přesná analogie útočištného rčení הַמְצִיבִּים הַמְצִיבִּים I. Rg 1,50.

Posici A. označuje bojovník: בְּאַלְהֵי 10; toto ptc. תִּלְוִי (konservováno i v T P!) usnadnilo nedorozumění nebo úmyslné přebarvení původního textu; původně tu stálo תִּלְא z Dt 28,66 patrně, že toto αωλτ jest *terminus techn.* pro ty, kdo vyhledali asyl v podobné situaci jako A. 4/. Potom však nesmí býti יִתֵּן 9 změněno ve λτψω přes svědectví starých překladů, nýbrž pojímáno jako *terminus podobného* významu, v celku s בֵּין הַשָּׁמַיִם וּבֵין הָאָרֶץ. Ehrlich vidí v tomto rčení „neobratný“ výraz; tím by byl, kdyby vskutku měl znamenati „in der Luft“, což prý hebrejšтина nedovede jinak vyjádřit. Výraz (dle konkordance Fürstovy hapaxle ve SZ) jest však obdobný onomu „in der Luft *schwebend*“, t.j. o věcech nejistých: v tom postavení, v nejistotě mezi životem a smrtí byl právě A. – správně: „vogelfrei“.

Celek 9S, maje za podmět אֲבִשָּׁלוֹם z 9A, zněl tedy přibližně *jen*: בֵּין הַשָּׁמַיִם וּבֵין הָאָרֶץ ηλαησπρβ θζξψω הַגְדוֹלָה הָאֵלֹהִים שׁוֹבֵר׃ תַּחַת δρπψωω αβψω = i doběhl (na útěku) osamělý (vel a uchýlil se) pod הַגְדוֹלָה הָאֵלֹהִים שׁוֹבֵר׃ a, uchopiv אֵלֶּה שׁוֹבֵר׃, vzdal se na milost a nemilost.

c.

Zbývá v. 14 s אֲבִשָּׁלוֹם בְּלִבּוֹ a הָאֵלֶּה בְּלִבּוֹ obtížnými o sobě i vedle sebe. Předem jest podotknouti, že Thenniovo ~ψκλσ za šbtjm jest od původního líčení vzdáleno až na druhý stupeň, na němž stojí LXX, ještě silněji než M – jak přirozeno – nanášející dobře míněná, ale pochybná „světla“. Pokud se týče בְּלִבּ samotného, mlčí Budde – M a Wellhausen ad 1. Praví o Bötcherovu b.;áb: „es lässt sich darüber nichts sagen“ 5/. 14 Bb překládá se v tom smyslu, že Abšalom byl ještě živ, než (LXX) nebo *potom* ještě (TP), když Joab provedl svůj hokus pokus.

Byl-li však A. zasažen do srdce, jest 14 Bb i 15 bezpředmětným. Proto v tom případě ani לֵב 14 Ba ani חֵי 14Bb nemůže se vztahovati na Abšalomův יְהִי עָמָם 14 Ba vyžaduje ovšem nezbytně určení směru nebo místa. Pak tedy לֵב musí označovati orgán ELA, nikoliv Abšalomův, jehož jméno bylo by se dostalo do textu nedorozuměním. Mluví-li 9 o ἡλαη παρ není nemožným ani ἡλαη βλ v příslušném přenesení významu. T představuje si to jako b:gó bv̄tm, a zprostředkuje tak snesitelnější představu o mínění kontextu, cf. § 37n.

2. Nepochybně však osazen ve výrazu βλ vztah k asylové povaze ELA 6/, jak patrně i z toho, že V vyhýbajíc se βλ 14 Bb, klade HAERENS, což v P vypadá αλτ zavádějící shora zjištěný útočištný termín.

Tvrdošíjně KARDIE LXX v obou půlverších jest dosti hlasitou výstrahou před emendacemi βλ. Jen z věcných důvodů jest ještě upozorniti na možnost alterace tohoto výrazu. Počin Joabův i celá situace shoduje se v podstatě s Jd 4 (§ 6) úplně. Tam blíží se však Jael k asyлу Siserově φαλβ (Kere φΛᾶB;) 4,21 M EN KRYFÉ LXX B (+HESYCHÉ A = V) b:ráz (zase cizí slovo! Praetorius ap D: mysterium) T. Dosazení tohoto výrazu za לֵב nečinilo by valných grafických obtíží a získali bychom tím pro text אֲבִשָּׁלוֹם 14 Ba φλβ, „znamenalo by pak přímo „do skryše, asyлу Abšalomova“ 7/.

Pak ovšem obстоjí 14 Bb v pojetí T P a ve spojení s 15. Jiné pojetí nebo tvar pro חֵי hledati nutno, arcí v tom případě, že poznámka tato dohání stav věcí před 14Ba; tu asylový charakter ELA činí חֵי zbytečným. Bylo by tedy předpokládati asi ἡλαη βλβ ἡλαῖωη ωνδω[, konstatující, že A. ještě stále u ELA dlel, což *nebylo* samozřejmé, ježto onen muž jej tam jen na chvíli zahlédl (10); a nebo připsati חֵי významu „integer“ ve smyslu asylové ochrany (cf § 49d Nowack ad v!). Než pokulhávajíc “” vg עֲוִיָּה činí silně dojem archeologické poznámky, jež dosti často se vyskytují jak v tomto způsobu (Jd 6,23), tak i se známým הִנֵּה-חַיִּים (Gn 16,14 18,11 a I Sm 21,10 jak jsme viděli) a to jako ujištění, že dotyčný stav nebo úkaz trvá do doby pisatele. Je-li to glossa autorova, nebo vztahuje-li se k době děje 14 B, obstálo by φλᾶ. Jinak třeba vokalisovati φᾶλᾶ - verfluchen D(hebr.i aram.), což by se dobře hodilo k 14 Ba, kdežto v Bb vyžadovalo by přiměřenou úpravu חֵי již ostatně požaduje PULPITARET V tak jako tak 8/.

d.

V určení asylové povahy ELA získáváme rys, který dodává nejen příběhu Abšalomovu skutečné tragičnosti, nýbrž i výraznosti kontury představě o funkci tohoto ELA. Zaznamenati sluší ještě, že jako

V I. SM 21 tak i tu tvoří prostředí ELA *bojiště*. Jakkoli bezejmenné, nabývá ELA přívlastkem הַגְדוֹלָה a *jménem* bojiště lokální určitosti, jak ELA I. Sm 21.

18,6 označeno jest bojiště יַעַר אֲפְרַיִם. Pakli první složka jest appellativum, není nesnadno nahlédnouti, že právě toto označení přispělo značnou měrou k milnému výkladu a potom alteraci oddílu. I Lundgreen XXI, byť soudil, že Wetzstein zašel příliš daleko, musí uznati, za charakteristické, že *možno* vůbec upírati יַעַר ve SZ význam les, tj. stromoví ve vsětším nebo menším počtu. Pozoruhodné jest dále, že ve skutečnosti není dnes lesů v Palestině (Lundgreen ib) a *bylo* jich jen pořádku (Gil-ad, Bašan) a potom, že יַעַר označuje ve SZ onu známou stavbu Šelomo הַלְבָנוֹן. בית יַעַר. Dosavadní výklad יַעַר ustaluje se na významu „stark zerklüftetes ... mit sinzelnen Bäumen und viel Gestrüpp bestandenes Geländer“ (Kittel-K3). Čtete-li však místa jako zde““ vג הַיַּעַר 8, není možno spokojiti se s ním do posledu. – Konečně zde jen zaznamenáno, že LXX L čte יַעַר מִחֲנִים což nelze odbýti tím, že „am besten wärebj;r ohne Eigennamen“ (Budde-M).

1/. Kittel – K3: „über die geschlagenen Heimkehrenden ergiesst sich Schadenfreude und Vorwurf“!! než tímto výkladem jsou vini ti, kdo z Jehudovců, jak ukazuje v.12, udělali Jisraelské.

2/Častější už שִׁבְכָה znamená až na jeden případ *vždy* pletivo na hlavicích sloupů *chrámových* (GB), spojené s „granátovými jablky“.

3/Či přímo ראשָה se ηλαβ? Kterýžto výraz má Sach 4,7 dle Gb znamenati „Schlusstein“; vedle „Berg“ obstál by jakž takž, ale co má činiti הַר-הַגְדוֹל, grammaticky nesprávné, ve výkladu vidění olivových stromů? Z původního textu zbylo patrně jen הַגְדוֹל jež ve spojení s ראשָה vyskytuje se také II. Sm 18. O významu הַר cf § 37 d.

4/ Dt 28,64ss předpovídá se lidu, že se octne v rozptýlení a nebude místočka míti jistého mezi עַמִּים takže s chvějícím se srdcem bude se báti o svůj život: תִּאֲמִין בְּחַיִּיךָ: . והיו חַיִּיךָ תִּלְאִים לֶךָ מִנְּגַר ... וְלֹא Marti – K3 musí ovšem přimysleti si k תִּלְאִים celou závěrku „wie an einem Faden“, aby domnělý výklad „Hängend“ měl nějaký smysl. Dle znění verše musí znamenati תִּלְאִים stav nejistoty životem, závisícím na někom druhém, zde oněch עַמִּים. To je tak jasno, že zůstává lhostejným, co vězí za porušeným (slovosled!) לֶךָ מִנְּגַר – bylo by to něco o מֶלֶךְ jež i II.Sm 18,13 se objevuje odděleno dvěma slovy od מִנְּגַר? V této souvislosti bylo bys to bývalo ovšem nepohodlné pro redakci; zato tím vítanější pro nás. S ohledem na I.Rg 1,50 2,30, kde situace Abšalomova se opakuje u jiných, lze tvrditi, že i v případě A. měl v ruce rozhodnutí *král*. Nyní rozumíme, proč nebylo *třeba* dostávat A. živého od ELA. Chtěl-li Joab jednati samostatně, měl jen jednu možnost. Byl-li v tom do „ztělesněnou státní raisonou“ (Budde-M ad 5), či jen obyčejným smrtelníkem s choutkami a náladami, to je problém, na který sz prameny prostě nestačí.

5/ Ovšem; něco jiného by bylo, kdyby עב stálo v textu; pak by bylo možno mysliti na עב – archit. Ausdruck.v.unbek, Bed; gew. Aufgang oder Vordach GB I.Rg 7,6.

6/Co vlastně učinil Joab, když teprve potom dobíjejí ostatní Abšaloma, jest nejasno; pravděpodobno však, že Joab pokusil se zbaviti ELA asylové vlastnosti, nebo *první* ji *porušiti* a tak zbaviti ostatní zodpovědnosti. Klíč k záhadě jest asi v nejistém אֲחִילָה 14 (ARCHOMAI LXX jest asi jen dobrý nápad v nouzi – LXX B má tu zase dvě varianty vedle sebe!): snad tu bylo původně ὡς λλξ α λῶνιך לפניך od I.chll jež GB srovnává s arb. Challa-lösen, bes. als Gegensatz zu chrm (od qdš) – freistellen, profanieren! *Proto* také není radno měniti שְׁבִטִים .

7/ ὡλβ vyskytuje se na třech místech, kde význam „im Verborgenen“ (GB) je velmi chabý; jak ukazuje I.Sm 18,22 cf “vg בָּךְ אֶת־פָּנֶיךָ a ještě zřejměji Rut 3,7; dle toho i I.Sm 24,5 značí ὡλ asyl neb cos příbuzného, v každém případě náleží kultickému oboru jako Ez 7,22 8,3. Týž kmen a význam jest třeba asi hledati také Hos 4,14 v יִלְבֹּט . Mimo to známo z Jd 4 kombinaci ELON s שְׁמִיכָה, אֲפֹדֶר jako שְׁמִלָּה – אֲפֹדֶר s ELA I. Sm 21 kde promptně objevuje se také לוֹטָה . Zde víme jistě o pletivu שׁוֹבֵךְ 9, takže ani אֲפֹדֶר není asi daleko: dosazeno za הַפֶּךְרֵךְ umožnilo by případně konservování předpokladů 9B M v plném rozsahu: רָכַב עַל־לֵא אֲפֹדֶר (cf II. Rg 13,16) vel rak (?) אֲפֹדֶר λ[β (ib 1,8), načež v dalším zůstalo by buď při znění sub. b. uvedeném nebo při dosazení אֲפֹדֶר i za druhé הַפֶּךְרֵךְ bylo by nutno adaptovati וַיִּבֶּא - ὡλβAλβ , značilo by potom „do závoje, roušky“. Než to je všecko nejisté.

8/ Toto ὡλ hodí se rovněž jako ulité do glossy I. Sm 21,10 cf §11 a 26. – Pro pulpitare V skýtá Georges, Ausführl.lat.d Hdwb, Leipzig 1880 jen význam „schräg mit Brettern verschlagen“ ad Sidon. epist. 8,12 – což ovšem nehodí se k stromu nikterak, zato tím více k zvláštnímu zařízení asylových skrýší.

13. HA-ELA

I. Rg 13,14

- a. míní nepochybně *určitý* objekt poblíž Betel (Kittel – K3); zda může býti ztotožněn s ALLON Gn 35,8 (Klostermann a patrně i Benzinger – M, „vielleicht“ Kittel – K3), nelze z textu rozhodnouti.

Charakteristiku ELA tvoří tu okolnost, že bet-elský prorok najde pod ním sedícího אִישׁ הָאֱלֹהִים což dostačí k zjištění kultického významu místa (cf setkání I. Sm 10), aniž bylo třeba souditi „ein Baum, in welchem früher ein, 1 wohnte, wird jetzt zum Baum, unter welchem die Gottesmänner sitzen, also umgedeutet.“ (Duhm, Die at.Proph.gesch. ad 1.), neboť okolnost, že אִישׁ הָאֱלֹהִים byl zastihnut pod ELA, *nevylučuje* sama o sobě, že předpokládaný objekt nadále přímo souvisí s božstvem.

Ani z textu to nevyplyvá, ba spíše dalo by se říci, že zpracování tohoto midraše, vybraného zrna, zakrylo zřetelnější stopy původního významu ELA; že Piska v. 20 chtěl by graficky znázornit kontrast (Klostermann) nebo napnouti čtenáře (Thennius), jest naivní; nebude snad ani jen „následkem mechanického poškození textu“ (Duhm 1.c), nýbrž příznakem komplikované genese oddílu.

Ta je doložena nejlépe v tom, že tak, jak jest vede text k rozeznání *tří* jednajících osob, totiž vedle **אִישׁ הָאֱלֹהִים** a **הַנְּבִיאַ הַזֶּקֶן** ještě záhadného **אֲשֶׁר הָשִׁיבוּ** 20. 23. 26, jehož zbavuje Klostermann se emendacemi, ne zrovna přesvědčivými, ale který 26 hned po **הַנְּבִיאַ הַזֶּקֶן** zvlášť ruší. Ještě nejsnáze splynul by s oním „starým prorokem“, **יֹשֵׁב בְּבֵית־אֵל** (11 cf 25), kdyby právě *toto* určení mohlo býti spratřováno v prapodivném **אֲשֶׁר הָשִׁיבוּ**. Ale ovšem ani to by nevedlo k jednolitému vypravování, logicky a psychologicky bezvadnému, kterémuž požadavku nevyhne se ani midraš.

b. Mnohem více záleží na tom, zda lze v textu najít ještě aspoň něco, co by přispělo k charakteristice ELA.

Onen **אֲרִיָּה** 24-26 věru by nebyl k hanbě ani mistru Hagenbeckovi a proto jest to velmi nejemné, že Klostermann chce jej 24B proměnit v osla, škubajícího travu. Věcně staví se **אֲרִיָּה** jako vykonavatel pomsty JHVH vedle I. Rg 20,36 a pokud se týče ohledů k lidem a zvířatům „z soudu vyňatým“, vedle svých druhů v jamách Dan 6 Bel et draco 31ss. Jest jistě připustiti vliv „stoupajícího zájmu o zázrak, vlastního pozdější zbožnosti“ (Duhm ad 5), ale že by tím bylo vysvětleno vše, nemíní asi ani Duhm, který připomíná „den fliegenden Samen der Pflanze chambaquúqu (cf marti ad Hb 1,1 a Bel 36 Theodotion!) zu der Geschichte des durch die Luft fliegenden Propheten Habakuk“ jako vysvětlení podobných kuriosit. Žel, neobsahují moje poznámky, jak dalece **אֲרִיָּה** mohlo by býti dle Duhma analogií k oné transplantaci z říše rostlinné, totiž, je-li motiv **אֲרִיָּה** nějak příbuzný k motivům nám již známým z ELON MORE, MAMRE a motivu **הַפֶּסֶח** jež by zde krylo Klostermannovo **ΩηρησΑΨω**; (cf I. Sm 12,23 Ex 15,25) za **וַיִּרְאֵהוּ** 12. Zajímavé pak by bylo srovnání tohoto motivu s podobou ARI-EL I. Chr 11,22.

„Noch golungener als der zurüchbleibende Löwe ist, dass der Esel nicht Ausgreift“ (totiž přede lvem), poznamenává Duhm. Dává mu sice „den poetischen Zug der religiösen Sage zu Gute kommen“, ale ani to nezachrání litterární nevinnost motivu **חֲמֹר**: dle vv. 13. 23. 27 disponuje starý prorok úctyhodným počtem těchto jízdních zvířat, takže těžko se ubrániti podezření, že pro midraš měla vykonati ještě důležitější služby. 32B považuje sice Duhm za „Zusatz eines Abschreibers“, ale Chamor jako zakladatel Šekem, v jehož blízkosti zná tradice ELON MORE, nebyl by v **עֲרֵי שְׁמֶרֶן** 32 (co je to?) příliš daleko od svého dominia.

c.

To jsou všechno ovšem jen dohady, možnosti, ježto v textu není výslovně řečeno, že katastrofa nastala při ELA, jakkoliv je to nejpřirozenější. S největší pravděpodobností však lze naproti tomu ukázat na motiv, jenž se tu jeví ELA vlastním. Jest to מֶרֶה 21. 26 v konstrukci אֶת־פִּי יְהוָה ; tak vyskytuje se sice i jinde namnoze, ale zde přimyká se, abychom tak řekli, lokálně k ELA: provinění „muže božího“ začíná se v tom okamžiku, kdy obrátil své kroky od ELA k Bet-el. Odtud vysvětluje se zdůraznění i té okolnosti, že neměl se dle vůle JHVH vraceti toutéž cestou, okolnost, jež oproti zákazu přijímati pohostinství jeví se ne-li malichernou, tedy aspoň jen vystupňováním onoho zákazu, jež by mělo samo o sobě, bez onoho lokálního momentu, pouze stilistický význam. Avšak řečené zdůraznění zvláště projevuje se v אֲשֶׁר הִנָּבִיא אֶשֶׁר הִשִּׁיבוּ jest upozorněním, že okolnost ta měla ve stavbě a látce oddílu své zvláštní určení. Spojením ptc. ηρμ s termínem ELA objevuje se nám známé ELON MORE v podobě מוֹרֶה τλα (defective). Ačkoliv nahoře seznali jsme pro toto HA/ELA možnost vokalizace, dané tradicí pro ELON MORE, totiž Šekem, jest přestati z důvodů, jež později vysvitnou, na faktu, že i zde ELA pojí se s motivem ηρμ jakožto již čtvrtou variací jakéhosi základního motivu, provázejícího skupiny !ωλα a γλα .

14. HA-ELA BE-JABEŠ

I. Chr 10,12

Jako Gn 35 ALLON BAKUT, objevuje se tu ELA u hrobu, tedy jako úkaz kultické povahy. Tj. důležité i proto, že v paralele I.Sm 31,13 nahrazuje tento termín אֵשֶׁל

Otázka zda אֵשֶׁל či אֵלָה jest původnější, nabývá tu významu: jsou to synonyma nebo jména logicky souřadná, či – podřazeno jedno druhému jako speciés a exemplář, a více: na kterém z nich lpí genuinně *kultická* povaha tohoto objektu? K odpovědi bude možno přiblížiti se teprve vyšetřením v § 26.

Již zde však smíme zaujmouti co nejenergičtěji frontu proti míněním, jimž dává Gall 150 výraz slovy: „Also in Jabesch war ein hlg. Baum der *Gegenstand* kultischer Verehrung. *Nur so (!)* bergreift sich such, wie die Gebeins Sauls ... unter ihm beigesetzt werden *können (!)*“ . To jsou závěry naprosto nepřipustné. Předně: povaha ELA jako objektu kultického, ve smyslu *příslušenství* je kultu – v tom smyslu mluvíme zde všude o kultickém objektu – jest nesporná; nikoliv tak povaha jeho jakožto objektu *kultu*, tj. předmětu uctívání. Potom: i když připustíme, že známý názor o profanujícím styku s mrtvolou a tím i s hrobem – náleží době poexilní 1/. a že někdejší kult předků pohlížel jinak na pohřebiště jako kultické místo, nelze říci, že kultický charakter ELA *umožnil*, že místo bylo vhodné za pohřebiště. Jinak by všechny hroby *musely* býti provázeny ELA nebo podobnými termíny, což jak i z nepodezřelých případů ve SZ patrně, nijak se neshoduje. Správně tedy jeví se důsledky faktu, pozorovaných zde a Gn 35 tak, že ELA *přes*

svou kultickou povahu *dovoluje* blízkost hrobu, nebo snad právě pro ni jest *vyhledáváno* jako pohřebiště (cf § 49 n.5).

1/Počítá s tímto názorem snad i Gall, když dodává 151: „vielleicht hängt damit die vorhergehende Verbrennung zusammen“? O tom více v § 26. Naproti tomu cf Ehrlich ad Num 6,6 a II.Rg 23,14. 16 Jer 7,30ss; výroku Jer 7 dostává se smyslu jen tím, vyrozumíme-li z něho, že Ge-ben-hinnom bude znesvěceno pohřbením mrtvol, jichž bude tolik, že obvyklá pohřebiště nestačí.

15.

HA-ELA AŠER BE-ŠALLEKET

Jes 6,13

- M: וְעוֹד בָּהּ עֲשָׂרִיָּה וְשִׁבְעָה וְהִיתָה לְבֶעֶר כְּאֵלֶּה וְכֵאלֹן אֲשֶׁר בְּשַׁלְכָתָּ
מִצֵּבֶת בָּם זֶרַע קָדֵשׁ מִצֵּבֶתָּהּ:
- LXX B: KAI ETI EP AYTÉS ESTIN TO EPIDEKATON, KAI PALIN ESTAI EIS PRONOMÉN? HÓS TEREBINTHOS KAI HÓS BALANOS HOTAN EKPESE (EKSPASTHE A) EK (APO AQ) TÉS THÉKÉS AYTÉS + SPERMA HABIO TO STÉLÓMA AYTÉS Q mg
- T: vjšt;rvn bh chd mn ;cr, vjtvbvn vjhvn lsr̄b, kbv̄t, vkbl̄t, bmjtr trfvhj dmn ljbjšjn v;d k;n jnvn rtjbjh lqjjm, mnhvn zr;, kjn glvvt, djsr, l jtknsvn vjtvbvn ,rj zr;, dqvds, nsbthvn.
- P: vdpjšjn bh chd mn ;cr, vttvb vthv, ljqdn, ,jk btmt, v,jk blvt, dnfl mn mrth zr; ,hv kdjš nsbth
- V: ET ADHUC IN EA DECIMATIO: ET CONVERTETUR ET ERIT IN OSTENSIONEM SICUT TEREBINTHUS ET SICUT QUERCUS, QUAE EXPANDIT RAMOS SUOS: SEMEN SANCTUM ERIT ID, QUOD STETERIT IN EA.

Případné aequivalenty:

- LXX: PRONOMÉN - מְרֻעָה (ρ[β ve smyslu „spásti“) zde „pleniti“ jest nejisté; ovšem vyskytuje se ρ[β II. Chr 19,3 o zrušení ηρᾰπεα]!
EKPESE = M EXSPASTHÉ – m:šúká
APO (EX) – mim-m“
THEKÉ pro ηβχμ ukazuje, že u GB ojedinělý význam „Wurzelschoss“ jest jen dohad z předpokladu, že při ηλα jde o strom.

LXX neví sice o ELA také nic jiného, avšak *nevkládá* do textu nic zbytečného.

V: OSTENSIO - ?

EXPANDIT – moš:ká (moškat), tedy jako LXXA? $\tau\kappa\lambda\omega\mu\kappa$?

RAMOS SUOS - $\eta\tau\rho\alpha\psi\lambda\chi\nu$? pro מִצְבֹּתָהּ

SEMEN etc - $\eta\beta\tau\beta\chi\mu\omega\delta\theta$ [$\rho\zeta\rho\omega\alpha\alpha\omega\eta$] (pro $\sim\beta\theta$ sec MSS

ap Ki.)

Poslední dva aequivalenty objevují se v M v opačném pořadu, což působí dojmem, jako by M i V měly tu vedle sebe dvě varianty, z nichž jednu LXX pak vynechává právem.

a.

Recipovaný text nemá jiné hodnoty, než jako pokus o zdolání porušeného oddílu, tak jako se o to pokusili starší i novější překladatelé. Sebenejapnější glossátor nemohl napsati „ וְעוֹד בָּהָּ ע. “ ve smyslu „ještě bude v ní (zemi) desetina (čeho?)“ nýbrž dle praobyčejného slovosledu HB וְעוֹד - mýnil-li vůbec něco takového říci; Masora ovšem, nalezši HB uprostřed, *musela* je vokalisovati, jak se dalo, *tam* – a nám zůstaviti doklad, jak zápasila s textem.

Odchytky starých překladů, jež ztěžují dají se doložiti aequivalenty, poněkud jen graficky příbuznými M, neskýtají sanaci textu žádné vyhlídky. Zbývá tedy ještě jediná cesta: proniknouti aspoň částečně k původnímu smyslu z *kontextu*. 12s považuje se skoro napořád za pozdější dodatek; dle Marti jest 13Bb dokonce *druhý* dodatek za účelem soteriologického vyznění oddílu oproti 12.13 Aba. Že nelze takto věc řešiti ukazuje V, která mohla vyčísti ze své předlohy pravý opak toho, co hledá Marti 12s, aniž co věděla o „soteriologickém dodatku“. Nutno přistoupiti k textu bez prajudic.

Pokud vidím, jediný Meinheld ap Marti počítá s možností pokračování 11.13. Marti odporuje mu tím, že po úplném vylidnění země nemůže zůstat ještě עֲשָׂרִיהָ . Jako by M byla v tomto slovu neomylnou 1/. Už 11Bb s וְהָאֲדָמָה (hned vedle אֲדָמָה !) a s הַשָּׂאָה (tak brzy po שָׂאָה !) stojí na stejném stupni s v 12 jako pozdější dodatek, v jehož zájmovém okruhu leží již celonárodní existence, cf 13 T, který dává Ješajovi mysliti na exil a návrat z něho. Než ovšem, nezbytnou tato výpustka není. Ponecháme-li však 11s v textu, jest tím nutněji hledati konečnou odpověď JHVH, protože 11 Bb není žádnou odpovědí na jasnou otázku: jak dlouho setrvá lid v zatvrzení? Až dojde k nejhoršímu, zní odpověď 11Ba. Jakže však se to stane zjevným, co popisuje 11s? Kdo to bude kontrolovati po celé zemi? A přece otázku Ješajahu není, než otázkou po *okamžiku*, kdy smí prorok doufati, že bude hlas jeho slyšán. Odpověď JHVH musela tedy obsahovati označení *určitého* faktu nebo situace.

Ježto odpověď JHVH uvádí עַר 11, jest nejpřirozenějším hledati jádro její po וְעִיר 13. Jedině V překládá recipované znění správně, ADHUC, ostatní, pokud jako T P liberálně neignorují, překládají v.13 – podobně LXX – jako by tu stálo ζαῃ. Než i proti V žádá pokračování odpovědi prosté δ[;ω. . Co následovalo, zůstane snad navěky tajemstvím, protože určitý fakt, který stál v původním textu, byl pořadatelem vymazán z historie a zanesen šarádovým komplexem, z něhož zůstala nám Recepta a LXX jako pokusy vokalisovati jednotlivé skupiny radikálů.

Vyčetli-li mezi jiným וְכִאֲלֵה לze to prostě vzíti na vědomí a pojmouti tento výraz v úvahu. Že vlastní odpověď JHVH nesahá dále než k tomuto slovu, jest jasno: s אֲשֶׁר začíná se zase mnohomluvnost lidská, skytající nám ovšem příležitost pátrati po tom, jak pohlížela Recepta na ELA.

b.

Především lze vyřaditi z původního kontextu וְכִאֲלֵה 13B, rušící metricky (Ki). A to zase umožňuje dále pojetí věty““vg אֲשֶׁר 13B s vyřazeným slovem v čele, jako vysvětlující glossy k אֲלֵה.

Mandelkern 44 uvádí totiž jako příklad k ELA ono, jež dle přítomného oddílu bylo שַׁעַר שְׁלֶכֶת B. , vzpomenuté I.Ch 26,16 jako brány chrámové. Lokalisace tato hodí se zvláště, odhodláme-li se v קֶרֶע זֶרַע s bloudícím (cf aequivalenty V) ηβ pro ~β podložiti původním ἈηΣζδθη ηρζ[β = v nádvoří svatém sc chrámovém (vel τδθμ τρζ[β?) Pak by celá glossa zněla ητδθη ηρζ[β τβχμ τκλτβ ρπα Ἀ!ωλ αψη velΣ !ωλακω přičemž druhé מִצְבָּתָה vypuštěna jako varianta.

Samozřejmě, že z takové pouhé eventuality nelze činiti dalekosáhlých závěrů. Přijmeme-li lokalisaci שַׁעַר שְׁלֶכֶת B. - i tu ovšem s výhradou – bylo by i zde potvrzeno, že při ELA jde o určitý zjev ve sféře *kultické*; mimo to opřením o pojetí LXX (THÉKÉ STÉLÓMA) a V (STETERIT) získáváme pro to ELA kultické příslušenství ηβχ;μ tedy totéž jako při ELON Jd 9,6. EK(APO) LXX bylo by dalším cenným dokladem pro povahu ELA, ježto objekt jeho souvisel by dle všeho s kamenným objektem ηβχ;μ jako *podstavcem*. Na *funkci* ELA vrhá LXX a částečně i M světlo nepřízně v názorech oficiálního kultu. Naopak T P V jež arci vedle pojetí ELA jako obyčejného stromu aplikují zde poexilní historii.

S ohledem na to, že známe již odjinud případy, kde ELA je doprovázeno určením “אֲשֶׁר בִּ- použito hypotetické lokalisace Mandelkernovy k formální distinkci tohoto ELA. S toutéž výhradou hypotetičnosti stůž zde pokus rekonstrukce 13A, který pracuje patrně s asylovou funkcí, pro ELA tak charakteristickou; upravíme-li לְבֵעַר , aby zapadalo v okruh představy שַׁעַר dostaneme eventualitu: ηλαβ ρβ[λ ~τ ωψηω ηεψβτωψ Ἀηψ ρ[τ vel Σ ψρ[τ αβ δ[ω - až do

brány mé přijdou obyvatelé její (země nebo $\rho\psi[\iota]$), aby dostihli ELA sc jako asyly. K tomu přimykalo by se pak 13B jako glossa co nejlépe. K vazbě $\rho[\tau \alpha \omega \beta]$ cf Gn 23,10.18; $\underline{\text{שַׁעַר}}$ jest fem. také Jes 14,31! $\rho\psi[$ se vztahem na Jerušalém bylo by v parallelismu s בְּתִים 11 správnějším protějškem než עָרִים jež nalézáme v dnešním textu. Suffix v $\eta\psi\beta\tau\psi$ hodí se však také k אֶרֶץ mělo-li by עָרִים a 11f zůstatí v textu. Věcně pak jest kontext zcela uspokojivý: až opustí před nepřítelem (tak se i stalo) domy v městě resp. městech a zemi, vezmou přirozeně za poslední útočiště *chrám*. K významu $\rho\beta[$ - též právě ve spojení s ELA cf §2 n.2. K sousedství ELA a $\underline{\text{שַׁעַר}}$ cf Ez 40,14.

1/ „Zehntel“ má býti „zobrazeno“ v מִצֵּבֶת 13B (Guthe – K3): „desetina“ však je mathematický pojem, nepotřebující obrazu. A pak míněna-li vsutku desetina lidu – lze na takové počtářské znamení vázati tak zodpovědné poslání jako bylo Ješajovo? Měl snad provésti sčítání lidu? Něco zcela jiného jest, když T P pomáhají si *fraseologickým* rozvedením chd mn ;cr, jež ovšem právě dokazuje nemožnost עֲשִׂרִית v původním textu.

D. skupina ,ajil.

$\lambda\psi\iota\alpha$; - dle GB nedoloženo; v plur. „grosser Baum wie Eiche, Terebinthe, Palme“. Socin Kbw 144: „Am allgemeinsten ,él (für Eiche) von d. alten Uebersetzungen nicht als Bezeichnung von Bäumen anerkannt“. Lundgreen 21: „kommt offenbar im Sinne von ,lvn bzw. ,lh Jes 1,29 57,3 61,3 vor“.

Jes 1,29s אֵילִים v parallelismu s $\text{!}\gamma$; M EIDÓLA LXX bvtm , T btmt , P IDOLA V háje K – Marti-M: Terebinthen, אֵלֶּה ein immergrüner Baum; sed Lundgreen 24: Terebinthe, příčinou עֲלֵה נֹבֵלֶת ježto ilex jest vždy zelený, dub pak chová i suché listí. Recepta chce nepochybně v אֵילִים a אֵלֶּה spatřovati stromy a míti odumírání jejich obrazem bezpožníků. LXX P V již aspoň při אֵילִים nesouhlasí, což je tím pozoruhodnější, že tím ruší parallelismus s $\text{!}\gamma$; jež jim znamená zahradu. Než LXX Q mg má za $\text{!}\gamma$; 29: GLYPTA (sec Preuschen = pcjlm. Značí-li gjn, T zahradu – edice zase nesouhlasí: Dalman emenduje gjn,k (Lagarde), předpokládaje v textu ginné,ak , v ginnajjá, d:t“ – pak jest parallelismus dobrý, ale atributy tá;útá , - Götzenbild D prozrazují, o jaké „stromy“ a „zahrady“ se jedná. K vysvětlení עֲלֵה נֹבֵלֶת 30 musí se přibrati Marti-M „sog.uneigentliche Annexion“. Vazba 30B dává očekávati podobnou vazbu v paralelním 30A: a tu lze získati z MSS (ap Ki) čtením עֲלֵה se vztahem na אֵלֶּה . Tyto zjevy utvrzují v úsudku, že máme co činiti s tradicí sekundární jako Jes 6,13. Řešení v §47b.

Jes 57,5 אֱלִים v parallelismu s כָּל-עֵץ רַעֲנָן M, jenž reklamuje i tento případ pro naše thema přes EIDÓLA LXX t;vvt, T (Gall 28 false: !λψα, quod pro עץ M extitit) DII V háje K – Duhm, Cheyne, Marti mají verš za citát na okraji. ELA vystupuje jako jeviště obscoenního kultu, cf §37e.

Jes 61,3 אֵילֵי הַצֵּדִיק v parallelismu s מִטֵּעַ יְהוָה M GENEAI LXX rbrbj qvšt, ;mj(!)djhvh d,jštbc, Tchlf rvch,mk,bt, ntqrvn dkr, dzdjvq, nsbth dmrj, mšbcht, P jež seřazuje jinak než ostatní, cf vchlf... ntqrvn a FORTES V stojí na jednom stupni; stromové K. – Podle mt; jemuž T se moudře vyhýbá opisem spadá pro M výraz ~ψλα pod pojem stromu. Třeba tedy také tento případ vzít v počet. Z Dt 16,21 jest patrné, že tohoto termínu užíváno také o אֲשֵׁרָה tedy objektu nepochybně umělém. נֶצֶר מִטֵּעַי 60,21 pak korresponduje s מַעֲשֵׂה יָדַי, takže i tu jest pravděpodobno, že jde o objekt podobného původu, nevztahuje-li se pojmenování 61,3 přímo k 60,21. Ehrlich chce míti ψλα za kolektivní plurál אֱלִים „da für λψια; (pl. cs. ψλψα sic MSS Edd) die Bedeutung““ Eiche““ oder““starker Baum““ nicht feststeht.“ Konečně jest zaznamenati, že dle Ps 92,13 sice צִדִיק כְּתִמָּר יִפְרֹחַ, ale něco podobného jako jest celek אֵילֵי הַצֵּדִיק již nikde jinde se nevyskytuje. Za to zná I. Tim 3,15: STYLOS KAI HEDRAIÓMA ALÉTHEIAS, Apc 3,12 S. EN T. NAÓ TU THEU MU a jako STYLOI označují se Gal 2,9 Jaakob, Petr a Jan!

Ez 31,14 ~ψλα M PROS AYTA LXX jako lhvn T (veskrze od v.8 dosazuje za obrazné objekty věc samu: כָּל-עֵצֵי-מִים M jsou mu ~δθ ψκλμ λκ a כָּל-שְׁחֵי מִים M= ωκλμ ψδB[λκ) vl, nqvmvn vl, nhvvn P tedy om jako V; nad jiné K. – Cornill (ap GB) škrtá jako P V, Ehrlich אֵלֵיהֶם tedy asi jako LXX T, Bertholet-M ~ωητ λα právě, že ke konci jest již zcela zřejmě opuštěn obraz stromu. Tato nejistota činí případ nepotřebným pro závěry o λψια.

16.

Jako !ωλα užito jest v M jedině o zjevech na *určitých* místech, tak jeví se λψα jako označení všeobecné, jež se nikde nevíže k určité lokalitě. Tato okolnost mohla by sváděti k úsudku, že je v tom úmysl Masory rozlišiti takto jeden a týž objekt dle toho, míní-li se kde jako exemplář na určitém místě, nebo jako druhový termín. Ježto však ηλα užívá se bez tohoto rozlišení, ba i při !ωλα zhledali jsme aspoň jeden případ, kdy termín stává se jménem místním, nutno vyhraditi si i pro λψα možnost lokálního užití a pátrati po eventuálních příčinách zmíněné okolnosti.

Pro λψα dá se hned *přímo* uvésti několik dokladů, že jest schopno lokalisace.

Ex 15,27 a Nm 33,9 uvádí se jako jméno stanice na pochodu pouští. Dle Galla 28s souvisí jméno jako označení posvátných stromů s udáním, že na tomto místě bylo 70 תְּמָרִים ; na rozdíl od Mandelkerna 44 považuje však Gall ~λιΨαε za plurál z λαε resp. ηλα jak má *pro* to svědčiti Gn 14,6 nerozumím: (פְּאֵרָה) אֵיל jest tam

patrně míněno jako status cs. z λψια; GB uvádí, ~λΨαε stále ještě k λψια a seznáme, že takové bylo také mínění Masory (§35).

Gn 14,6 jmenuje se אֵיל פֶּאֶרָן jako mez „porážky“ Chorejských. Za předpokladu identifikace s Elat konstatuje Gall 38s kultický význam a původ jména z posvátného stromu tamního. Tomu nasvědčuje אֵלָה Gn 36,41 a AILÓN Dt 2,8 LXX ve SZ, v klasikách pak Ailana, Elana, kteroužto výslovnost nechce odvozovati od aram. ,jln ,jln, nýbrž z hebr. !ωλψα. Definitivně bylo by lze o tomto rozhodnouti, až by byl dopodrobna prozkoumán poměr mezi aram. ,jln a hebr. !ωλα. Holzinger – M uvádí Buhlovo mínění, že jméno má původ v tamním bohatství palem. Než, jak výše podotčeno, spojuje Masora אֵיל פֶּאֶרָן tvarově s kultickými formacemi ~λΨαε a tak i LXX svým TEREBINTHOS TÉS PARAN (s iniciálkou vlastního jména) a mjšr, p,rn T, kladouce je na stejný stupeň se známými již tvary, např. DRYŠ TÉN MAMBRÉN etc. Takže souvislost jména El – paran s kultickými zjevy tohoto označení jest nejvýš pravděpodobna a na snadě. Mimo tyto doklady lokalisovaného λψα lze však ještě získati celou řadu dalších, přikročíme-li k tomu, abychom *rekonstrukci* přesvědčili se v některých oddílech o původním mínění textu, pokud se týče existence λψα na *určitých* místech. Z tohoto hlediska sestaven jest v následujících odstavcích výběr oddílů, jenž ovšem omezuje se na případy nejnapadnější a mohl by asi býti dosti snadno ještě rozmnožen (§42d).

17.

El – ROI

Gn 16,13

M: וַתִּקְרָא שְׁמִי-הָהוּא הַדְּבָר אֲלֶיהָ אַתָּה אֵל רָאִי כִי אֲמַרְהָ הָגַם הָלָם
רֵאִיתִי אַחֲרַי רָאִי:

LXX A: KAI EKALESEN HAGAR (om D) TO ONOMA KYRIU TU
LALUNTOS PROS AYTÉN SY HO THEOS HO EPIDÓN ME: HOTI
EIPEN KAY GAR ENÓPION IDON OFTHENTA ME.

To: v:sallí,at biš:má, djj d,itmallal ;jmh ,amarat ,at hv, ,lh,cházéj kólá, ,rj
,mrt ,f ,n šárejtí chazjá, bátar d,tglj lj

P: vqrt šmh dmrj, dmlł ;mh v,art ,nt hv ,lh bchzv, mtl d,mrt dh, ,f chzy,chzjt
mn btr dchznj

V: VOCAVIT AUTEM NOMEN DOMINI, QUI LODQUEBATUR AD
EAM: TU DEUS, QUI VIDISTI ME.DIXIT ENIM: PROPECTO HIC
VIDI POSTERIORA VIDENTIS ME.

a.

Že text není v pořádku, uznává se všeobecně. Žádná z emendací však neuspokojuje docela a to ne v poslední řadě proto, že nečiní jasným, jak z výroku 13B může se odvozovati jméno v 13A a z celého v.13 opět jméno studně 14.

Osou jest zajisté 13B הָגֵם neztrácí ani jako interrogativum původního významu הָגֵם, takže i tu vyžaduje v pokračování nějaké opětování nebo stupňování známého již momentu. Toho však tu nelze dohlédnouti. Pomoc byly by v Ehrlichově návrhu míti η za dittografii a הָגֵם položit = „wirklich“; s tím by souhlasilo KAI GAR LXX cf T P.

הָגֵם nevyskytuje se nikde jinak, než jako označení směru. I Ehrlich připojuje se k opravě Wellhausenově ~ψηλα jež by bylo velice lákavé též pro nás. Ale LXX má za aequivalem, ENÓPION; čteme-li הָגֵם הָאֵתִי – jest to graficky takřka shodné s הָגֵם a ENÓPION bylo by možno považovati snáze za aequivalem, popřípadě i za koruptelu z ENYPNION (sed cf n.1). Co míní T, není mi docela jasno, ale P souhlasí s emendací úplně (chezvo, -aspectus, *visio* etc Brun, Diction. Syriaco-lat. Beryti 1895). Věcně jest הָגֵם הָאֵתִי zcela korektní: situace shoduje se v tomto pojetí přesně s visí Jaakobovou v Bet-el.

S הָאֵתִי ztěží lze co kloudného počítí. Samo o sobě nemá smyslu ať již הָאֵתִי jest infinitiv nebo participium. Wellhausen musel doplniti v předu ψξ1α,ωθ (akceptuje Ehrlich), ale je to libovůle a připomíná příliš pojetí 14T. Pravděpodobně jest, „ρ“ považovati za glossu 1/. Pro vysvětlení jména הָגֵם הָאֵתִי dostačí úplně הָגֵם הָאֵתִי.

b.

Dobře má Ehrlich, že הָאֵתִי při vyslovení *nového* jména jest nemožné. Jest čísti, jak už Ball ap Holzinger-M navrhuje, HTα1 se vztahem k ρβδ; zda Ball škrtá הָאֵתִי jako domnělou variantu (tak Ehrlich) není l.c patrné. Uvidíme, že toho škrtu není zapotřebí.

Text sděluje, že Hagar dává božstvu jako הָאֵתִי *praedikát* שֵׁם־יְהוָה (cf známé שֵׁם־יְהוָה). Tím se prozrazuje text jako sekundární výtvar. Neboť po שֵׁם lze očekávati jen *vlastní* jméno; to však jest יְהוָה již samo a po něm jeví se הָאֵתִי prauboze chudým. Kromě toho, pokud vidím, jest to docela ojedinělý případ, kdy ve SZ smrtelník odvažuje se dávatí יְהוָה jméno! Jak s tímto případem zápasila pozdější dogmatika, prozrazuje T a Ehrlich ad v.7. A tyto smrtelné rozpaky zaviněny byly záměnou kultické formace λψα za bytost אֵל tedy záměnou i graficky velice usnadněnou. !

„Es wird allgemein zugestanden, dass 16,1 ss von einem Redaktor im Hinglick auf die Geschichte in 21,13ss überarbeitet worde ist“ praví Gall 39. Také Ehrlich mluví (ad 13) o tomto oddílu jako jiné jen versi

Gn 21,13ss.

Tam však vedle אֵתֶר הַשִּׁיחַם 15.Pro V značí to UNA ARBORUM=T, pro LXX ELATÉ; tato odchylka od zřetelného LÓRON Gn 2,5

vedle Socina Kbw 74 k otázce, zda $\eta\psi$ není vykládati jako označení určitého druhu keřů. ARBOR V a ass. síchu- hoch gewachsen (GB) tomu zrovna nenasvědčuje; spíše lze v ELATÉ spatřovati původního zde $\lambda\psi\alpha$. Nehledě však k tomu, jest funkce $\eta\psi$ docela toho rázu, aby bylo rozpoznáno jako surrogát kultického objektu. Hagar klade syna $\text{הַשִּׁיחַר אֶת־הַיָּחִיד}$; zmínka ta byla by zbytečná, kdyby okolnost jí označená neměla úzké souvislosti s následující theofanií 2/. Zábavné je, jak *pozdější* úprava textu zakrývá původní stav věcí, dávajíc מִלֶּאךָּ יְהוָה mluvit הַשְׁמִים בְּ , s nimiž také Jaakob má co činiti ve svém snu. Ale Hagar *autorova* věděla dobře, co činí, když hošíka položila na *určité* místo; jinak, nechtěla-li se dívati na smrt synka, měla nejjednodušším *odejít* svou cestou. Toho však neučinila, nýbrž vyčkala pravděpodobného konce svého *plánu*, který záležel v tom, aby hoch, umírající pod posvátným objektem, přiměl božstvo k zakročení. Bylo-li k tomu nutně potřebí pláče a to hochova či matčina (cf Ehrlich ad 1), nelze s jistotou tvrditi a rozhodovati; nám jest jen zaznamenati souslednost $\lambda\omega\theta\alpha$ motivu $\eta\kappa\beta$ s theofanií. EL ROI jako označení kultického objektu patří tedy k pointě vypravování o Hagar v *obou* versích. A podle toho jest pak možno přibližně rekonstruovati Gn 16,13A:

$\psi\alpha\rho\lambda\psi\alpha\text{HT}\epsilon\alpha\iota\sim\psi\eta\lambda\alpha\rho\beta\delta\beta\lambda\psi\alpha\text{~}\eta\alpha\text{~}\psi\text{~}\text{וְהָקְרָא}$ - není-li שֵׁם-יְהוָה prostě zkratkou nebo fragmentem obvyklého $\alpha\omega\eta\eta\sim\omega\theta\mu\eta\sim\omega$. EL ROI jest tu především místem theofanie. K navrženému הָלַךְ 13B připomenuta analogie Jaakobova příběhu v Bet-el sahá však ještě dále. V *obou* oddílech c.16 i c.21 jest Hagar na *útěku* z domova, právě tak jako Jaakob Gn 28. Tím nabývá EL ROI zároveň významu blížícího se známé nám již funkci ELA jako *asylu*. – Kultické pozadí tvoří ψ ! resp $\rho\alpha\beta$.

Brzy uvidíme, proč לֹא u významu „božstvo“ *nutně* přejalo zastoupení kultického objektu $\lambda\psi\alpha$ a to právě *jen zde*.

1/ LXX zdá se, že je ignoruje, ač není vyloučeno, že aequivalentem je ENÓPION jež stojí 14 za graficky příbuzné הָיָה (לֹא). Záchranou jeho by bylo viděti v něm některý tvar $\eta\rho\eta$ jež předtím dvakrát se objevuje ve spojení כִּי הָקְרָא a posléze i v řeči posla jako הַנֶּהָרָה . Jest nasnadě hledati ozev „zaslíbení“ v reflexi Hagar. Výklad““vg הַנֶּהָרָה 11 o stávajícím těhotenství Hagar jest ústupkem sběrateli, který toho fakta potřebuje 4ss. V ústech מִלֶּאךָּ sdílí všechny vlastnosti zaslíbení, jak ukazuje Jd 13,3.5 Lc 1,31 Delitzsch cf GK§116p. Z toho plyne $\psi\alpha\rho\eta\rho\eta\alpha\omega\psi\tau\alpha\rho\sim\lambda\xi\sim\gamma$. Formálně bylo by ovšem třeba další úpravy, ale smysl je jasný: měla jsem vidění a počala z něho. Bylo by zajímavé zvěděti, odkud vzala P své mn na tomto místě; snad ne z $\psi\alpha\omega\rho\mu\eta\rho\iota\alpha\omega$? Toto pojetí reflexe přineslo by rozuzlení k $\text{בְּאֵר לַחֵי רְאִי}$ 14, vokalisovanému s brýlemi *pozdější*

dogmatiky: jméno by znělo asi: $\neg\psi\delta\rho\omega\eta\lambda\rho\alpha\beta$ cf GB ad 1^{6b} (vlastní jméno!)

2/Tuto souvislost dokazuje také zmínka בְּאַשֵּׁר הוּא-שָׁם jemuž Masora ponechala aspoň smysl poukazu na místo, kde hoch ležel – Text její je ovšem nemožný. Snad jej jest spojití s výrokem, že אֱלֹהִים *slyšel* hocha a čístי וּמִמֶּנּוּ. אֶל־לִשְׁמָהּ רַחֵם תְּהִי tj. dle „omen“ jména Jišma – el. Ale možno také, že tu bylo kdysi přímé označení onoho objektu, snad ve způsobu בְּאַשֵּׁר הוּא ~־שָׁם (cf §44f).

18. JHVH JIR-E

Gn 22,14

a. Obšírnou úvahu věnuje tomuto místu Gall 112ss. מוֹרָה 2 staví k אֵלֶּיךָ a čte מוֹרָה אֵלֶּיךָ-λα 2 αηρ,ωΟψ אֱלֹהִים pro יְהוָה יֵרָאֶה 14. V jistých ohledech lze jen přisvědčiti, s jiných stran však jest vysloviti pochybnosti.

אל-אֶרֶץ 2 měniti v אל-אֶרֶץ jest velmi násilné; mimo to imputuje se tím textu absurdnost, že Abraham jménem známé jemu místo daří v. 14 *novým* jménem, ale v podstatě velmi příbuzným. To nelze ospravedlniti tím, že novým pojmenováním měl býti podán protest „gegen die landläufige Vorstellung, wie Gott im hlg. Baum (ELON MORE) unterweist“. Tím méně jest tím vysvětlen stav dnešního textu. Míni-li Gall, že po všeobecném אל-אֶרֶץ bylo by nutno opětné, určitější označení obětního místa, jest to také mínění textu, který teprve po אל-אֶרֶץ přináší 2 Bb s přípovědí, že o tom dostane se Abrahamovi zvláštního pokynu, jehož místem jest pak v text 3Bb.4 (וַיֵּרָא אֶת-הַמָּקוֹם מִרְדֵּךְ) . Tak pohlížela na text také pozdější tradice, která *zná* místo, kde Abrahamovi dostalo se tohoto *pokynu*. A charakteristické jest, jakým způsobem je lokalizuje: Genealogia ed Hottinger 49 uvádí:

vngd jrvšljm hr gbvh šm *štj*, *jlnvt* (cf šnj n;rijm 3!)

,vmrjm kj *mšm* r,h ,brhm „hr hmvrjh kdktyb : ..: sequitur 4s).. vhwkjm dšm lhštčh
vlhtpll šm.

Z toho viděti, že kdyby autoru nebo sběrateli záleželo na tom, aby již v.2 udával zřetelně ono místo, že by si byl dovedl pomoci, jako si pomohla pozdější tradice. Dle všeho však mělo zůstat při אֶרֶץ při němž ovšem tvar מִדְּבָרָה prozrazuje pozdější zájem o lokalisaci v Jerušalemě. Nejlepším proto zůstává Dillmannem dle P navržené אֶל-אֶרֶץ הָאֱמֹרִי k čemuž Holzinger – M velmi správně poukazuje na vznikající paronomasii s ρμα 2.4. Nanejvýš dalo by se Gallovi připustiti „μ χ[λα 1/, neboť pak by jakž takž bylo přípustno pojmenování ve v.14.

Proto však nemusí být lokalita nebo objekt v.2 a 14 totožnými. V oddílu, kde proplétají se neustále motivy z $\eta\alpha\rho$ Kal 4,8. 13.14 Nif – al 14, kde vedle hypotetického $\eta\rho\psi$ v מריה vyskytuje se také $\alpha\rho\psi$ 12, jest beznadějno hledati na

základě některého z těchto motivů původní lokalisaci a identitu jména מְרִיָּה nebo יְהוָה יִרְאֶה tedy např. identifikovati, jako Gall, s *ELON MORE*. Nej názorněji dokazuje to následující přehled po starých překladech a výkladech:

M:	אל-אֶרֶץ הַמְּרִיָּה
LXX:	TÉN GĚN TÉN HYPSELÉN = ~ωρμη
V:	IN TERRAM VISIONIS = ηαρμη
P:	,r;, d,mvr j,
Tj:	tvr mvr jh
To:	,r;, pvlchn,

Jako zde, překládá LXX také ELON MORE Gn 12,6. K Tj poznamenává Holzinger – M otázkou, zda odvozeno z $\omega\rho\mu\eta$. Jedinná však V vystihla, že v oddílu má převahu motiv ηαρ. Tím není však řečeno, že tento motiv náleží vpraviti do מְרִיָּה. Gall totiž jen v *principu* uhodil na to právě: všechny tyto motivy jsou příbuzny, jenže není dovoleno jeden z nich prohlásiti za pravý a původní, jak činí Gall s ηρψ. Právě tak má se to s lokalisací objektů, které jsou nositeli těchto motivů. V důsledku své rekonstrukce umísťuje Gall dějiště Gn 22 u Šekem; jedinné, co by v textu nasvědčovalo tomu jest חֶמֶר 3 jako I. Rg 13. Než v druhé části, subA.2 uvidíme, že ani to, jakož ani cokoliv jiného nemůže padati na váhu, a že pestrost motivů i nejistota lokalisací jsou odůvodněny povahou věci.

b.

V přítomném oddílu, jak řečeno, převládá motiv ηαρ a jest patrně úmyslem textu, tento motiv zachovati lokalitě v.14. Tu opět našel Gall v zásadě správné řešení, méně ηωηψ v ~ψηλα. Změnu v ηωηψ však není přičítati „jahvistickému přepracování“, nýbrž mnohem pozdější snaze, odstraniti z textu označení kultického zjevu אֵל tak jako tomu Gn 16. Tomuto אֵל neměla býti dána approbace spojením s postavou Abrahamovou. Proto zase מְרִיָּה מִלְאָךְ יְהוָה 11 2/. Než אֵל nemělo přece jen tak beze stopy zmizeti. Ehrlich upozorňuje, že Abraham by si byl rozmyslel přivlastniti si a dokonce obětovati ono אֵל 13, jež jako *domácí* zvíře mělo jistě svého majitele; tj. jistě závažný moment, nehledě k tomu, že pro אֵל nutno vůbec předpokládati teprve, že nablízku byly osady, odkud אֵל mohl se zaběhnouti. Proto Ehrlich chce čísti אֵל - Hirschbock. Než sám musí přiznati, že nikde jinde ve SZ není objetováno ze zvěřiny. Mišna však a Masory prý daly právě proto přednost výslovnosti אֵל. Nikoliv, Mišna věděla asi – i za to sdělení vděčíme Ehrlichovi o tomto אֵל více, když je počítá „unter die *unbergeiflichen* Dinge, die im Abenddunkel des sechsten Schöpfungstages geschaffen wurden“, a pochybuji velice, že tím chtěla říci „dass dioses zahme Tier unbegreiflichr Weise niemandem

gehörte“. Dogmatický experiment Mišny měl napravit hříchy pragmatické revise sz textu. Této revisi pak zase bylo אֵיל obětním beránkem za zmařený kultický objekt “vg. λψαε. Ke všemu shledáváme se v סִבְרָה 13 s blížencem שׁוֹבֵר׃ při הַגְדוּלָה הָאֵלָה II. Sm 18,9 a s analogickou konstrukcí אֵתָּה cf „β θξ; ib.

c.

Jméno v.14A vztahovalo se tedy původně k אֵיל jako kultické formaci. Vnější povaha její zůstává nadále zastřena, ale jedině v tom případě, jestliže אֵיל *nebylo* stromem, může býti aspoň litterárně – psychologickým podkladem onoho אֵיל: vzpomínáme toho vzorně nehybného אֶרֶיָה I. Rg 13 (§13) – což, má-li jeho ukázněnost týž původ jako zde misteriosní vynoření se אֵיל, totiž *zobrazení* těchto zvířat při ELA a EL? Pozoruhodno, že Gunkel 241s, podkládá יְהוָה יִרְאֶה místní jméno JERI-EL (=JERU-EL II.Ch 20,16), vede linii vývoje k MORIJJA přes ARIEL Jes 29,1 jako starší jméno chrámového vrchu. Motiv אֶרֶיָה zasahoval by tedy i do oddílu Gn 22.

Jména dostává se *místu*, patrně příčinou *celého* výjevu, nadepsaného motem הַשֶּׁה לֹא יִרְאֶה 8; jest však poučno, že aspoň v pozadí může státi oltář, který asi byl by se stal nositelem jména, nebýti ohledu na spojení příběhu Morijja, tímto chrámovým vrchem pozdější tradice: oltář takové minulosti a takového pojmenování mohl býti vážným soupeřem chrámového oltáře. Již 14B dokládá podobné úvahy revise: převádí totiž jméno v úsluví. Mimo to však má tato glossa (Gal etc) asi bezprostřední úkol úkol vůči textu. Totiž konstatovati, ne-li odůvodniti, motiv ηαρ ve formě, již požadovalo motto v.8 a změna λψα v ηωηψ , tedy יִרְאֶה – proto asi Masora přináší pojednou ojedinělé zde Nif-al z ηαρ : יִרְאֶה .

Původně však znělo snad jméno právě tak jako Gn 16: אֵל רָאִי cf §28a. λψα Ačkoliv základní funkci tvoří zde zase theofanie, a situace jest vysloveně kultická (oběť), přece hlavní pointa- bytí či nebytí Jischakovo- připomíná aspoň vzdáleně situace z dějů *útočištných*.

1/ Toto χ[neradi bychom však viděli v sousedství עֲצֵי עֶלְיָה 3.6s.9. jež v tomto oddílu, nemajícím daleko od obyjného midraše, hraje tak význačnou, ale prapodivnou úlohu: tři plné dny vleče se s těmi poleny Abraham, kdežto, nestačilo-li k oběti dříví z סִבְרָה 13, bylo by ho jistě pod horou nebo někde na cestě dost a dost. Za tím jistě vězí něco, co mělo býti skryto prostému oku. Pochopitelně jest to totiž jen v tom případě, že tato עֲצֵי nebyla k mání na onom místě (tak jako אֵשׁ bylo nutno vzít s sebou) a přece pro zvláštní svou povahu byla na obětišti nezbytna. Cf §44f.

2/ Ehrlich, který tuto okolnost při Hagar vysvětluje nehodností její, aby מִלְאָךְ namáhal se s nebe na zem, zkouší to zde s „praktičtější“ důvodem, jenž prý vedl מִלְאָךְ k zakročení s nebe: než by byl se dostal s nebe na zem, bylo by prý pozdě a

Abrahamův nuž již zatím byl by sklál Jischaka. Mnohem „praktičtější“ však by byl מִלְאָךְ kdyby si byl přivstal a počkal si na Abrahama, až přijde na místo, o kterém v “nebi” museli právě nejlépe vědět. Ostatně pro מִלְאָךְ který dovede rázem zmizeti, odkud přišel (Jd6,12.21), neexistují vzdálenosti.

19.

EL ELOHE JISRAEL

Gn 33,20

M: וַיִּצַב־שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא־לֹו אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
 LXX: KAI ESTĒSEN EKEI THYSIAS TĒRION KAI EPEKALESATO
 TON THEON ISRAĒL.
 To: v:;áqéjm tmn mdbch, vpłch ;lvhj qdm ,l ,lh, djsr,l
 P: ..vqrjhj ,jl ,lh, d, jcr,jl
 V: ET ERECTO IBI ALTARI, INVOCAVIT SUPER ILLUM
 DEUM ISRAEL.

Překvapuje, že o מִזְבֵּחַ užito βχ;v místo pravidelného ηνβ. K3 (it Ball ap Holzinger-M) předpokládají po שָׁם ellipsu וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ jež kvůli nemilému מִזְבֵּחַ způsobila dissonanci nynějšího textu. Gall 116 mění energicky מִזְבֵּחַ v מִצְבֵּחַ; k témuž kloní se Holzinger-M , pravě, že oltář nemohl nésti jméno אֵל ale zcela dobře tak מִצְבֵּחַ .

Podobně Gunkel dle Meyera myslí při této emendaci na naivní ztotožňování božstva s kamenem, jak jest vlastní prvotním kultům.

Vše to vybízí k svrchované opatrnosti. Neboť je-li původním nositelem jména אֵל kamenný objekt מִצְבֵּחַ pak by byla dána přítomným oddílem velmi silná praejudice o povaze λψα. Jinými slovy: kde bychom našli אֵל jako označení oltáře, bylo by nutno měnit jej v מִצְבֵּחַ . Než právě zvláštnost , že *oltář* stal se zde v pozdější tradici nositelem jména אֵל nutí k zdrženlivosti : jest zajisté v této nominaci něco nepřirozeného , že LXX a V resp. jejich předlohy odhodlaly se vymýtit אֵל jako jméno vůbec; T ovšem věděl si rady jinak . Jest ke cti M , že nám dochovala text méně rationalisovaný. Nedoporučuje se proto jíti dále než konstatovati , že dle textu jest nositelem jména *oltář* a že jest toto אֵל provázeno motivem βχ;v (cf §4b). Jest to první případ , kdy *situace* dovoľovala textu sáhnouti k tomuto zastoupení : v situaci Hagar nehledě k pohlaví , bylo užito oltáře jako reprezentanta λψα vyloučeno a podobně nebezpečné bylo i v líčení Gn 22.

Ježto Jos 24,32 přímo odkazuje k našemu oddílu , jest dovoleno přibrati ke kultickému pozadí také *hrob*. Byť pak byl oltář Jaakobův mohl státi na jiném místě koupeného pozemku, jest přece blízkost hrobu pro מִזְבֵּחַ tak kompromitující , jako pro žádný jiný kultický objekt, takže *zástupná* funkce jeho jest tím patrnější. Ovšem bude ještě zodpověděti otázku, proč *přes* to všechno volila tradice *právě oltář* za repraesentanta λψα .

b.

Řešení záhady אל usnadnilo by značně, kdybychom se odhodlali ztotožniti je s ηλα Jos 24: nejen že by se vysvětlila bezejmennost onoho ηλα a všeobecné její označení אֲשֶׁר עַם-שָׁכֶם Gn 35, - když אל přešlo zde na oltář, bylo by uvedení plného jména vyloučeno – nýbrž bylo by i jasno, že אל nemá s מִזְבֵּחַ co činiti, ježto Jos 24 jest rozlišeno od אֶבֶן גְּדֻלָּה . Avšak takový postup jest ze zásady odmítnouti. Že konečně identifikace není „všecko ve všem“, možno viděti u Galla 110, kde umisťuje na pozemku Jaakobově hrob Josefův, oltář (a massebu), „vor allem aber der hlg. Baum (sc ηλα !ωλα)) das genuine Kultobjekt von Sishem“, a přece bez rozpaků činí 116 z ““vg אל jméno masseby!

K všeobecnému termínu אל přistupuje druhá složka jména אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. Ta však kolliduje již foneticky s אל takže neporušenost jména jest vystavena pochybnostem.

“ ψ “ jest známo ve spojení ηωηψ , “ ψ “. Proč nenese tedy oltář toto obvyklé označení, když Gn 22 má právě naopak ηωηψ místo λψα? Prostě proto, že tímto označením mohlo vzniknouti nedorozumění, že oltář *představuje* ηωηψ kteréžto nebezpečí bylo Gn 22 při formě JHVH JIR-E a podobně i jinde vyloučeno. A této okolnosti jest co děkovati, že אל zůstalo v textu zachováno. Než také “ ψ “ nebude asi původní. Hledati odpomoc, jest velmi těžko (cf Gall 1.c. který však celý 20B považuje za glossu jen). Nejpřirozenější by bylo dosaditi za “ ψ “ komplementární ηωηψ; než tím bychom získali zase jen vlastní jméno, tak jako vypuštěním אֱלֹהֵי. O jiné eventualitě cf §28a.

K funkci EL E. J. dovídáme se jen, že jest součástí stanoviště Jaakobova; *kultická* povaha jest ovšem nepochybná z representace oltářem.

20.

JHVH NISSI

Ex 17,15s

M: וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה נָסִי
וַיֹּאמֶר כִּי-יֵרֶד עַל-כַּסֵּי יְהוָה מִלְחָמָה לַיהוָה בַּעֲמָלֶק מִדֶּרֶד דֶּרֶד

LXX B: KAI ÓKODOMÉSEN MUSES THYSIASTÉRION KYRIÓ KAI
EPONÓMASEN TO ONOMA AYTU KYRIOS KATAFYGÉ MU

(MU K. A MU K. MU F) HOTI EN CHEIRI KRYFAIA
POMELEI KYRIOS EPI AMELÉK APO GENEÓN EIS G.

To: vplch ;lvhj qdm jj d;ábad léjch niccín v,mr mn qdm d:chjlá
dškintáh ;l kurcėj jqár, d;átíd djittágach qrb, vg“““

P: .. vqr, šmh mrj, nací v,mr h, ,jd ;l kvrcj, qrb, lmrj, b;mljq mn drdrmj .

V: AEDIFICAVITQUE MOYSES ALTARE ET VOCAVIT NOMEN
EIUS DOMINUS EXALTATIO MEA, DICENS: QUIA MANUS
SOLLI DOMINI ET BELLUM DOMINI ERIT CONTRA
AMALEK A GENERATIONE AD GENERATIONEM .

a.

Proti svědectvím LXX T P V opravují novější vykladači פָּנִי 16 v פָּנִי jež prý
vyžaduje v.15. Než Ehrlich poukazuje k tomu, že význam „Panier“ jest pro פָּנִי
nejistý (Jes 33,23 a Ez 27,7 chce překládati „Segel“) a představa přísahy u praporu
docela nehebrejská. Proksch ap GB 501 na rozdíl od jiných čte naopak ΨΣΚ1 =
ψα1Σ.K1 vzhledem k פָּנִי 16. Vzniklé to spojení ηωηψ פָּנִי jest ovšem tak
nehorázné anebo aspoň okylné, že stěží představuje jméno v originále. Nicméně
ασκ lze ještě snést jako jméno *oltáře*, kdežto פָּנִי naprosto ne, zvláště ne u významu
„Panier“ ; proto : KATAFYGÉ - מִנְיָה vel σψνιηθ a EXALTATIO ex nsh (?) A
proto rozvazuje T spojení mezi oltářem a פָּנִי docela a tak jenom vzhledem k objektu
jako jest oltář, je λ[korrektní .

Nelze však uváděti v přímý vztah kámen 12 jako ασκ s oltářem, jak míní Gall 28s;
není dosud slýcháno, že by, třeba i v pohanských kultech, byly za oltáře používány
kameny takových dimensí a tvarů, že by na ně mohl usednouti stařec, jako byl
Moše. Ovšem, mohla by v *tom* vězeti pozdější adaptace, ale zmíněný kámen patří
jen v sousedství oltáře, jako v Ofra (§ 10), kdežto oltář jest zase jen *zástupcem*
λψα : co pak k sobě náleží, jest λψα a onen kámen; možné by bylo : ψσκ jakožto
ασκ - sedadlo Moše, tedy ασκ λψα .

To by byl s ELON MUSSAB již druhý případ, kde se shledáváme s jménem,
složeným z λψα !ωλα a ozní kamenného objektu. Ještě patrněji však než tam
ukazuje se tu materiální *rozlišení* λψα a kamenu. Holzinger-M táže se k v. 11:
„Was soll dabai (bei der Geberde des Betens) der *Stab*?“ tj. מִטָּה הָאֱלֹהִים 9. A
odpovídá (ap K3), že Moše podrobuje nepřátely kouzelné moci své hole. Jisto jest
jen tolik, že vztažené ruce a מִטָּה הָאֱלֹהִים patří nerozlučně k sobě tak jako יָד עַל-
 . Při tom מִטָּה הָאֱלֹהִים ve svém významu pro situaci a v tvaru אֱלֹהִים prokazuje se
schopným toho, aby bylo považováno za příslušenství λψα *vedle* kamenného
objektu .

b .

Jím pak jest právě ono $\delta\psi$ užívané též u významu „pomník“ cf I.Sm 15,12 II.Sm 18,18 (dle M sice na jiném místě, ale v podezřelé souvislosti s kontextem o E. HAGGEDOLA) a Jes 56,5. Nyní teprve $\text{יָד עַל-כֶּסֶּם הָיָה}$ jako opsání hypotetického ΛΑΝΣΚ λψα nabývá plného zvuku a ukazuje, jak midraš přišel k מִטָּה בְּיָדֵי . Zajímavě, že parafráze T za יָד 16 myslí na manifestaci božstva (Šekina), jakoby יָד kladla na roveň pojmu λα čili dotvrzovala právě získanou *kombinaci* (nikoli rovnici) $\text{יָד} - \text{λψα}$.

Ježto však $\alpha\sigma\kappa$ kolliduje v $\text{יָד עַל-כֶּסֶּם הָיָה}$ s kamenným objektem יָד (§ 44c), nutno hledati pro pojmenování $\alpha\sigma\kappa \lambda\psi\alpha$ jiný tvar, nejpravděpodobněji $\eta\sigma\kappa$ jež přináší KRYFAIA, připomínající asylový charakter $\lambda\psi\alpha$ cf KATAFYGÉ za $\psi\sigma\nu$.

v rozlišení od *kamenného* objektu (יָד) dán jest pro $\lambda\psi\alpha$ poukaz na účast objektu ještě jiného druhu- tedy první případ, kdy lze usuzovati o *povaze* $\lambda\psi\alpha$ et consortes ze samého organismu tradované *látky* . K tomu přistupuje i svědectví dochovaného textu – umožněno, míním, právě vymýcením termínu $\lambda\psi\alpha$. Vysokočnejší $\sigma\nu$ - v tomto vzezření představuje nám je vždy *účel* tohoto objektu ve SZ – byl nepochybně podstatnou částí objektem dřevěným. Jestliže tedy M staví vedle יָד a $\text{יָד עַל-כֶּסֶּם הָיָה}$ 16 objekt (oltář) a jméno $\text{יְהוָה אֱלֹהֵינוּ} = \text{Ληωλψ σν}$ jest to věcně zcela korektní. Není proto třeba ničeho v textu měniti; *oba* objekty, יָד event $\sigma\kappa$ i $\sigma\nu$ snesou se na jednom kultišti. Ježto jméno nese *oltář*, jest pro *celek* kultického aparátu předpokládati jiné označení : po vyloučení $\psi\alpha\sigma\kappa \eta\omega\eta\psi$ (sub a.) zbývá alternativa $\alpha\sigma\nu \lambda\psi\alpha$ nebo $\alpha\sigma\kappa \lambda\psi\alpha$; při čemž substituce $\eta\omega\eta\psi$ za λα a $\lambda\psi\alpha$ byla súčasťněna tak jako v předchozích případech .

Místo, na němž stálo toto $\lambda\psi\alpha$ bylo dle v. 14 místem *theofanie*. Ta pak přináší rozkaz, aby Moše napsal událost בְּסֹפֶר právě tak, jako jsme to viděli při ELA a אֲבִן גְּדֻלָּה Jos 24. Hlavní důraz spočívá zde však na bitevní situaci a významu místa pro ni. Jestliže pak tento význam byl konservován v JHVH NISSI ($\alpha\sigma\kappa \lambda\psi\alpha$) jako památníku a *signálu* boje proti Amelekovi, projevuje tu $\lambda\psi\alpha$ jako nástupiště resp. bojiště totéž určení, jež jsme našli při ELON a ELA .

Jest ještě upozorniti, že jméno $\alpha\sigma\kappa \lambda\psi\alpha$ a motivace $\eta\psi \omega\sigma\kappa$ ($\eta\psi\forall\sigma\omega\kappa$. sec LXX SOLII DOMINI V) vykazují opačný pořad kamenných složek. Připomíná to poměr, jež Gunkel (§16c) vidí mezi JHVH JIR-E a JERUEL II.Ch 20,16. Inverse tyto provázeny jsou změnami forem: oproti $(\lambda\psi\alpha)\psi\alpha\sigma\kappa$ stojí $\omega\sigma\kappa\text{--}\lambda\psi\alpha\text{--}\text{Ν}$ cf LXX V, a oproti $\psi\alpha\rho \text{--}\text{λα}$ Gn 16 (a hypoteticky též Gn 22): $\text{λα}\omega\rho\psi$. Z toho by se dalo souditi, že attribut k $\lambda\psi\alpha$ je charakterisován jako druhá složka radikálem

ψ ; v postavení složky pak ω . Toto hledisko skýtá možnost hledati také ve jménech, vyznívajících na λα , původní označení formace λψα - a tím také rozmnožiti počet případů sem spadajících jak naznačeno v §16. budiž připomenuto
PENUEL 1/

z Gn32,31s. Tu

běže Jaakob ve strachu před Esav útočiště k JHVH a zápasí o požehnání tj.o své bytí a nebytí: jmenný motiv ηνπ Kal (GB sub 2) nebo Hif-íl intr. shoduje se dobře s vylíčenou situací. A z II.Sm 18 (§12d) známe *bojiště* יַעַר מַחֲנֵי ! „Rostou-li“ tam exempláře rázu HAG-GEDOLA, nebyl by u MACHANAJIM Gn 32,2 zjev EL PNH žádnou vzácností, byť tam třeba „stromů“ nebylo: dle Meyara, Gesch d Altert I.247 nese jméno Penuel také jisté předhoří foinického pobřeží, tj. Prosópon theu .

1/ Tak všude, kromě Gn 32,31 kde proti T P V Symm. stojí λαψνπ v *nominaci*, takže jest zřejmě poukazem na původní ψνπ λα když hned v. 32 má sama Masora λαωνπ !

21.

JHVH ŠALOM

Jd 6,24

a.

Potkáváme-li se tu s oltářem tohoto jména v lokalitě, označené již jednou ELA, jest totožnost jevu שֶׁלֹא λψα a „אֲשֶׁר בִּי λψα zrovna hmatatelná. Právem bránili jsme se proto v §10 spojovati מִזְבֵּחַ s [λσ nebo ρωχ : מִזְבֵּחַ nemá s nimi opět nic společného. Co řečeno tam o kultickém pozadí a funkci ELA , jest vztahovati k někdejšímu שֶׁלֹא λψα. Tuto skutečnost tuší i Gall 120, předpokládá שֶׁלֹא λα jako starší, kenanské jméno, které asi původně lpělo „am heiligen Baum oder Felsen“ .

Z věcné stránky charakterizuje falešnou intonaci jména, jako označení oltáře, nejlépe závěr Niebuhrův 8, že „přirozeně“ vystavěl Gid-on oltář teprve po míru. Závěr ten jest ovšem nezbytný, přikládáme-li zmínce o stavbě oltáře historickou cenu a hledíme-li, jako Niebuhr, na motivaci v.23 jako definici, „welche vermutlich erst D notig fand“. Než motivace ta mnohem lépe prokazuje se nutnou jestliže EL ŠALOM již před tím tu stálo tak, jak to připouští text o ELA : nominaci oltáře „míru“ mohl redaktor zcela snadno posunouti dále do c.8 anebo zde připomenouti, že byl vlastně postaven později. Neučinil-li tak, nýbrž pokusil se opřít jméno jeho zvláštní motivací, prozradil nám , že našel שֶׁלֹא ηωηψ příliš těsně sepnuto s ELA a situací theofanie v Ofra. Velmi poučno jest pak předlohy LXX a T částečně i V nechtějí již věděti o existenci oltáře v Ofra, vztahující ““vg עֹדֶנּוּ na *Gid-ona*; patrně že neměli ještě nebo už takové důvěry k tomu מִזְבֵּחַ – jakož substitutovi –

jako M. S druhé strany vidí dobře Budde-M, právě Wellhausenovi a Stademu, že nominace s poukazem na známý objekt nemůže býti glossou. Z toho plyne, že nominace platila původně něčemu jinému než מִזְבֵּחַ .

b.

Pokračování vv.25ss vede k témuž výsledku. Nově vystavený oltář (28 fin) jest hned použit k oběti na místě rozkotaného oltáře Baalova. Nelze tedy jen tak beze všeho prohlásiti מִזְבֵּחַ i když je zřejmě zástupcem jiného kultického jevu, za pouhý výtvar libovůle a upíratí jemu v okolí λψα oprávněné místo. Naopak, jestliže λψα a מִזְבֵּחַ jsou po pravidle společně a vedle sebe, jest vysvětlitelno, jak מִזְבֵּחַ mohl se státi nositelem jména λψα když tento termín stal se nemilým svědkem minulosti. A nyní jest zajímavě čísti popis lokality, jak vyhlížela před destrukcí Gid-onem : byl tu מִזְבֵּחַ הַבַּעַל a אֲשֶׁר-עָלָיו . K této אֲשֶׁר jež stojí מִזְבֵּחַ - λ[jako עַל-כֵּן, Ex 17, druží se nápadným souzvukem oběť prapodivného הַשָּׁנִי פֶרֶד 25.28, když byl beze stopy zmizel אֲשֶׁר לְאַבְיָד 25. Bylo by ukvapením souditi, že אֲשֶׁר nahrazuje tu λψα nebo naopak a že oba objekty jsou totožny; jest možno pouze zaznamenati postavení אֲשֶׁר u oltáře jako ilustraci k scensrii λψα .

Ani o povaze λψα nelze hned z toho cos bezpečného souditi. 8,27 objevuje se v Ofra אֶפְוִד jež našli jsme v blízkosti ηλα I.Sm 21,10; arcí v textu nejistém. Poněvadž jest tedy vyhraditi možnost že אֶפְוִד patří nějak k λψα nelze tak samozřejmě míti s Gallem אֶפְוִד za „Jahvebild“, nýbrž jen ponechati je mezi kultickým příslušenstvím lokality . –

22. EL BET EL

Gn 35,7

M: וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לְמָקוֹם אֵל בֵּית-אֵל ..

LXX: KAI EKALESEN TO ONOMA TU TOPU - EKEINU E

To: úq:rá, l:,atrá, ,l bjt-,l

P: vqrjhj l,tr, hv bjt ,jl

V: APPELAVIT NOMEN LOCI ILLIUS DOMUS DEI .

a.

Jméno příkládá se *místu*, což jest ve skutečnosti nemyslitelno a také bez analogie, má-li אֵל znamenati „božstvo“. Gn 22,14 má ve jménu, tvořícím ostatně grammaticky pravidelnou větu, aspoň ηωηψ . Ehrlich, vida to, navrhuje ξβζμλ za ~ωθμλ dovolává se Gn 33,20. Než právě tam, jako i jinde, není מִזְבֵּחַ jisté, a ve

spojení s לֵאל dokonce podezřelé (§19s). Holzinger ad Gn 33 považuje לֵאל za „Gottesname“ jako 46,3. Jedině v tom případě by mohlo obstát לֵאל v EL B. jako označení božstva, ježto výklad „Gott von Betel“ K3 jest možný v němčině, nikoliv v hebrejštině. Tak běžnému appellativu, jako je לֵאל svědčilo by ovšem daleko lépe považovati je za náhražek vlastního jména božstva, než připisovati mu praegnanci „Gottesname“. Nejen zde, a Gn 33, nýbrž i 46,3 uhladilo by to text značně. Zde pak daly by se případně najíti i stopy onoho vlastního jména. LXX P V předpokládají v předloze αωηη ~ ωθυηηS opproti kontextu M To : ““vg לֵאל לְמִקּוֹם . To vyhlíží, jakoby αωηη LXX V hv P bylo zbytkem ηωηψ ; tím by vznikla i zde analogie jmen Gn 22 Ex 17 Jd6.

Ani לֵאל nepřekáželo by tomuto pojetí; neboť výraz tento nelze jistě vykládati dle etymologisace Gn 28 ve smyslu „dům boží“, nýbrž bráti jako celek a jako označení kamenného objektu, známého i Řekům ve způsobě „baithylos“, označujícího meteorit (Benzinger HA 315) 1/. Z Gn 28 jest vskutku patrné, že לֵאל jest označením kamenného objektu (מַצֵּבָה). Tím také není ještě zjištěno, že výhradně tomuto objektu patří také jméno “ β λα resp “ β ηωηψ . Proti původnosti takového označení *masseby* mluví obtíže, jen kvantitativně menší než v případě, že “ β λα při pojetí λα =λα, - božstvo označuje oltář nebo místo: nutno totiž pak předpokláti ztotožnění objektu a božstva. Všelikým obtížím tohoto druhu lze ujíti, jestliže v λα vidíme zbytek termínu λψα : složka לֵאל jako označení kamenného objektu baithylos jest pak bližším určením jevu λψα zrovna tak jako tomu bylo při ELON MUSSAB a EL KISSE. Pro λψα získáváme tím třetí doklad sousedství kamenného objektu. K tomuto příslušenství druží se ξβζμ jako kultické pozadí.

b.

Důsledky lze vyvoditi hned v

Gn 35,8 s podivnou lokalisací hrobu Debory לֵאל-מִתְחַת . V §1b. poznali jsme nákladný překlad AD RADICES B. V, jenž nás vedl k hypotetickému textu “ β λα ψωρωβ a k úvaze, že ωρωω poukazuje na blízkost λα v tradičním výkladu „strom“. Hořejší pokus o pojetí λα v EL B. potvrzuje formálně důvodnost oné úvahy – ač ovšem lze jíti jen tak daleko, že AD RADICES V spočívá na správném pocitu či dokonce informovanosti překladatele, který u לֵאל tušil nebo znal souvislost s λψα a přizpůsobil מִתְחַת výkladu, který mu byl běžný pro tuto reali, klada své AD R.B. V tom případě byla by ovšem úchylka V bez dalšího významu pro zjištění původního znění a smyslu textu.

Bez ohledu na to lze míti pravděpodobnost existence λψα v Bet-el za podepření bezprostřední blízkostí לֵאל v nynějším textu. Ne tak hned ovšem totožnost obou a lokalisaci ALLON B. v samém Bet-el, právě tak, jako nelze z blízkosti té usuzovati

o povaze λψα jako stromu. Že lze mít pravdu na dosah ruky a nevidět pravého stavu věcí, pozorují s podivem u Galla, který p.102 praví: „Diese Kultstätte (ALLON B.) kann nicht bei der Hauptkultstätte von Bethel gelegen haben“ לֶבֶת (ALLON B.) V.6) Doch scheint der Verf von 1b 3b 7 den בֵּית־אֵל als ηρψα des Heiligtums in Bethel betrachtet zu haben, woraus sich wohl die vom ihm vorgenommene Einschlebung des Altars erklärt“.

Že poslední větou vytušil Gall podstatu záhady, uvidíme později. V řešení nedostal se však dále, zajímá se zřejmě více o lokalizaci než o věcnou povahu problémů a věř více textu “ לֶבֶת־אֵל než příznakům kontextu.

c.

Jinou překážku staví si Gall 97s v cestu, stanově litterární poměr mezi Gn 28 a 35 : dle něho 28,20-22 jest redakční pokus vyrovnati rozpor mezi 28,17s a 35,14; současně touto redakcí nebo snad i pozdější jeví se mu tradice 35,1b 3b 7. Osudným stává se toto posunutí 35,7 na druhý až třetí stupeň věrohodnosti zvláště ve spojení s předpokladem (obecným), že nominace

Gn 28,19 jest

poexilní glossou. To však není nikterak samozřejmé, nejméně pro 19A, jež přesně shoduje se s 35,7A LXXE P V 2/, takže není příčiny klásti mezi 35,7 a 28,19 tak velikou časovou mezeru litterární. Mimo to předpoklad, že 28,19 jest glossováno, *doplněno* , ukazuje nejlépe, jak po motivaci 17s byla cítěna potřeba nominace; proto vyžaduje tento předpoklad vysvětlení, proč v *předexilní* redakci mohla nebo měla nominace vypadnouti *přece*. Naopak, klademe-li obě nominace na roveň, třeba vyložit, proč nominace 35,7 týká se בֵּית־אֵל kdežto 28,19 pouze בֵּית־אֵל . A to tím spíše, jestliže בֵּית־אֵל nevztahuje se původně k ξβζμ nýbrž jest označením zvláštní formace, která přirozeně existovala již v situaci Gn 28 právě tak jako masseba BETEL. Řešení zdá se mi dosti prostým: EL BET-EL bylo kvalifikováno pro litterární tendenci Recepty jedině ve spojitosti s ξβζμ . Oltář však v situaci Gn 28 – Jaakob na útěku – byl nemožností. Proto musel a s ním EL. B počkati až k návratu Jaakobově. S otočením závěru: souvislost “ β λα s מִצְבֵּה Gn 28 měla být utajena a proto v nominaci Gn 28,19 objevuje se pouhé בֵּית־אֵל s votivací budoucí svatyně.

Také מִצְבֵּה mělo být pokud možno zbaveno povahy předmětu *kultu* : pořadatel, který viděl dobře nemožnost oltáře v situaci Gn 28, nebo snad jiný redaktor, počítal asi s tím, že nová, mnohem menší nesrovnalost ujde pozornosti čtenáře: dává totiž Jaakobovi políti massebu olejem- ač je záhadou, jak přišel k !μψ Jaakob, který dle 32,11 odešel s pouhou holí v ruce. Pravý stav věcí ukazuje 35,14 kde vedle שֶׁמֶן וַיִּצֶק עָלֶיהָ (K3:glossa) objevuje se וַיִּסֹּךְ עָלֶיהָ נֹסֶךְ čímž מִצְבֵּה je charakterizováno jako místo obětní, a pozadí její a tím i EL BETEL obohaceno o blízkost vody.

28,19B přináší LXX ve znění KAI ULAMMAYS (A, ULAMMAUS D E ULAMBANUS E ?) ÉN ONOMA TÉ POLEI TO PROTERON. K tomu poznamenává Hieronymus OS 100:

“porro quod quidam putant secundum *errorem* graecorum uoluminum Ulammaus antiquitus nuncupatum, uehementer errant. uerbum quippe hebraeum et nomen ipsius civitatulae pariter miscuerunt, cum *ulam* significet *prius*, id est „proteron“, *luza* uero amygdalus, et sit sensus: uocabatur autem Bethel prius Luzu“.

Jest sice lákavým „iurare in verba magistri“, jakým byl Hieronymus ale jeho bona fides vůči hebraicae veritati velí uvážiti, že „errare humanum est“, netoliko výhradou „graecorum uoluminum“. Nehledě k tomu, že אֱלִים ve smyslu „prius“ kollidovalo by s ηνω αρλ - :assimilace *následovného* λ z ζωλ k předcházejícímu μ z אֱלִים jest proti všem pravidlům řečtiny i hebrejštiny; dále jest nepravděpodobno, že LXX, kteří Gn 35,6 etc transkribují korektně LUZA – zvláště LXX A který přináší Rut 2,15etc za בֹּזַע : BOOZ vedle BOOS- postupovali zde jinak; konečně jest těžko vysvětliti, jak z ζωλ mohla povstati transkripce (M)AYS nebo docela (M)AUS !

V tomto ULAMMAYS vidím transkripci původního τωμ ~λωα ex τω,μϵ ! Ɑωϛλψα . Nyní

pochopíme assimilaci a+m+MM. Předpokládáme-li pro !ωλψα starou vokalisaci (Br Vergl §109), není ani třeba postrádati v v ULAMMAYS. Tak dostává se existenci λψα resp ηλα v Bet-el formálního potvrzení. A to již pro situaci Gn 28. Jestliže takto EL BETEL představuje pozdější jméno formace τωμ !ωλψα jest věcně i litterárně jasno, proč bezprostředně po Gn 35,7 mluví se *úmrtí* (וַתָּמָת 35,8) Debory a hrobu jejím při אֵלֶּיךָ בְּכֹתֶיךָ .

d.

Přímo hmatatelnou stopu zanechala formace λψα v Gn 28,12 kde se líčí sen Jaakobův: *vidí* הַשְׁמַיִמָה וְרֹאשׁוֹ מִנִּיעַ אֶרְצָה מִצָּבָה סֶלֶם . Toto ~λⱭωϛσ M =סֶלֶם, T KLIMAX LXX cblt, -scala Br P SCALA V žebřík K bylo by lze bez velkých obtíží grafických dosaditi za אֱלִים 19. Ale není toho ani třeba k rozpoznání, že psychologickým substrátem „žebříku“ ve snu Jaakobově není nic jiného než právě objektní podklad λψα jak se jevil ležícímu pod ním poutníku: pnul se od země a jeho ωαρ - termín, známý nám již z II.Sm 18 – promítal se jeho zraku v zemitu oblohy. Pojetí toto potvrzuje pozorování Berlingerovo Targ Onk II.65, že sjt To jež je zde spojeno s šmj, vyskytuje se ve vydání Targumu jen právě tam, kde jako zde značí “a d , apud“ ve smyslu *obrazném*. Akceptujeme-li pro סֶלֶם výklad „žebřík“, nelze ovšem mysliti na obvyklou jeho dnes podobu, nýbrž na onu, jež porůznu sice dosud jest vídati, jež však v primitivních poměrech byla asi pravidlem: stěžeň se

slabšími rozsochami po stranách. Pak bylo by možno také naléztí psychologický substrát מְלֶאכִי אֱלֹהִים vystupujících a sestupujících po něm- v zdánlivém pohybu hvězd mezi jednotlivými rozsochami, cf termín ~ψμπη αβχ pro hvězdnatou oblohu a zástuoy andělů, až i Lc 2,13. S ohledem na dvojinu עֲלִים וִירְדִים 12B by vyhovovala představa o λψα resp ηλα jako stromu potud, že větve, zabírajíce pohledu zdola větší část oblohy, připouštěly pozorování vzestupu i sestupu hvězd vzhledem k obzoru. Avšak líčení, dle něhož παρ objektu zřetelně se rýsuje proti obloze, svědčí o úmyslu, vzbuditi představu o souměrnosti spodní i svrchní části jeho, k čemuž vede také sám termín סֶלֶם. Dle toho lišila by se podoba příslušného objektu od stromu byť ne v podstatě (rozsochy), tedy aspoň velmi znatelně.

Neméně důležité jest zjistiti dle 11v. ,že kámen, jenž slouží Jaakobovi za shlavec, ležel patrně na úpatí onoho objektu. Následkem toho jeví se scenerie jako skupina, skládající se z ηβχμ a při ní vztyčeného objektu, což vzhledem k případům, zmíněným sub a. nepřekvapuje.

e.

Která kultická funkce přísluší zde tomuto objektnímu souboru? Především jest dle 28,13 cf 35,7B místem *theofanie*. Zjištěním sounáležitosti λψα a ηβχμ ztížena jest odpověď na otázku, na kterém ze sdružených objektů lpí vlastně dispozice pro theofanii. Dle obecného mínění, jež vidí v kultických kamenech sz sídla božstev dle nadpřirozeného částečně původu jejich (meteority) a posléze dle nynějšího textu Gn 28 bylo by theofanii uváděti v příčinnou souvislost s ηβχμ. Naproti tomu však psychologické podmínky vise, jak jsou dány v popsané scenerii λψα jakož i analogie Gn 18,1ss Jd 6,1 charakterisují termín λψα jako *lokální* konstantu theofanie.

Již v §17 byla mimo to zmínka o situaci Gn 28 – *útěk* Jaakobův z domova – podnětem úvahy o *asylovém* charakteru λψα; a ten ovšem jest reklamovati i pro λψα v Bet-el. Za předpokladu, že λψα nalezl již Jaakob na místě – jen tak dá se vysvětliti substrát snu- pochopitelno nyní také, proč Jaakob klade si kámen מְרֹאשִׁתִּי 11 : tím doplnil úmyslně vyhledané λψα tak, že mu poskytovalo asylovou ochranu. Výrok v.16 nikterak tomu neodporuje, ježto konstatuje toliko, že Jaakob nevěděl o *theofanickém* charakteru místa. I kdyby v tomto závěru byla mýlka, pro litterární *konceptci* lze předpokládati, že pro noclech Jaakobův vybrala *úmyslně* místo, jež bylo povahy útočištné, i když nemínila bráti zřetel na to v podrobnostech líčení.

Při úpravě 28,18 (sub c.) bylo totiž zcela pominuto prvotní jméno místa, jak je podávají M To P V : ζωλ. Ono jest právě to, jež náleží nejpozdější revisi. Tím však není řečeno, že přišlo do textu z pouhé libovůle nebo bezpodstatné doměnky redakční. K významu tohoto jména poukazuje Holzinger-M k Lagardově výkladu „Kreuzbein, os sacrum“; pro nepřípustnost citovaného pramene nelze vyšetřiti, nač

de Lagarde navazuje. Výklad jeho shodoval by se aspoň s tím, že v Bet-el lokalisován jest hrob Debory. Pozoruhodné jest také OS „kloion, torquens uidelicet damnatorum“, jež připomíná význam hebr. equivalentu $\eta\lambda\alpha\beta.\sigma\iota$ - Lasttragen GB za cblt, P ($\sim\lambda\sigma$ M). To pravé našel však podle všeho Gunkel (RGG ad vocem) svým výkladem $\zeta\omega\lambda$ =asyl. Že rozlišuje podle (nejistého ovšem Jos 16,2 lokalitu Luz a Bet-el Genesis 320 fin), srovnává se s hořejším vykázaním $\zeta\omega\lambda$ do pozdějšího litt. období. Jinak však jest to irrelevantní pro stanovení asylového charakteru $\zeta\omega\lambda$, jenž provází toto jméno až do pozdních litt. dob hebrejských, jak dokládá Ehrlichův poukaz na Sota 46b: Nové Luz (Id 1,26) jest tu líčeno jako město, jež zázračným způsobem skytá ochranu svým obyvatelům netoliko před Aššurskými a Babelskými, nýbrž i před samým andělem smrti (zase motiv $\tau\omega\mu$!), jenž nesmí do něj vkročiti. Necht' poměr Luz a Bet-el jest jakýkoliv, litterárně jest spojení obou příznačno pro povahu Bet-el jako asylové svatyně.

Ježto $\zeta\omega\lambda$ v nejběžnějším výkladu „amygdalon“ OS 28 hlásí se do říše rostlinstva, náleží o něm v tomto směru pojednati v následující skupině.

1./ Gall 95 má „baithylos“, Duhm, Gesch d at Rel §8, Meyer, Gesch d Altert I. 248 „baithylon“ Baudissin ap Gunkel jako Benzinger. Vlastní tohoto objektu nepochybně jest šemitský orient; proto není vyloučeno, že termín obsahuje prvek $\lambda\alpha$ jako appellativum; v historické době, jak právě ukazuje přejmutí termínu od Řeků, *jistě* nebyl už význam jeho pociťován.

2/ Tato okolnost definitivně vylučuje možnost hledati v בֵּית־אֵל korekturu za „ $\beta\eta\omega\eta\psi$ “ již jsme vyšli sub a. vstříc běžnému pojetí EL BETEL .

E. Skupina libne , lúz , ;armón .

Gn 30,37

M: וַיִּקַּח־לֹו יַעֲקֹב מִקֵּל לְבָנָהּ לָח וְלֹו וְעֶרְמוֹן

LXX A: ELABEN DE AYTÓ IAKOB RABDON STORAKINÉN CHLÓRAN (om E) KAI KARYINÉN KAI PLATANU

To: ún:céb léjh j;qb chút:rín dil-l :bán raťíbán úd:lúz údid:lúb ..

P: vncb lh j;qb zeq:té, cheúrónó, rťbt, dlvz,

V: TOLLENS ERGO JACOB VIRGAS PAPULEAS VIRIDES AMYGDALINAS ET EX PLATANIS

Hos 4,13

לְבָנָה M LEYKÉ LXX lbn(sic) T chvr, P POPULUS topolí K Pappel Kbw 74 Storaxsteude K3 „v. unsicherer Bedeutung“GB. V textu souřadně s אֵלֹן jako příklad kultického objektu, cf sub C. Jest si povšimnouti, že v.12 přináší v parallelismu עֵץ a z Gn 30 známé מִקֵּל jako prostředky věštecké: to vrhá na עֵץ a tím i אֱלֹהֵי לְבָנָה אֵלֹן 13 poněkud jiné světlo, než v jakém jsme zvyklí viděti עֵץ jako strom: מִקֵּל neznamená nikde „větev“ nebo „prut“ pokud jsou na stromě ztěží tedy znamená zde עֵץ strom tak, jak roste.

Hapax legomenon ζΩλ M karyon apteróton OS 194=LXX vyskytuje se ještě jen jako *místní jméno* za pozdější Bet-el : Gn 28,19 35,6 48,3 Jos 16,2 18,13 Jd 1,23.26.

Ez 31,8

עֲרֻמִּים M ELATAI LXX gjbrjn T dvlb, P PLATANI V stromové kaštanovi K Platane Kbw K3 GB („dazu viell.ass. irmeánu ein Baumname“). V parallelismu s ζρα a σωρβ jako בְּנֵי-אֱלֹהִים כָּל-עֵץ ; tím jest zahrnuto v okruh mytologie, anebo pakli בְּנֵי-אֱלֹהִים má ještě jiný konkrétní význam (§46 n.3), stojí עֲרֻמִּים s oběma jmenovanými druhy stromů *metonymicky* za kultický objekt: Ez 31 symbolisuje velmoc אֲשֹׁר jako בְּלִבְנוֹן (!), což jest nejsnáze pochopitelné, jestliže autor vychází od paronomasie ρωπα s jménem kultického objektu ηρπα , zrobeného z materiálu ζρα resp σωρβ nebo !ωμρ[, nebo jinak s těmito druhovými názvy souvisejícího. Pak by symbolisace byla oporou pro původnost jména אֲשֹׁר v Ez 31, o níž se pravidelně pochybuje; že ohled na Aššur v oslovení far-ona egyptského není „widersinnis“ (Bertholet-M), ukazuje Ehrlich ad 1.

23.

Žádný z těchto názvů nepřísluší určité lokalitě. Nicméně sotva jest náhodou, že Gn 31,10-12 hlásí se božstvo Jaakobovi jako הָאֵל בֵּית-אֵל a že לוֹז vyhrazeno jest mimo Gn 30 jen funkce prvotního jména pro Bet-el. Podobně לְבָנָה objevuje se I.Ch 6,42 vedle Chebronu jako město *útočištné* ; Jos 21,13 zdá se ovšem vztahovati מִקֵּל־עִיר jen k Chebronu, přes to GB: „Priesterstadt mit einer Freistätte“. Jen k עֲרֻמִּים nelze doložit obdobného případu.

Pokud se týče Gn 30, má Jaakobova manipulace s מִקֵּל ráz kultický potud, že podnět k ní zavdává dle 31,10ss theofanie. Mimo tj. závažno že v textu Gn 30 odchyluje se LXX namnoze velmi značně, aniž však přináší zřetelnějšího vylíčení praktiky Jaakobovy. Nejzajímavější jest pro nás, že místo אֶל-עֶקֶד 40 má KRION DIALEYKON, tedy δθ[—λψια: ; kdežto To přepisuje kol (drgvl) a P V docela se uchylují. Za těchto okolností nemá Gn 30 daleko k midraši Gn 22 (§18). Abychom mohli jej pojati mezi doklady předcházejících skupin, k tomu by bylo zapotřebí utvrditi vztah jeho k Bet-el, naznačený 31m10ss, jinou lokalisací celého příběhu

s Labanem: možnost toho otvírá Baudissinem ZDMG 57,830 vytčený vztah mezi Bet-el a Betuel cf KAT 437.

Při žádném z názvů této skupiny nenalézáme *neklamných* známek, že jde o skutečné stromy a jejich speccies. Nejméně při לְבָנָה obklopeném Hos 4 problematickými אֵלֶּיךָ a אֵלֶּיךָ . Trópicky užitá !ωμρ[Ez 31 jest také nespolehlivé, zvláště jako příslušenství גִּן-אֱלֹהִים . Konečně ani nynější text Gn 30, jenž nepochybně myslí na pruty skutečných stromů, nelze uvést na doklad toho, že názvy této skupiny jsou míněny o stromech, které po *jednotlivu* mají habitus posvátný, tj. že by *místu* , kde jen se vyskytují, dodávaly kultického rázu. Posvátnost jejich jest jako ve SZ vůbec, vázána na *species* jako takovou a projevuje se prakticky tím, že takové stromy dodávají *materiál* ke kultickým objektům nebo účelům, případně figurují jako symbols v litterárních nebo výtvarných námětech z oboru kultu.

F. Skupina ,éšel .

לְאֵשֶׁל M ARURA LXX NEMUS V (KBw) stromoví Gn 21 háj I.Sm 22 strom 31 (dub I.Ch) K – „aram. ,tl, arab. ,tl ass.ašlu eine Art Tamariske“(GB) „laublose bloss mit feinem Schuppen bedeckte Zweige...sie ist stets an Wasserbächen zu finden“ Socin KBw 651; „immergrün und mit dünnen Zweigen versehen, an denen kleine, schuppenförmige Blättschen hängen...In Aegypten gilt die Tamariske als heiliger Baum und ist namentlich dem Osiris geweiht.“ Lungreen 17 sc „aeg. ,srt , ,ose(r) entlehnt? Müller“ ap GB.- Název לְאֵשֶׁל jest tedy doložen jako označení určité species stromu.

24.

EŠEL .

Gn 21,33

M: וַיִּטֵּעַ אֵשֶׁל בְּבֵאֵר שֶׁבַע וַיִּקְרָא-שָׁם בְּשֵׁם יְהוָה אֵל עֹלָם .

LXX: KAI EFYTEYSEN ABRAAM ARURAN EPI TO FREATI TÚ HORKU KAI EPEKALESATO EKEI TO ONOMA KYRIU THEOS AIÓNIOS.

T: ún:ṣab nisbá,bib:;ér šába; v:ṣallí tammám biš:má djj“ ,éjlah ;olmá .

P: vnṣb ,“ nṣbt, bb,r šb; vqr, tmn bšmh dmrj, ,lhj d;lm,

V: A. VERO PLANTAVIT NEMUS IN B.ET INVOCAVIT IBI NOMEN DOMINI DEI AETERNI .

a.

אֶשֶׁל figuruje tu nepochybně jako „posvátný strom“ tj. strom na místě (מָקוֹם) kultickém (“” vg וַיִּקְרָא). Posvátnost lpí dle textu na *lokalitě*, již strom jest takto pouhou *demarkací*. Pokud vidím, jest to jediný případ, kdy ve SZ takovýmto způsobem jest označeno kultické místo. Již tato okolnost činí kontext podezřelým. Naprosto nemožným jest kontext, jestliže posvátný charakter místa mělo by sdíleti také אֶשֶׁל . V tom ohledu správně vidí Stade v dopisu Gallovi 47:

„Dass ein heiliger Baum gepflanzt werde, ist fast eine *contradictio in adjecto*. Solche sind kraft eigener Natur, da, göttlichen Urs – pruns, ewig.“

Při nejmenším by byla otázka אֵשֶׁל jen posunuta ve smyslu: z kterého posvátného místa vzal Abraham štípek אֵשֶׁל ? Jestliže Gall ib kloní se k Stadově emendaci וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּשַׁע אֲשֶׁרָה וַיִּקְרָא שָׁם בְּשֵׁם יְהוָה אֵל עוֹלָם jest to odůvodněno potud, že lze s plnou jistotou říci: co *zařídil* Abraham v Beeršeba jako v místě *kultickém* , může se vztahovati jedině na *umělé* objekty. Dále však jest patrné, že korektura אֲשֶׁרָה nemůže býti správnou *formálně* , poněvadž nutí k doplnění textu o čtvrtinu verše - אֲשֶׁרָה jest totiž v Receptě při Abrahamovi nemyslitelná bez מִזְבֵּחַ .

[illegible]

Pro objektní povahu $\lambda\psi\alpha$ byko by příznačno, smělo-li by se vb. [$\phi\nu$ ponechati v původním textu: ukazovalo by to, že $\lambda\psi\alpha$ připomíná nejen posicí vztyčeného objektu, jak jsme již §22d, nýbrž i věcnou nebo symbolickou souvislostí skutečný strom, tj. že buď materiál z něhož jest zroben, pochází ze stromů, nebo objekt sám že jest symbolem resp surrogátem stromu. Ovšem cf §48d.

Pozoruhodné jest dále že אֲשֵׁל vyskytovalo by se zde ojediněle ve funkci kultického stromu s pozadím *vody* tak zřetelným, jak jen může býti při jménu lokality באר שבע

! Všude jinde mizí toto *nejprorozenější* pozadí skutečných stromů až na neznatelné skoro stopy. Na první pohled by se tedy tato nesrovnalost zdála potvrzovati, že na dotyčných místech nejde vůbec o stromy. Avšak tak jednoduchá věc není. De facto seznali jsme již §17 studni v pozadí objektu ψαρ λα a seznáme ještě mnohem instruktivnější příklady. Co v podnebí SZ patří k stromu od přírody, patřilo asi také k scenerii λψα ηλα !ωλα de iure; z faktu, že – proti jiným místům, kde při „posvátných stromech“ jakoby pečlivě jest zakrýváno pozadí ~ψμ- jest tu ραβ pozadím kat exochén, lze zatím vyvoditi tolik jen, že korektura לִשְׁנָה náleží poměrně *pozdnímu* období litterárnímu, kdy všelike ohledy byly bezpředmětné a kdy možnost ne-li snaha, dosaditi pro tradiční „posvátný strom“ určitou *species* jeho. To dosvědčují nerozhodné njsbh To P a DENDRÓN, DENDRÓMA Aqu. FYTON, FYTEIA Symm., kdežto Gall 48 uváděje tyto různosti soudí z nich jen o „nejistotě botanického určení již v dřívější době“.

Funkce ~λω[λψα jevila by se v nynějším textu touž jako při ELON MAMRE etc: označení bydliště (stanoviště) Abrahamova. Jest však pravděpodobno, že v. 32B přerušuje jako redakce (K3 etc) kontext a že úkon Abrahamův jest v přímém vztahu k ujednání smlouvy s Abimelekem, čímž funkce λψα řadila by se k funkci E.MUSSAB jako jeviště právního jednání. I v tom případě, že by 32B zůstalo v původním kontextu nelze souvislost úkonu 33 s právním jednáním o bezpečnost a oprávněnost Abrahamovu přehlédnouti; zřízení λψα a spojený s tím kultický moment (nominace) naznačuje *definitivnost* držení Abrahamova (~λω[) vzhledem k Beeršeba a jest nábožensky aktem vděčnosti.

1/ Cf ad 4,26; dle něho znamená to zde „die rühmlichen Attribute JHVHs vortragen“ a také jinde nepřipouští pro αρθ ve spojení s ~ω jiného významu než „jmenovati, jméno vysloviti“ etc., což jest mi samo o sobě velmi oprávněným, ale nelze tu o této otázce se šířiti, jak by zasluhovala.

2/ Zdá se, že Ehrlich přehlédl Gn 4,26 ale ve věci ani toto místo nezruší jeho these; naopak etymologisace jména τψω 25: שֵׁת-לִי יָרַע ; ukazuje, že se tu nalézáme blízko „posvátného stromu“, který patrně hrál svou roli v 26., než se „počátek vzývání jména JHVH“ stalo crux interpretum.

3/ Dle toho není EPEKALESATO TON THEON ISRAÉL Gn 30,20 libovůlí LXX, nýbrž zněním *předlohy*, která – jako M – snažila se i tam odstraniti λψα z textu.

25.

EŠEL BA-RAMA .

I.Sm 22,6

M: וְשָׂאוֹל יוֹשֵׁב בְּגִבְעָה תַּחַת־הָאֵשׁל בְּרָמָה

LXX B: KAI SAUL EKATHÉTO EN TÓ BUNO HYPO TÉN ARURAN
TEN EN BAMA (it L ap Ki RAMMA A)..
T: tchvt ,šl, dbrmt, ..
P: vš,vl jtb hv, bgb; tchjt lvz , dbrmt, ..
V: ..IN GABAA ET ESSET IN MEMORE, QUOD EST IN RAMA.

Že ani tu není אֶשָּׁל autochtonní, ukazuje aequivalent P, jež známe jako staré jméno lokality Bet-el; patrně zde také je dosaditi ηλᾱεηᾱ τξ:τ; . Skoro potvrzením toho jest גִּבְעַת אֱלֹהִים I.Sm 10,5.

Z 6Bb usuzuje se, že אֶשָּׁל jest trůnním místem Šaulovým při veřejném slyšení a jednání. To se hodí zcela dobře k funkci λψα et cons. chnjt bjdv jest srovnati přirozeně s Ex 17 i s válečnou situací tam. נִצְבִּים עָלָיו Šaulovi, kteří עֲבָדֵי~ připomínají velice situaci Gn 18 a ještě více I.Sm 10,5 a nedovolují mi vyloučiti zcela další ještě možnost výkladu textu a tím i funkce předpokládaného λψα .

Lokalisace גִּבְעָה a בְּרָמָה kollidují ovšem, jsou-li původně místními jmény; od Wellhausena počínaje až po Ehrlicha zjednává se odpomoc tím, že dle BAMA LXX A L předpokládá se ημᾱβᾱβ. místo בְּרָמָה . Z dostupných autorů jen Gall 88 n.l brání se tomu, ježto slovosled tím nezíská a také v tom případě, že תַּחַת , “ β “ je glossou, bylo by očekávati, “ β ρωα “ α “ τ (tak vskutku T P). Lxx pomáhají si z kollise však *opačně* tím, že גִּבְעָה bérou jako appellativum, v čemž shoduje se s nimi P, a jest to pravděpodobnější potud, že “וַחֲנִיתוֹ בְּיָדוֹ vg” nemůže dobře znamenati „Šaul *seděl* v Gib-a ..s žezlem v rukou“, nýbrž „Š. (by)- *dlel* v G.“, což nemožno spojit s pokračováním. Mělo-li by βρωσ znamenati „seděl“, mělo by následovati *blíže* určení a pak teprve místní jméno, čili גִּבְעָה býti spíše glossou než

בְּרָמָה anebo גִּבְעָה býti bráno appellativně. Ovšem i pak raději bychom viděli v [βγ jiný význam než prosté označení místa, kde Šaul seděl, tj. označení místního kultistě, cf §37d. V každém případě jest nám podržeti celek אֶשָּׁל בְּרָמָה vzhledem k tomu, že po restituci na “ β ηλᾱ obdržíme analogii k známému HA-ELA BE-JABEŠ . -

26.

EŠEL BE-JABEŠ

I.Sm 31,13

M: תַּחַת הָאֵלָהּ בְּיָבֶשׁ : תַּחַת־הָאֶשָּׁל בְּיָבֶשָׁהּ

I.Ch 10,12

LXX: HYPO TÉN ARURAN TÉN IABEIS : H. TÉN DRYN EN I.

T: tchvt ,šl bjbš ..

P: tchjt lvz,dbjbš : t“ btmt, dbj“

V: IN NEMORE JABES : SUBTER QUERCUM QUAE ERAT IN J.

Předpokládaná reciprocita mezi לָשׁוּן a הָלָא jest tu potvrzena paralelní zprávou I.Chr 10,12. Jde nyní o rozhodnutí, zda הָלָא či לָשׁוּן jest původnější. V § 24b konstatovali jsme že לָשׁוּן má se k ostatním aequivalentům jako nejpozdější úprava textu. Dle toho by הָלָא patřilo časově před לָשׁוּן. To arci odporuje poněkud ustálenému názoru o místě a významu Chronik v litt. historii SZ. Než fakta jsou silnější.

Z nich svědčí pro nás především okolnost, že Chr ví o žalostnění nad Šaulem a jeho „syny“, nikoliv však o spálení mrtvol jejich, což jak poznamenává Kittel-K3 jest z Am 2,1 známo jako potupa mrtvého; ωπρφψω jest tedy považovati za alteraci, bezpochyby s tím úmyslem provedenou, aby jednak bylo zadosti učiněno pragmatickému stanovisku k historii Šaulově (cf I.Ch 10,13s), jednak snad, aby לָשׁוּן bylo kulticky diskreditováno. *Kosti* Šaulovy jsou možná v Ch již také vlivem Sm nebo II.Sm 21,12ss.

Wellhausen ad 1. praví: „Was לָשׁוּן sei, wusste schon der Vf. der Chronik nicht mehr.“ Po zjištění sekundárnosti לָשׁוּן v Sm dá se říci, že jest lhostejno, věděl-li či nevěděl, ale že jest jisto a patrně, jak pohlížel na dotýčný objekt redaktor Sm a proč zaměnil raději הָלָא v לָשׁוּן : aby totiž zakryl co nejvíce původní povahu objektu.

Že pohnutky toho rázu existovaly, dokazuje důsledné ARURA LXX za לָשׁוּן .- Wellhausen ib se táže, je-li to snad „arbor oder oder ein stammverwandtes macedonisches (!) Wort“ ! Nikoliv, jest to přesná transkripce praobyčejného hebrejského part. pass. Kal: ,arúrá z kmene ררא . LXX měla tedy před sebou text, jehož pisatel považoval zjev לָשׁוּן M za *prokletý*, což jest jistě velmi zajímavé. 1/ Totéž pojetí snad jest hledati za lvz P v I.Sm 22 a 31 (opp nsbt, Gn 21) vzhledem k možnému odvození jako pt. pass. lvz jež v hebr. Nif-al označuje „zvrácenost, hříšnost“(GB) cf Jes 30,12 jakož i novohebr. ζωλ Ni. verkehrt sein D. A ještě zajímavějším a důležitějším jest, že za předpokladu sekundárnosti לָשׁוּן vystupuje před naším zrakem litterární období, kdy tyto „prokleté“ objekty byly aspoň jako památníky rehabilitovány ve způsobě rozmanitých *species* stromů; a tento obraz, jak uvidíme, shoduje se právě s *fakty* pozdního kultu židovského.

1/ Wiehelhaus, Mitteil. aus d Vorl. über d AT Stuttgart 1891 Heft 3,183 křivdí zase versi LXX zcela bezdůvodně slovy "An einen heiligen Hain nach Art der Heiden (Plin. hist. nat. III 1.) ist ebensowenig zu denken, wie an einen Anbau des Bodens im gewöhnlichen Sinne (LXX)" – či myslí, že LXX dali Šaulovi I.Sm 22,6 seděti *pod* zemí?

G. Skupina báká,

ακαΒ∇ M „ar. bak, un Name eines der Balsamstaude ähnl. Baumes“ GB cf Lungreen 20 „unsicher“ Socin KBw moruše K.

27.

BEKA-IM

II.Sm 5,23s

I.Ch 14,14s

M: אֶת־קוֹל צְעָדָהּ (Ch) וַיְהִי בַשְּׁמֶעֶךָ (Ch) (B.η; Ch) וּבִאֵת לָהֶם מִמּוֹל בְּכָאִים (Ch) (X.η; Ch) בְּרָאשֵׁי הַבְּכָאִים ..

LXX: SM: KAI PARÉSEI AYTOIS PLÉSION TU KLAYTHMÓNOS.

KAI ESTAI EN TÓ AKUSAI SE TÉN FONÉN TU SYGKLEISMU APO (om A) TU ALSUS TU KLAYTHMÓNOS.

Ch: KAI PARESE AYTOIS PLÉSION TÓN APIÓN (Bc A, AITION B it v. 15).. T. FONÉN TU SYNSEISMÚ AYTÓN AKRÓN (AKRÓN TU AKRU A TON A.) TÓN APIÓN..

T: vthk lhvn mqbvl ,jlnj, (23) vjhj kmšm; jt
ql svachtá,brjš ,jlnj, bkjn .. (24)

P: Sm: vt, ,ljhvn mn lvqbl bókíjm ..vm, dšm;t
Ch: vzl qbl ,nvn mn qdmjhvn vkd tšm;

Sm: ql, dhlkt, dbrišh dtvr, db,kíjm ..

Ch: ql, djilalto, brjšh dtvr, ..

V: ET VENIES AD (CONTRA Ch) EOS EX ADVERSO PY
RORUM . ET CUM AUDIERIS SONITUM GRADIENTIS

IN CACUMINE PARORUM ..

a.

Dle v.23 bylo by BEKA-IM pouhou orientací (B. מִמּוֹל); než z následujícího jest patrné, že toto místo jest zároveň *nástupišťem* k boji, ba co více, že na tomto místě jest Davidovi očekávati *znamení* k nástupu, tedy jakéhosi oraculum jako jest jím 23. samo BEKA-IM jest snad místem i tohoto projevu božstva. V každém případě jest nyní objasněno, proč kultická místa, označená objekty λψα et cons. hodí se za nástupišťe: na nich dosíci pokynů božstva o zahájení boje. Dále pak jest

patrně, že v BEKA-IM jest viděti místo *určité* a známé (snad i čtenářům původního textu), jinak celé oraculum jest temnější pythické věštby, protože příliš všeobecné. Již z toho důvodu nelze se spokojiti s obvyklým pojetím a výkladem textu jak u M tak v novějších předladech („von den Bakasträuchern her“ K3 !?).

Wellhausen, Kittel-K3, Budde-M nepřinášejí ničeho k důkladnějšímu vyšetření textu, omezujíce se na vodítko LXX a paralely v I.Ch, a zaujati především předpokladem, že se tu jedná o stromy; to však bylo by teprve dokázati z textu ; zrovna tak jako není samozřejmým a jedině nutným míněním, že stromy věští svým šuměním ve větru, jak všeobecně se za to má. Poukaz na germánské „Buchstabe“ a jeho původ z věšectví dostačí k vyvrácení tohoto předsudku. Winckler AoF 3,215s dospěl dále, předpokládaje souvislost mezi בְּכָאִים Jd 2,1 a בְּכָאִים zde; nedůvěřuje pak patrně „kráčení“ po vrcholcích stromů a vzbuzenému tím קוֹל jako theofanickému úkazu (vzhledem k 25B) – upravuje text : וַיְהִי בְּשִׁמְעָה אֶת־קוֹל הַבְּכָאִים ; וַבְּאֵת לָהֶם מִמּוֹל ; ηδ[φ emenduje pak dle LXX Sm na ηρ[χ jako variantu původního ρ[;ψ; jež pak vede k ~ψωρβη ρ[ψ . Úprava tato vyhovuje potud, že v “ βη ρ[ψ získává požadované určitější místo za nástupiště, a pak v tom, že zjednává קוֹל přirozený doplněk v motivu ηκβ . Ale právě ten označiti musí Winckler za nesrozumitelný a předpokládati proto, že jde o fragment z tradice, znající mythologický „lärm der dreitägigen mondschlacht“. Mimo to “ ψ ~ψωρβη neuspokojuje z *úplna* požadavku určitosti lokality; ježto není nijak patrně, *který* „fichtenhain“ jest míněn, nehledě k tomu, že koncové m nutno vložit bez grafického předpokladu v textu, který stejně již snesl v přemístění slov více, než dovoluje kritická jistota.

b.

Vezmeme tedy ještě v potaz svědectví starých překladů, pokud jsou po ruce. בְּכָאִים považují LXX Ch V za *hrušně*. Oproti LXX Sm P Sm které odvozují je od ηκβ . A toto jest také pravé pojetí. Označení nástupiště מִמּוֹל בְּכָאִים skrývá totiž žádoucí oporu pro izolované בְּכָאִים a to ve známém jevu λψα takže za předpokladu dittografie ~ po ~ηλ jest čísti בְּכָאִים λψαεμε nebo s haplogafií λα : “ β λψα λωμμ . To předpokládá také jlnj bkjm T který dokonce v jlnj, 23 opouští M ve prospěch λψα . Pak jest místo nástupu jednoznačně a přesně určeno, jak nelze ani jinak očekávati při strategické povaze věci. A tak v ~ψαεμε λψα objevuje se nám dvojník ALLON BAKUT.

Dokladem pro to, že BEKA-IM mělo při sobě původně nomen regens jest zvláště tvr, před b,kjm P Sm, jež tedy oproti M a ostatním překladům zná SUR HAB-BOKIM jako místo, kde mělo zazníti znamení k nástupu. Vyjadřuje-li dhlkt, totéž jako ηδ[χ M, pak „zvuk kroků po vrcholu skály nářku“ nebyl by nevhodným

znamením k *pochodu*, zvláště vzhledem k následujícímu יִצְחָק יְהוֹרָה 24B. SUR B. nemusí nutně kollidovati s “ β λψα , ježto o „stromech“ tohoto druhu jest známo, že stojí na výšinách, a přítomná situace λψα na skále připomíná živě taktéž válečnou scenerii II.Sm 23,14 (§4c); formálně pak jest možno i myslitelné, že λψα a skála, na níž stálo, dělily se o attribut ~ψκβ . Ovšem, že to není možnost jediná a že s ohledem na konstantu ALLON B. učiníme dobře, když ρωχ připočteme zatím k příslušenství λψα .

c.

Orgánem jeho jeví se tu παρ známé nám již z dřívějšího. Tak totiž běrou LXXCh P V recipované b,ršj kdežto LXXSm svým ALSOS, o kterém praví Winckler, že nemá v M „entsprechung“ – když byl בְּרֵאשִׁי přemístil do v.23! – svědčí pro παρβ Winsklero. Zda lze připustiti na kultickém místě παρβ jako posvátný strom, ukáže se teprve při následující skupině. Pochybnost budí již zde aequivalent ALSOS, který přináší LXX také pro ηρᾶπεα] Jd 6,25 Mich 5,13 etc 1/. Čísti ηρᾶβ (resp ρωXη τρᾶβ) ~ψκβ jest graficky zcela snadným. Jako λψα a ηβχμ bylo by pak sdruženo zde ηρᾶ a ρωχ P. Ježto však ηρᾶ má místo po pravidle u oltáře, nebylo by ovšem lze ani *ztotožniti* je s EL.

ηκβ Možnost dosaditi ηρᾶ za ALSOS, בְּרֵאשִׁי nutno však vzíti v úvahu také proto, že בְּרֵאשִׁי působí obtíže při stanovení poměru BEKA-IM k mysteriosnímu λωΟθ . Překlady vztahují ovšem בְּרֵאשִׁי k זְעָרָה což jest pochopitelné v P Sm, nepředstavitelné však dle M V. Vzhledem k pojetí P Ch a především k APO LXX Sm= m..AYTÓN LXX Ch=..(h)m bylo by ovšem předpokládati původnější λωΟθ ...ψπαρμε . To by bylo sice přijatelnější, ale ne všecko ještě.

Jakého způsobu měl býti věštící hlas? זְעָרָה “ θ ve smyslu „kročeje“ překládají V a snad P Sm. Ehrlich však nechce o takovém substantivu ničeho věděti. Také Wincklerovo ηρ[χ z LXX Sm nevede nikam, nechceme-li je transponovati a transformovati jako on. Instruktivnější jest LXX Ch, jež zdá se předpokládati ηδᾶ[ερ. λωΟθ = při naslouchání u ρωχ bylo by velmi přiměřeno naslouchati „hlasu (země) třesení“ . Nejsprávnější bude však pojetí P Ch cf T, jejíž jilaltó, - nářek ukazuje, že v podstatě Winckler se nemýlil, požaduje ~ψκβ λωθ a konstatuje význam motivu ηκβ pro BEKA-IM. Místo ηδ[χ jest tedy předpokládati v původním textu ηθ[φ .

Velice zajímavé jest viděti, že právě P Ch *vynechává* v obou verších db,kjm Psm docela. to vyhlíží tak, jakoby text Sm přibral bk,jm teprve po alteraci věštícího hlasu na זְעָרָה קוֹל čili, že lokalita BEKA-IM jest stvořena jen proto, aby přejala a skryla původní motiv „nářku“. Ať tomu však jakkoliv, i v tomto bodu shledáváme

nápadnou příbuznost mezi lokalitami ALLON BAKUT s její pohřební funkcí, EL BOKIM s $\eta\theta[\phi\lambda\omega\theta$ a konečně s předpokládaným EL-BET-EL : neboť dle Hoš 12,5 patří také Bet-el a motiv $\eta\kappa\beta$ dohromady : $\text{לֹא בֵּית־אֵל יִמְצָאנוּ וְשָׁם יְדִבֵּר עַמָּנוּ}$. Hrob při ALLON B. přesunuje těžiště kultické funkce v podzemí. Také spící Jaakob slyší patrně hlas boží odtamtud. Jest tedy na snadě posuzovati stejně také situaci v II.Sm 5 : קוֹל byl tedy hlas nářku, vycházející od duchů v podsvětí, čehož analogie při $\lambda\psi\alpha$ et cons ještě poznáme (§37e 38c).

Pak ovšem $\psi\pi\alpha\rho\beta$ ani $\psi\pi\alpha\rho\mu$ není na místě, leč bychom v posledním tvaru chtěli viděti obdobu מִרְאֲשָׁתִּי Gn 28,11 čímž bylo by naznačeno, jakou posici má zaujmouti David při BEKA-IM za účelem audice. Motivem $\eta\kappa\beta$ a analogiemi Gn 28.35. jest dotčený původ קוֹל kryt dostatečně i bez této textové opory, takže lépe se jí vzdáti vzhledem k výše označené možnosti textové korupce.

d.

V §1 n.2 stal se pokus vysvětliti u Debory Gn 35,7 charakter מִיִּנְקָה ; v EL MAVET jako prvotním jménu EL BETEL (§22c) motiv úmrtí jejího, zde pak, míním, lze nalézt vysvětlení, jak Debora se doctala do Gn 35 vůbec. LXX Ch má psáno v obou verších našeho textu první rukou kodexu B a v kodexu : AITIÓN oproti APIÓN Bc A. Tato odchylka zdála by se jen pouhým lapsus calami vůči APIÓN; než zrovna tak možný jest opak. Majíce na zřeteli to, co jsme až dosud poznali z osudů „posvátných stromů“ v textu SZ, dáme raději za pravdu oběma čtením, z nichž jedno- první ovšem- budeme považovati za původnější, ježto vede k předloze $\sim\psi\rho\beta\epsilon\delta$. vel $\eta\rho\beta\epsilon\delta\iota$. vědeckví toto není osamoceno, nýbrž podepřeno kotivem $\rho\beta\delta$, který nejen implicate jest dán v theofaniích Gn 28 a II.Sm 5, nýbrž docela význačně vystupuje Gn 28,13 35,15 ($\text{מָקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֱתוֹ שָׁם}$) jako určení místa při pojmenování Bet-el a to bezprostředně po theofanii 9ss, následující zase hned po epizodě Debořině. Tato komposice byla by jen pochopitelnější, jestliže v pramenech svých našli sběratelé při Bet-el také motiv $\rho\beta\delta$ nebo $\eta\rho\beta\delta$ v pojmenování některého kultického objektu nebo místa.

Není asi náhodou, že takto řadí se tu k dvojinně termínů $\rho\omega\chi$ a $\lambda\psi\alpha$ i dvojina determinačních motivů $\eta\kappa\beta$ a $\rho\beta\delta$. Tradice P žádala by v II.Sm SUR BOKIM, má však proti sobě Gn 35 s ALLON B. Naopak v M předpokládané EL BOKIM vedlo by k jménu kamenného objektu SUR DEBORA, ale to má zase proti sobě TOMER DEBORA z Jud 4. Těžko tedy rozhodovati. Zvláště, když jest myslitelné, že jeden a týž atribut mihl střídavě příslušet tomu nebo onomu ze sdružených objektů, cf sub b. Ovšem, z toho, že také dříve jsme viděli kamenné objekty v pojmovém a grammatickém pořadí $\lambda\psi\alpha$ et kons (ELLON MUSSAB etc), přisoudili bychom vedení i zde termínu $\lambda\psi\alpha$ jak při motivu $\eta\kappa\beta$ tak i $\rho\beta\delta$.

1/. V má NEMUS Jd LOCUS Mch. Ježto pak λψα překládá V důsledně NEMUS, vidno, že jest správné rozpoznání λψα jako sekundární úpravy.

28.

EL BOKIM

Jd 2,1.5.

- M: וַיַּעַל מִלְאֲךָ־יְהוָה מִן־הַגִּלְגָּל אֶל־הַבְּכִים
וַיִּקְרְאוּ שְׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא בְּכִים וַיִּזְבְּחוּ־שָׁם לַיהוָה
- LXX: KAI ENEBÉ AGGELOS KYRIU APO GALGAL EPI TON
KLAYTHMÓNA KAI EPI BAITHÉL KAI EPI TON OIKON
ISRAÉL 5: KLAYTHMÓNES B KLAYTHMÓN A
- T: vcljq nbj, bšljchvt mn qdm jhvh mn gjgl, lbvkjm..
vqrv šm, d,tr, hhv,bkjm ..
- P: vclq ml,kh hmrj,mn glgl, lbekjn ..
vqr, ;m, šmh d,tr, hv bekjn vdbchv tmn lmrj,
- V: ASCENDITQUE ANGELUS DOMINI DE GALGALIS AD LOCUM
(inc. min.) FLENTIUM ..ET VOCATUM EST NOMEN LOCI
ILLIUS LOCUS (inc. maj.) FLENTIUM SIVE LACRYMARUM

a.

Jméno odvozuje M zřetelně od motivu ηκβ ; proto vzhledem k zastoupení jeho v Gn 35 jest tuto lokalitu přiřaditi s otázkou, nenáleží-li jméno původně kultické formaci λψα jako tam. Budde-M jest nakloněn považovati oddíl za jiné vysvětlení ALLON BAKUT; u EPI BAITHÉL LXX, jímž Kittel-K3 prostě nahrazuje BOKIM, má za to že jest „sicher ursprünglich“, ač je možno proti tomuto pojetí ledacos namítnouti, cf Ehrlich ad 1. Gall 103 myslí nelprve na původní výslovnost ~ψκᾶβ. a při vztahu k Bet-el, ježž zprostředkuje LXX že ALLON B. byl jedním z BEKA-IM „und zwar der, in dem das numen ηρωβδ sass“. Konečně však za souzvuku ~ψκᾶβ. a τΩκΒᾶ připouští i možnost původního textu, již mu opět soukromě sděluje Stade, který považuje plus LXX za glossu אֶל בֵּית־אֵל בְּכִים : אֶל בֵּית־אֵל שְׁרָאֵל. vsunutou do textu z okraje spolu s doublettou אֶל בֵּית־אֵל שְׁרָאֵל. τλ;αε–λα, = τΩκΒᾶ !ωΟΛα;–λα, .

Konjektura Stadeho zapadá do rámce dosavadních výsledků tím lépe, že jest – aspoň u Galla – zcela mimochodná. Předložka “ λ v Gn 35,7 projevila se nám fragmentem termínu λψα a tím jest také zdejší “ –λα . Potvrzení toho skytla by poznámka Stade, že zmíněné plus LXX není přiřícitati starému textu právě příčinou tohoto “ –λα jestliže dobře rozumím jeho důvodu, že starý autor by byl položil

akkusativ, tedy $\lambda\gamma\lambda\gamma\mu$.. $\lambda\gamma\lambda\gamma\mu$; pak totiž nebylo by třeba doplňovati $\tau\lambda;\alpha$ nýbrž umožněno $\sim\psi\kappa\beta \tau\lambda\alpha \lambda\gamma\lambda\gamma\mu$ nebo lépe, ježto genitivní konstrukce atributů $\lambda\psi\alpha$ et cons není nijak prokázána, ba nepravděpodobnou, $\sim\psi\kappa\beta \lambda\psi\alpha$ jako původní text. *Tento* tvar jest také pravděpodobnější pro případ, že nutno ponechat v textu $\lambda\alpha$: znění M jest pak pouhou haplogafií za $\beta\kappa\imath\mu$ $\lambda\alpha\psi\alpha-\lambda\alpha$.

Považujeme-li $\lambda\alpha, \omega$ – $\beta\imath\tau \lambda\alpha$ za vysvětlující glossy jest daleko pravděpodobnější, že také jejich “ $-\lambda\alpha$ jest zbytkem $\lambda\psi\alpha$ než, že má jimi býti určena jen lokalita a ti jimž platil příchod $\beta\imath\tau$. Pak by $\lambda\psi\alpha$ bylo poznámkou, identifikující z §22 známé EL BETEL a $\sim\psi\kappa\beta \lambda\psi\alpha$ resp. $\tau\omega\kappa\beta !\lambda\alpha$. Že $\beta\kappa\imath\mu$ M jako místní jméno jest bez analogie ve své izolovanosti, prozrazuje V, přidávající LOCUS v apelativní a podruhé nominální hodnotě 1/. Tím pochopitelnější bylo vysvětlení tohoto místního jména i v M; zbytečně nebylo ovšem ani v tom případě, že glossator zastihl ještě v textu plné $\sim\psi\kappa\beta \lambda\psi\alpha$. “ $-\lambda\alpha$ při $\lambda\alpha\tau\psi\beta$ a $\beta\imath\tau$ “ β jsou grammaticky nestejnorodá, má-li ono druhé znamenati příchod $\beta\imath\tau$ k *lidu* jisraelskému. Piska M před 1B naznačuje nejistotu textu pokud se týče úplnosti. Co tu dříve stálo, nelze zjistiti, ale před $\beta\imath\tau$ sotva mělo cos jiného místo, než *uvvedení* $\beta\imath\tau$ a jeho řeči k *lidu*. A *toto* pak ovšem muselo odpadnouti, jestliže úkol vynechaného passu přejalo $\beta\imath\tau$ ve svém pozdějším pojetí. Čili obráceně “ ψ “ $\beta - \lambda\alpha$ jest v původním úmyslu glossatorově *homogenní* s “ $\beta - \lambda\alpha$ “ α a representuje *další* výklad $\sim\psi\kappa\beta \lambda\psi\alpha$ vedle EL BETEL. V §19 jsme poznali lokalitu EL ELOHE JISRAEL; k vysvětlení této formy (ib sub b.) přispělo by nemálo, kdybychom na základě Jd 2,1 pokládali původní jméno $\lambda\alpha\rho\phi\psi \tau\psi\beta \lambda\psi\alpha$ za novotvar k EL BET-EL z tvaru EL JISRA, který by byl přesnou analogií EL JIR-E a vzhledem k terminologickému charakteru $\lambda\alpha\tau\psi\beta$ (§22a) měl by se k tomu EL BET-EL jako jednotlivý případ k všeobecnému označení, kdežto EL BET JISRA-EL představovalo by anorganickou sloučeninu obou. Na doklad sounáležitosti motivů $\eta\rho\phi$ s BETEL právě tak jako $\eta\kappa\beta$ jest i zde uvést Hos 12,5 z §27c . Řešení *jednodušší* lze navrhnouti teprve v §49 n. l. cf 48d.

Za těchto okolností značila by tedy všecka tři $\lambda\psi\alpha$ Jd 2,1 jeden a týž jev. Vzhledem k nejistotě příslušných předpokladů jest však nutno vyhraditi si možnost, že glossa $\lambda\alpha\rho\phi\psi \tau\psi\beta \lambda\psi\alpha$ chce $\sim\psi\kappa\beta$ přivlastniti *jiné* lokalitě, než Bet-el, totiž dle LXX ELOHE J. : Šekem. Ani to nebylo by bez významu pro naše výsledky.

b.

Pokud se týče jména בְּכִים požaduje LXX A jiný tvar motivu ηκβ totiž τωκβ resp τψκβ anebo spíše ψκιβ. k němuž poukazuje asi také LACRYMARUM V a jež v následujícím jest doložen i pro M.

Domněnka Gallova, že ~ψκβ jest exemplářem ~ψακβ zasvěceným numen Debora, jest asi navázána na docela vnější kombinaci s ALLON BAKUT. Vztah *motivů* ρβδ jež jsme před tím poznali jako korrelát ηκβ lze však v přítomném oddílu doložit právě tak jako Gn 35 komposicí obou motivů v dnešním textu : v.5 odůvňuje (DIA TUTO A) pojmenování místa tím, že lid při *řeči* מְלֹאךְ - הַדְּבָרִים .. כְּדָבָר – dal se do pláče, kajícího patrně. Tímto novým dokladem zužitkování motivu ρβδ v apelativní hodnotě dostává se příslušné tradici samostatné orientace vůči zužitkování jeho ve způsobu vlastního jména Derbora.

5B zmiňuje se o oběti lidu v BOKIM ; pro pozadí “ β λψα reklamuje tedy nynější text ξβζμ zcela souměrně s případy, kde “vg λψα jeví se *jménem* ξβζμ . Že ξβζμ není v textu výslovně uvedeno, vysvětlují si právě tím, že jméno lokality bylo *restringováno* o λψα .

1/ Jde snad o grafickou chybu, již toto plus V povstalo z původního LUCUS, jež klade V za λπα a ηρπα ? Pak by byla V přímým potvrzením λψα .

Hieronymus OS 134 uvádí také „De Regnorum libris“ (opp Lagarde, který přikazuje Jd 2,1) : In Achin siue in Bachim pro quo Aquila et Symmachus transtulerunt *in fletu*, meminit huius et micheas propheta. Mch 1,10 jest však textově nejisté – jen LXX Qmg přináší EN BACHEIN – a pro nás bezvýznamno. Kde v knihách Sm Rg hledati Hieronomovo Bachim, nevím.-

29.

EMEK HAB-BAKA

Ps 84,7

M: עֲבָרִי בְּעֵמֶק הַבָּכָא מֵעֵין יְשִׁיתוּהוּ נִם-בְּרָכּוֹת יַעֲטָה מוֹרָה

LXX: DIETHETO EN TÉ KOILADI TU KLAYTHMÓNOS ,EIS TOPON HON ETHETO, KAI GAR EYLOGIAS DÓSEI HO NOMOTHETÓN

P: ;brv b;vmq, dbkt, v;bdivhj bjt ma;mro, v,f
bvrkt, nt;tf cvm nmvc,

V: IN VALLE LACRYMARUM IN LOCO QUEM POSUIT ETENIM
BENEDICTIONES DABIT LEGISLATOR .

a.

Formou בְּכֶפֶז chce patrně M převést lokalitu ve status בְּכֶפֶזִים II.Sm 5, v čemž ji následuje Duhm-M, kdežto staré překlady, zavádějící motiv $\eta\kappa\beta$ působí nejistotu u GB 97 (möglich), Socina KBw 422 (kann nicht ausgemacht werden), K3 (unsicher). Dosadíme přesný equivalent $\psi\kappa\iota\beta$. obdržíme správnější EMEK HAB-BEKI. Vzniká nyní ovšem vzhledem k EL BOKIM etc otázka, jako v §11b. Nebýti EMEK HA-ELA, dala by se předpokládati plná reciprocita mezi עִמָּק a אֶלָּה jež při attributech by se střídaly, jak jsme eventualitu toho již konstatovali v II.Sm 5 při $\rho\omega\chi$ a $\lambda\psi\alpha$. Než E. HA-ELA ač nápadným postavením אֶלָּה jako *nominis resti*, brání tomu zatím. Ovšem ani $\alpha\kappa\beta\eta$ $\lambda\psi\alpha$ není korektní, leč bychom při dosazení $\lambda\psi\alpha$ zbavili je členu, jehož bylo při עִמָּק zapotřebí. Ale to je vše nejisté příliš. Zůstává tedy při otázce, v jakém poměru stojí עִמָּק a konsortium $\lambda\psi\alpha$.

Zde jest עמק protějškem hory צִיּוֹן jako cíle ; Jes 57,5 pak jest אֱלִים v parallelismu s נְחִלִים . Podle toho příslušely by λψα et cons také nížiny jako případné milieu a jako ξβζμ jevílo by se nám *objektním* zástupcem λψα et cons, tak by bylo עמק reprezentantem jejich po stránce *prostředí* případně terénu.

b.

To, co jsme poznali dosud o *funkci* $\lambda\psi\alpha$ et cons, hodí se velmi dobře v situaci Ps 84,6ss pojednávajících o kultických výpravách do Jerušalema. EMEK HAB-BAKA jeví se jejich průchodiskem, tedy ve funkci *poutní stanice* jako $\omega\lambda\alpha$ I.Sm 10 a $\eta\lambda\alpha$ I.Rg 13.

Text 7s jest ovšem příliš nejasný, aby mohl poskytnouti bezpečný podklad pro potřebné závěry. Ale dosadíme-li (zkusmo) za ojedinělé ⲓⲣⲓⲛ 7 příslušný aequivale^{nt} LXX P : !ωO[μ_ε který zvláště v syrštině svým vedlejším významem „klášter“ (Br Gr Glossar) svědčí dobře kultické orientaci oddílu, není jistě náhodou, že obdržíme v tristichu vedle sebe tři známé *determinace* λψα et cons : ⲛⲧⲛⲥⲱⲕⲃ - ⲛⲧⲛⲥⲱⲕⲃ!ω[μ - ηρωμ : To se vyjímá, jakoby v.7 jmenoval přímo nebo alludoval *význačné poutní stanice*, označené dle všeho vesměs formacemi λψα et cons .

V.8 pak, míním, může to jen potvrditi svým יְלֹכוּ מִחַיִּל אֶל-חַיִּל . Tradiční výklad z DYNAMIS LXX VIRTUS V Kraft Duhm-M, který ke všemu přibírá כָּה z Jes 40,31(!) jest krutě bezcitným vůči požadavkům kontextu. Houf za houfem K jest aspoň myslitelné, byť ignorovalo gradaci !μι - λα, . Včasné tedy zaznamenávají Buhl-Ki a K3 propositum λψξε patrně se vztahem na terrasy hory chrámové, a to

s poznámkou, že třeba v textu očekávati místní určení. Samozřejmě! Vzhledem k hořejšímu pozorování však neuspokojilo by více, kdyby v λψξ dalo se spatřovati *synonymum* ηλα - ač není-li přímo korekturou za tento termín.

8B tvoří zajímavou folii k theofanické funkci ηλα svým “vg יהוה” jež ovšem nutno emendovati s Duhmem dle LXX a vztahovati na zjevení JHVH. Hledání theofanie na Sijjonu kontrastuje pěkně s někdejší výsadou λψα et cons.

H. Skupina b:róš .

τωΟρΒ. Μ KYPARISSOS, PITYS LXX ABIES V CYPRESSE Socin KBw74, GB – jedle K – přichází ve SZ jako *species* : Jes 14,8 37,24= II.Rg 19,23 41,19 55,13 60,13 Ez 31,8 Sch 11,2 Ps 104,17 (crp?) jako stavební, zvláště chrámový *materiál* : I.Rg 5,22.24 6,15 9,11 II.Ch 2,7 3,5 Nah 2,4 (?)~ψορπ LXX P jako blesk K.

Vzhledem k aram. b:rótó, b:rát patří sem také τωΟρΒ. Μ KYPARISSOS LXX CYPRESSUS V BOROVI K Cypresse GB, též jako stavební materiál uveden.

Hoš 14,9

užito jest jako symbolisace významnosti JHVH pro Efrajima. Ač jest na nístě, že Marti upozorňuje na paronomasii פְּרִיָהּ - אֶפְרַיִם a nelze tedy bráti na tento výraz přísné měřítko konkrétní představy, přece novější překlady „bci mir“ Marti „mein Werk“ Gba uthe- K3 pro mmnj oslabují přespříliš souvislost obrazu פְּרִיָהּ a כְּבִרְוֹשׁ. Ovšem, že právě *nepřiměřenost* této souvislosti (plody cipřiše nebo jedle!) ukazuje, že τωΟρΒ. anebo ψορπ není míněním původního textu. Anarchie ve starých překladech to potvrzuje: ARKEYTHOS – jalovec LXX hustě pokrývající (PYKAZUSA), qtrq, (,bjt,) – amygdalus Br P.

Ehrlich připomíná, asi správně, že mn lf““l“ znamená něco jiného než úsloví mh lf““vl“ zde totiž: was braucht er (Efrajim) noch Götzen? Neboť smysl výroku jest nepochybně, že JHVH jest s to neporovnatelně nahraditi Efrajimovi jeho klamné kultické objekty - עֲצָבִים . Není tuidíž tak hledaným, jak se Marti zdá, když Wellhausen chce čísti ωΟτρᾷς,α;ω; ωΟτνᾷ[; אֲנִי : při nejmenším jest připustiti, že text M cf ETAPEINÓSA KATISCHYSÓ AYTON LXX=P (vidí v ,šrvnv : šbch – velebiti) zamýšlel asi dotyčnými tvary paronomasie k jménům božstev Anath a Ašera, ne-li k objektům jejich kultu, tudíž především ηρπα. Tentýž úkol mělo asi také τωΟρΒ. *jestliže* v této podobě stálo v původním textu.

Lundgreen 31 cituje rovnici Baudissibovu Bérutj (foinická bohyně) = b: rúť= ωωOpB. M což skvěle potvrzuje domněnku Wellhausenovu : 9Ba stává se tak homogenním, ať již JHVH označuje se přímo za pléróma těchto tří hypostasí, nebo činí se jen náhražka na ně. Tím jest však nadobro vyloučeno, že ωωOpB. nebo pod. bylo kdy jako *strom kultickým* objektem ve st. Zákoně, ježto obraz živého stromu byl by tu právě *folií* kultických objektů; než vzhledem k רֶעֶנָן jest existence ωωOpB. pro původní text pochybnou vůbec (§37c fin).

30.

ASE BEROŠIM

II.Sm 6,5

I.Ch 13,8

M: וְדֹרָא וְ .. מְשַׁחֲקִים לְפָנַי יְהוָה בְּכָל עֵצֵי בְרוֹשִׁים
וְדֹרָא וְ .. מְשַׁחֲקִים לְפָנַי הָאֱלֹהִים בְּכָל-עֵז וּבְשִׁירִים

LXX: (KAI A) EN ORGANOIS HÉRMOSMENOIS (KAI A) EN
ISCHYI KAI EN ÓDAIS ..
EN PASÉ DANAMEI KAI EN PSALTÓDOIS

T: bkl ,;j bjravn

P: bq,c, d,rz, vdbrvt ..

b;šjnv, vbtšbcht, .. = M(om kl) LXX Sm 2o

V: IN OMNIBUS LIGNIS FABREFACTIS ..
OMNI VIRTUTE IN CANTICIS ..

a.

Jediný Wellhausen, jak se podobá, postihl, že LXX také zde má vedle sebe doubletty, ostatní jakoby naviděli, co vlastně v LXX stojí. Než také Wellhausen se mýlí, považuje-li pouze EN ISCHYI za doublettu. Celé EN I. KAI EN ÓDAIS jest variantou בְּכָל עֵצֵי בְרוֹשִׁים tak jako celé EN ORGANOIS H. aequivalentem téhož passu. Důkaz : II.Ch 30,21 překládá LXX pouhým EN ORGANOIS : בְּכָל-יֵעִז jež četla tedy také ve své předloze. II.Sm 6,5 místo בְּכָל עֵצֵי M. Zbývající HÉRMOSMENOIS jest tudíž aequivalent za בְּרוֹשִׁים M jež zase nutno předpokládati pro předlohu LXX i 6,14 kde M je vynechává. Obě doubletty jeví se tedy :

בְּכָל-יֵעִז בְּרוֹשִׁים
בְּכָל-עֵז וּבְשִׁירִים

Z kterého kmene vyvodila LXX své HÉRMOSMENOIS, těžko říci; četla snad v předloze ~ψρφ∇B. ? Se zjištěním doubletty nemá to však co činiti, ježto existenci její potvrzuje také V. která měla před sebou asi ~ψωρρξξ ? η;

ψχ[λκβ . T potvrzuje reciprocitu עֲצִי - עֵי tím, že tqóf 14 klade důsledně za עֲצִי sc
 בִּנְיָאֵלֵהִים Ez 31 (§23 sub E). P dokonce předesílá ,arzó – cedr před בְּרוּשִׁים M!
 Takže o textu M P V v Sm jako přijatelnějším a snad i původnějším jest
 rizhodnuto. Doubletta 2o LXX Sm vyplynula zcela zřetelně z tradice M Ch, všem
 svědkům společně; a tato tradice bezpochyby vznikla z doubletty 1o LXX Sm a
 z vděku přičinila k tomu nesmyslnou výplň hudebních nástrojů 5B.
 ~ψρψωβω ζ[λκβ θξφ u významu „tanzen mit aller Macht(!) und unter
 Gesängen“(Kittel-K3) bylo možno praesentovati jen velmi pozdnímu čtenářstvu,
 jež pro musikální gloriolu Davidovu odpustilo třeba i zřejmý lapsus proti duchu
 mateřštiny. Než rámus, způsobený takovou massou lidu (6,1ss) přesahuje všecko
 představitelné zrovna tak, jako okolnost, že David a jeho družina vydrželi toto
 napětí sil po celou cestu z Kirjat Jearim až – řekněme jen – k lokalitě 6,6ss !
 b.

Vše jest to omluvitelné jen v tom případě, že tradice M P V Sm nebyla později
 přijatelná. Z kterých důvodů, náleží nyní objasnit. Pro M jest nejpřirozenějším
 pojímání “ B. *lokálně* o místech, kde processí činilo *zastávky* : v.5 jest pak
 všeobecným charakterisováním průvodu po této stránce, kdežto 6ss ličí, co se
 přihidilo při jedné takové zastávce. Tyto stanice byly ovšem kultické lokality,
 označené právě oněmi עֲצִי בְּרוּשִׁים . M tedy praesentuje tak jako P exempláře
 ωωOpB. jako kultický objekt. Vzhledem k rovnici Baudissin-ově (sub H) dalo by
 se předpokládati původní ;sj b:rut(jm) : kultické objekty fojnické bohyně na území
 (cf níže) a ve styku s Pelištějskými hodily by se k situaci docela dobře.

V každém případě však FABREFACTIS V kvalifikuje dotčené objekty jako
umělé . Tím získáváme významný doklad, že není všecko strom, co se jmenuje #[ε
 . ωωOpB. jako species jest tedy i tu vyloučeno z kultických objektů a zaujímá
 jejich místo jen jako *maska*. Jestliže pozdější tradice (Ch) nalezla *jen* takového
 druhu text, jaký zachovala V pak jest pochopitelné, že nemohla se spokojiti s ním,
 poněvadž by jím uvrhla Davida v podezření z modlářství. Než, jak ukazuje
 poměrně snadná výpomoc, kterou se dostala z úzkých M, jest pravděpodobno, že
 ona pozdější tradice nalezla v textu ještě povážlivější věci. V.12ss líčí se, jak si
 David počíná při dalším převozu “ אָרֶן ψ v důsledku naučení z případu Uzza,
 jehož jméno až příliš živě připomíná fatální עֵי ; hudební doprovod chybí *úplně* (!)
 za to v.13 mluví se výslovně o zastávkách (!) po šesti krocích, při nichž se
 obětovalo. Pravím *zastávkách*, neboť k závorce „(die ersten) sechs Schritte“ K3
 nedává text práva; spíše budí pochybnost o שֵׁשָׁה צְעָרִים z čehož druhé známe
 z porušeného II.Sm 5,23s a o oběti שׂוֹר – zrovna jako u Gid-ona Jd 6 §21b! – a
 konečně o מִרְיָא které nemá asi daleko od známých atributů typu ηαρ etc.

Než stává ještě jedna možnost. V § 8b pozorovali jsme, že $\lambda\kappa$ jest schopno zastoupiti v tradici i $\psi\lambda\kappa$ ukáže-li se toho potřeba. Tuto službu snad vykonalo i zde, takže v *tom* tradice LXX Sm podržela by vrch. „Cypressenhölzer sind keine musikalische Instrumente“ míní Wellhausen, ale dostačí, popustí-li nám בְּרוֹשִׁים své náslovné “β. takže obdržíme pro *původní* tradici předlohy LXX Sm znění $\sim\psi\text{B}\iota\chi;[]-\psi\lambda\epsilon\kappa.\text{B.}$; neboť v.14 , také po בְּכָל-עֵץ , objevuje se David oblečen v אֶפֶוד בָּד . Budde-M 227 cf Ehrlich ad 1. připouští, že Kirjat Jearim leželo tou dobou ještě na půdě nepřátelské, tedy že $\text{אֶרְנוֹן יְהוֹנָתָן}$ musilo býti vybojováno. Pak leží nasnadě odvoditi přítomnost $\sim\psi\text{B}\iota\chi;[]$ z analogie 5,21 kde Davidova armáda sbírá po porážce Pelištejských jejich $\sim\psi\text{B}\iota\chi;[]$: jejich pak $\psi\lambda\kappa$ byla jako *spolia* a nesena v triumfálním průvodu vítězů. Tato situace osvětluje záhadnou epizodu s $\text{אֵלֶּהי הַנֶּכֶדֶר}$ Gn 35,4 i potud, že zprostředkuje porozumění, jak se dostaly $\sim\psi\eta\lambda\alpha\eta\ \psi\lambda\kappa$ do rukou a uší Jaakobovců. Není ovšem vyloučeno, že v II.Sm samy $\sim\psi\text{B}\iota\chi;[]$ tvořily ony trofeje a že by tak כָּל mohlo býti původnímu textu zachováno ; obtíž dělalo by však zase “β. před כָּל . Jest tedy nejpravděpodobnější, že jde o $\psi\lambda\kappa$ - spolia a že zbytek textu skrývá ještě nějaký objekt příbuzný , tedy : $\sim\psi\rho\omega\alpha\ \omega\alpha\ \sim\psi\beta\chi[-\psi\lambda\kappa\beta$ k čemuž jest srovnati sousedství $\beta\chi[$ a $\omega\rho\beta$ Hoš 14,9.

Tím bychom ovšem byli připraveni o hořejší doklad, že $\omega\rho\beta$ jest substitutem posvátných objektů, jež jako $\lambda\psi\alpha$ et cons vyznačují poutní stanice. *Nepřímo* ovšem platí za doklad sama tradice o עֵצֵי בְּרוֹשִׁים (cf V) nicméně: $\omega\rho\beta$ jako strom prokazuje se nezpůsobilým pro kvalifikaci kultického místa v každém případě.-

J. Skupina c;ne

$\eta\nu,\sigma.$ M BATOS LXX = RUBUS V (ostružiník) it Lc 6,44 (hloží K) ,ícanná, To canjó P it Lc 6, keř K – „auch nh; ar sanán ass.sinú ein Stachelgewächs, Dornstrauch, wahrsch.Cassia obovata“GB.

31. HAS - SENE

Ex 3,2-4

- a. Míní-li Holzinger-K3 cf Bertholet-M ad Dt 33,16 že סִנְיָ a סִנְיָ není bez vzájemného, lze jej připustiti jen jako „lidovou etymologii“ (Gressmann 56s); Gall 16 zase odporuje snaze odvozovati je - סִנְיָ – od jména pouště סִין (Wellhausen, Gressmann). Problém dotýká se

našeho thematu potud, že epizoda HAS-SENE má vždy zcela jiný význam dle toho, v jakém poměru stojí k sobě סֵנָה Ex 3 a סִינַי : je-li toto jméno pramenem pro HAS-SENE, pak nemá midraš Ex 3 žádné důležitosti. Pakli však naopak SINAJ vzniklo teprve z HAS-SENE, přísluší této epizodě též význam, jako jiným zprávám o theofaniích při posvátných objektech. Nejedna známka tomu nasvědčuje.

Výklad z tradice LXX V jest neudržitelný již proto, že Lc 6,44 vyžaduje více, než relativní rozdíl mezi plody ην,σ. a hrozny, který vychází při pojetí ην,σ. = ostružinník; Preuschen ad v. BATOS myslí na symbol *neplodnosti*; to však zase odporuje možnosti *srovnání* dotyčných plodů a druhův ovoce: jak už jinak zní Jac 3,12! Při [ρ ψ ρ π (Delitzsch) jest tedy mysliti buď na plody jedovaté či jinak nepoživatelné – v tom případě představuje ην,σ rozhodně *jinou* species, než rubbus -

nebo bráti tento obrat ve smyslu obrazném, a pak stojí tu ην,σ. *trópicky* nebo lépe *konvenčně* jako repraesent určitého kultického poměru resp. habitu. Za touto konvencí, jak uvidíme v §37 stojí však předpoklad, že ην,σ. jakožto : #[ε patří do oboru *umělých* kultických objektů cf Hos 14,9 sub H.

b.

Pokud ospravedlňuje toto pojetí kontext Ex 3? HAS-SENE jest místem theofanie, jejíž mediem jest *oheň* zvláštní povahy. Ehrlich tu překvapuje upozorněním, že hebrejščina nezná labbá ve smyslu „plamen“; považuje-li se tento tvar za lapsus calami (GB), není to jediné východisko: τΒ,η,λ;Β. S dle něhož čte Ki, může býti rationalisací textu, jakou mají i ostatní svědkové. Ehrlich chce restituovati παεηθ βλεΒ. z čehož prý vzniklo πα ηβλβ a z toho pak בְּלֶבֶת-אֵשׁ . Tento celkem pravděpodobný, ač poněkud zdoluhavý, process nebyl by ani tak zajímavý, jako to, že touto emendací získává Ehrlich přesný protějšek k בְּלֶבֶת הָאֵשׁ z II.Sm 18,14 ač netuší ničeho o praegnanci tohoto výrazu, jak se nám jevila v §12c. Neboť tato analogie, bez ohledu na grafické řešení, jest s to podepřít domněnku, že v Ex šlo původně o umělý objekt kultický. Gressman l.c. uvádí sice Ex 22,5 Jd 5,15 Jes 9,17 Ps 118,12 jako doklady, že „der Dorn als Symbol des Feuers gelten möchte“, ale háček jest v tom, že ην,σ. jest jen dis legomenon a že tedy spíše naopak אֵשׁ zde způsobilo či umožnilo tradiční výklad ην,σ. - *Dorn* – busch, po alteraci závadného nom. regentis בְּלֶבֶת . Prvek אֵשׁ najdeme v příslušenství umělých objektů vsutku ještě častěji. Pokud se týče HAS-SENE, může býti stejnotvárnost aequivalentů To P původ v konsensu nářečí, ale také v pocitu, že ην,σ. není schopno specialisace; a jest nápadno, že tento zachovala si ještě i K. Pokud se týče *funkce* tohoto objektu, a výpravy theofanie, v *podstatě* sotva se mýlí Holzinger-M, uvažuje, zda v pozadí epizody nestojí *typ* theofanie,

zvláštní posvátné lokality סִינַי . Ve skutečnosti však jde o typ theofanie při HAS-SENE jak ukazuje

Dt 33,16

שְׁכִנִי סִנָּה v běžném pojetí „přebývajících ve kři“ (Bertholet-M a Marti-K3) neshoduje se s překlady TÓ OFTHENTI EN TÓ BATÓ LXX a QUI APPARUIT IN RUBO V. Jsou to snad volné převody s ohledem na Ex 3, tedy nepřesné překlady původního !κω nebo četli LXX V jiný radix v předlohách. Ani to ani ono nelze plně použít k vysvětlení řečené diferenciace. To přináší totiž v obsírnějším textu r;éj léjh diš:kintéjh biš:majjá, v;al moše ,itg:lí b;ácanná, . Tj. parafráze M, mající zřejmě za účel *roztrhnouti* šknh od cnh k němuž dle M přísluší. Také Tj ukazuje, že cnh patří eo ipso nejen k theofanii z Ex 3, nýbrž také manifestace, označená šknh : the favour towards him(Joseph) of Eloah who revealed Himself to Mosheh at the *bush* in the glory of his *Shekinah* (Etheridge). Je-li v termínu šknh (die irdische Gegenwart, das Wohnen Gottes D) dán motiv theofanie, jest bez dalšího pochopitelné, *jak* LXX V přišly k svému překladu. Tj jest konečně zajímavým kompromisem, který staví vedle sebe škn a šknh jakoby varianty: the good will of Him who caused the glory of His *Shekinah* to *dwell* in the bush (id). S výhradou, že Etheridge překládá přesně (originálu není po ruce), lze tedy mít za nepochybné, že manifestace šknh a cnh patří k sobě a tvoří jeden pojem jako 16Aa אֶרֶץ וּמִלְאָה . K témuž výsledku přichází Winckler AoF 306ss, který v Dt 33,13-16 konstatuje čtyři páry protějšků: שְׁמִים - שָׁמַיִם - תְּהוֹם - שְׁמֵשׁ - יְרֵחַ - יָרֵחַ - עוֹלָם - קָדֶם a přítomné אֶרֶץ וּמִלְאָה סִנָּה kterýžto poslední protějšek potvrzuje parafráze bšmj, To.

Otázka jest nyní, jak vyložit סִנָּה : že by bylo dosadit סִינַי (Steuernagel), odmítá právem Bertholet, který v každém případě má pravdu, že „der eine Ausdruck““Bewohner des Dornbusches““dem alten Israeliten unendlich mehr zu sagen hatte, als wir nachempfinden können.“ Lze-li myslit סִנָּה jako „Nebenform“ סִינַי (Leo Bäck ap GB), těžko rozhodovati. Konečně Winckler svým pojetím „Sinai-Horeb als die beiden Gipfel des *weltenberges*“ (1.c.308 n.2) a „Sinai-olymp“ v protějšku k אֶרֶץ činí tuto otázku podružnou, když z pouhého protějšku אֶרֶץ následuje, že סִנָּה *nemůže* označovat určitou *lokalitu* , nýbrž jediné *sféru* . Termín שְׁכִנִי pak vzhledem k šknh targumů označuje tuto sféru jako *theofanickou* , jinými slovy, výraz שְׁכִנִי סִנָּה dokládá hořejší pojetí סִנָּה jako *typické* určení theofanie. 1/.

d.

Ještě pravděpodobnějším učinilo by to zjištění, že סִנָּה jest vyhrazeno *jen* ve sz. tradici lokality *Sinaj* , kdežto jinak bylo *častěji* a to právě v okruhu kultických lokalit používáno jako typické určení jejich. Mním, že doklady toho *jsou* k nalezení.

Gall 12 sděluje z geografického slovníku Jakút III.557 toto místo:

.. gbl jsm ,t-tvr vl, jchl_v mn ,s-s_lchjn v,l-ch,grth kjf
ksrt chrg svrt_n šgrtn ,l-;ulljq ... vb_{ls},a ,a-nbt_l kll gbl jq,l
tvr f,d ;ljh nbtn qjl tvr sjn,

což dle udání doslovně překládá:

„ein Berg namens Et-Tur , und er ist voll von Frommen ; und aus seinem Gestein kommen, wenn es verwittert, verschiedene Brombeersträucher heraus ... aber in der Sprache der Nabatäer heisst jeder Berg Tur, und sobald Sträucher und Bäume auf ihm wachsen, wird er Tur Sina genannt.“

Z druhé věty jest nade všecku pochybnost patrné, že atribut סִנָּה nelpí jen na určité lokalitě. Pochybným může býti jen, zda Jakut správně vystihl okolnosti, za kterých dostávalo se tohoto atributu všeobecnému ,t-tvr : vegetace jako rozlišovací známka v terminologii jest tu podivná potud, že jest tak všeobecně pojata: keře a stromy . Naprosto vyloučena jest však správnost výkladu Gallova v první větě: zda vl, jchl_v mn možno vyložit : „von ... ist der Berg nicht leer,d.h. er ist voll von..“ nedovedu posouditi, ale především „ein Berg voll von Frommen“ jest nemožno si představit, máme-li těmito zbožnými rozuměti mnichy , ať už křesťanské nebo mimokřesťanské éry, a za druhé nelze imputovati Jakutovi, že je jedním dechem o „zbožných“ a „ostružiní“. To cítí Gall sám, ale velmi slabá jest jeho omluva, že Jakut registroval „ostružiní“ jen vzhledem k nabatejskému názvu a jeho důvodu (věta druhá): „wohl lediglich deshalb ist auch der Satz über die Brombeersträucher geschrieben worden“(!) V tom ohledu volný překlad Strange-ův, který Gall uvádí, pozastavuje se nad ním, jest daleko přijatelnější, ježto vykládá obě věty souhlasně ve smyslu, že hora jest „covered with plants and trees“. Naproti tomu není vyloučeno, že Gall má pravdu v odvození s-s_lchjn od slch – fromm sein; jenže tu nelze termínu ,s-s“ přisuzovati živoucí nositele, nýbrž viděti v něm označení objektů. Zda z oboru vegetace, jest mi nejisto – analogii z oboru fauny tvořilo by pak hebr. ηδψ σξ - kdežto pravděpodobnějším jeví se, že jde tu o kultické objekty, analogické hebr. λψα et cons; věta „aus seinem Gestein kommen, wenn (kjf-wie, wie nur immer, Caspari 194!) es verwittert ...sträucher heraus“ vyjímá se jak příliš moderně, tak podivně: ve spojení s druhou větou u Jakuta jest smysl celku: „Et Tur wird allmählich zu Tur sina“.

Víme-li z tohoto textu aspoň tolik, že סִנָּה není vyhrazeno jen lokalitě Ex 3, jsme oprávněni hledati i ve SZ stopy po tomto označení u jiných lokalit.

I.Sm 14,4 objevuje se סִנָּה (Baer ap GB cenne)jako jméno jednoho ze skalních útesů v roklině Mikmas. Budde-M, jenž vokalizuje přímo ην,σ. vykládá jméno dle Ex 3: Dorn. V §4c zjistili jsme v bezprostřední blízkosti kultický objekt, označený v nynějším textu מִצֵּב פְּלִשְׁתִּים . Tím dostává se ην,σ zřejmě v okruh λψα et cons . Než nejistota jména – jen T V shoduje se s M, kdežto LXX má SENNAAR, P cj;, -

nutí k opatrnosti, jakkoli zůstává příznačným, že M volila tvar tak nápadně blízký „keři“ z Ex 3.

Jos 15,49 jde V opět s קְרִית־סֶנָּה M oproti POLIS GRAMMATÓN LXX P (commatum 49.50 deest targum, Lagarde ad 1.). I tu jest čtení ηνσ problémem samo o sobě, avšak okolnost, že “σ “θ má býti *dřívějším* jménem דָּבָר (defective!), jest na pováženou vzhledem k spojitosti motivu ρβδ s objekty druhu λψα.

Úhrnem vzato, lze říci, že řešení záhady ην,σ. Ex 3 nebude se asi podstatně uchylovati od směru, jež třeba zachovati při ostatních „posvátných stromech“ ve SZ.

1/ Winckler zůstává sice při !κω ale ztěží jest běžný význam tohoto slovesa míněním textu. αλμ totiž, jak ukazuje Jes 6,3 kde spojeno jest s כְּבוֹד יְהוָה – ani u výrazu אֶרֶץ וּמִלֵּאָה neznamená prostě konkrétní náplň země obyvateli etc (jako např. Ps 24,1), nýbrž *modalitu* této náplně ve smyslu úplnosti a dokonalosti; jestliže Col 2,9 mluví se o PLÉRÓMA THEOTÉTOS a tedy αλμ přiděluje se kultické sféře, charakterisuje se tím Dt 33,16 jako *strídání* stejnorodých termínů αλμ a !κω; pro druhé jest asi řeckým aequivalentem MONÉ Jh 14,2.23, kdežto psychologickou analogií k tomuto užití !κω tvoří latinské *habitus*.-

K. Skupina qíqájón .

32.

Jn 4,6s 9s.

קִיקְיֹן M T KOLOKYNTA LXX= Kürbis Luther „šrvr, dqr,, (v.8 solum (1)qr,,) P HEDERA V= břechťan K.

Dle ass.kukkánítu eg.kaka („freilich mit k geschrieben“GB) talmud. qíq KBw 381 sjednocují se novější na Ricinus communis skočec, „im Orient ein völlig baumartiges Gewächs“ Socin KBw ib.

Přes různost výkladu nutil nynější text k pojetí קִיקְיֹן jako rostliny resp stromu. A poněvadž je *lokalisován*, před (מִקְדָּם) Ninive, patří v obor thematu.

a.

Jak nutně vyplývá z tradičního pojetí !ωΟψθΞψθι z přítomného stavu textu, tak zase na druhé straně jest jisto, že tento text není v pořádku a *podstatně* se liší od původního konceptu. O obtížích z textu a jeho běžném výkladu lze se dočísti v každém komentáři. Proto se zde omezíme na nejdůležitější a rozhodující jednotlivosti, zvláště, pokud snad ještě nabyly vytčeny. !ωΟψθΞψθι T přejímá

prostě M což jest jistě charakteristické samo o sobě i vzhledem k témuž zjevu při תולעת . Snad i LXX byla !ωΟψθϷψθι jen připamatována na KOLOKYNTHA, celkem souzvučné, ač významem shoduje s P, která však má jako aequivalent termín *složený*, jehož překlad zprostředkuje Br ad vv.gramen recens cucurbitis pepo.

Další requisita, kterou teprve revise vybavila dnešní podání jest תולעת – červ (margo T ap Lagarde c“ ,“ záchalá- Heuschrecke, Gewürm D). Ten však není o nic loudavější ve své ničivé schopnosti než !ωΟψθϷψθι ve svém vzrůstu. Ale musí teprve přijít na רוח קרים s nepřeložitelným חרישית které P *docela* opomíjí, aby bylo na !ωΟψθϷψθι něco znáti. Kdežto חרישית bych řadil k FABRE FACTIS II.Sm 6,5 V, soudím, že v domnělém časovém určení k תולעת jest skryto השחר; τωΟϷλ[]B; - Krasopaní jako označení Ištar resp Ašery (cf nomm.pr. אֵילַת הַשָּׁחַר אֲחִישָׁחַר). Co vězí za תולעת ukazuje אֵילַת הַשָּׁחַר v nadpisu

Ps 22,1 a nemožný výklad jeho Hindin der Morgenröte Duh,-M etc, který i staré překlady byly nuceny rationalisovati v τΩλψαο : žalm jest ve skutečnosti určen pro (poutní?) místo s objektem “ הַשָּׁחַר cf “ על-א a

Ps 56,1 kde

Duhm ib a novější (ap Dvořák, Žalmy I.259 n. 1) hledají v על-יונת אֵלֶם : „terebinth“ : oba žalmy se nesou tónem *útočištné* prosby cf 22,3 56,14.

Přímým poukazem na skrytý objekt formace λψα v textu Jn 4 jest nápadné יהוה-אֵלֶהִם 6 střídající se s אֵלֶהִם 7-9 a יהוה 10 a pro něž ovšem hledati původ v Gn 2,4ss jest víc než pochybné (ca Marti-M, K3 cf §49 n. 1.).

b.

Ohledně myšlenkového oddílu obsahu možno zde říci toliko, že jest jako celá kniha zpracován tak, že by se k němu autor anu znáti nechtěl. Praví-li Marti-M „an dem schnellen Wachstum des Wunderricinus braucht niemand Anstoss zu nehmen“, má pravdu. Ale *co* *zaráží*, jest *spojení* tohoto abstrusního mirakulu s tendencí, již sleduje kniha Jona dle výkladu, nyní obvyklého: zdůraznění ideu milosrdenství JHVH proti nomistickému pojetí jeho spravedlnosti. Výše této myšlenky jest v naprostém nesouladu s demonstračními prostředky dnešního textu. Ale ovšem ve výši této idee lze hledati *omluvu* revise, byť použití oné myšlenky jevílo se skoro jen jako ctnost z nouze, a *rozuměti* snaze učiniti text Jona užitečným pro náboženskou výchovu čtenářů. Než, že se to nedělá *tak*, zvláště ne *takovými* revisemi, nýbrž jinak, ukázal svým soukmenovcům Ježíš, negativně i pozitivně. Týž připovídá jim dle Mt 12,39 Lc 11,29 „znamení Jonáše proroka“. Mt 12,40 Lc 11,30 jsou výklady jako kterákoli jiná exegese (cf Holtzmann, Synoptiker 245) a neuspokojivé tak jako onen, který „zu einem Unterscheidungsmerkmal aller gesunden und illusionsfreien Exegese geworden ist“(Holtzmann ib 367), že totiž

kázání Jona jest tertium comparationis. Ale kázání není žádné SÉMEION= τωΟα (tak správně Delitzsch cf ,otoh P) a Ninevští nebyli by na ně dali zrovna tak, jako jim nebylo ničeho po tom, co se stalo s Jona na moři. Ale jim se dostalo, jako Židům mělo dostati znamení, jež mělo moc přesvědčiti, třeba bylo *jinaké*, než by si přáli. Paralelu mezi znamením Jona Ježíše ozřejmuje zmínka o „královně od poledne“, která ve spolku se Šelomo tvoří rovnocenné exemolum s příkladem Jona a Ninevských. Ovšem zase ne v tradičním výkladu, dle něhož její touha po moudrosti zahanbí současníky Ježíšovy; nýbrž ve smyslu zmínky II.Ch 9,4 וְלֹא־הָיָה עוֹד בָּהּ רוּחַ sc *démonický* duch. To potvrzuje zvláštní měrou okolnost, že v Mt 12,43ss, tedy bezprostředně po oněch dvou příkladech přechází řeč na ηαμφοη ξωρ (Delitzsch) a jeho vyjití z člověka. Dle toho jest tertium komparationis schopnost *exorcismu*, který jak známo zvlášť je charakteristický pro činnost Ježíšovu cf Acta 10,38 a jež ovšem právem může býti označen jako τωΟα. Pak však muselo býti v podání o Jona místo, kde totéž „znamení“ vystupuje při Ninevských s úspěchem. Je-li רוּחַ 4,8 zbytkem nebo ozvěnou jeho, lze z toho posouditi, jak k nepoznání byla původní tradice alterována.

c.

Ostatně, bez ohledu na celek knihy Jona, logické a psychologické předpoklady oddílu 4,6ss ukazují že za !ωΟψθψθι jest hledati hodnotu úmyslně skrytou. Tak hned případy, kdy λψα et cons jsme viděli ve funkci stanic proroků (§13 cf 7), činí nápadným, že Jona si vyjde zde jen tak na libovolné místo před městem. A to se stává ještě nápadnějším, tážeme-li se, *proč* vyšel vůbec? Důvod 5Bb je něco tak banálního, že škoda řeči o tom.

Jona měl hlásati v Ninive jeho zkázu. A to nebylo příliš lákavé, jak ukazuje situace Amose v Bet-el. *Proto* tedy vyhýbal se Jona svému poslání. *Proto* byl zachráněn za *nejtěžších* podmínek (bouře na moři), aby měl důkaz ochrany boží. *Proto* konečně jako dříve se vyhýbal, nyní přepadá ho רָעָה גְּדוּלָּה 4,1 2/, tj. zcela obyčejný strach, že při očekávané katastrofě – rizumí se přírodní, jež jedině mohla zničiti takové Nineve cf Sodoma a Lot – *zahyne* s sebou.

Ve skutečnosti vyšel tedy Jona proto, aby byl zachráněn – řekněme neutrálně – pro případ, že by město stihla ohlášená katastrofa. Důkazem toho jest, že si zjednává pro větší ještě jistotu *asyl* v סֶכֶּה 5Ba 3/. A na témž místě objevuje se pak také !ωΟψθψθι a to לְהַצִּיל לוֹ מִרָעָתוֹ 6! Assyndetické sloučení obou infinitivních konstrukcí vyneslo tomuto druhému “ λ s inf podezření sekundárnosti (ap Ki). Je-li však zde interpolováno, je glossou první konstrukce, jež vznikla po přebarvení !ωΟψθψθι na druh rostlinný.

Za jakých okolností objevuje se !ωΟψθψθι ? Z v. 7s a שָׁבֹן-לִיָּלָה הָיָה 10 následuje, že vzniklo v *noci*. Než zrovna tak jest si všimnouti, že o !ωΟψθψθι

se praví nejen, že v noci הַיָּהּ , nýbrž také אֶבְרָתָא . Pak ovšem vv. 6-8A praesentuje se jako obsah *snu*. A s tím souhlasí, že radost Jona jest tak krátkého trvání a nálada jeho před (v. 5) a po (v. 8B) je stále táž. Episoda s !ωΟψθῶψθι jest tedy analogií k *snu* Jaakobově, při němž formace χ poskytnula psychologické předpoklady *snu*. Tím je pak rapraesentační povaha !ωΟψθῶψθι doložena. Jinou, zvláště shodnou analogii tvoří cituace Elijja I.Rg 19, jak poznáme v následujícím odstavci. Zde připomeneme si, že Elijja jda po poušti, usadí se „pod jedním jalovcem“, a žádá si smrti jako Jona (I.Rg 19,4Bb = Jn 4,3), načež usne a má vidění andělské. Co viděl, tvoří zcela obvyklou ηξνμ jaká přísluší λψα et cons (cf Gn 18 I.Sm 10 etc), takže „jalovec“ prokazuje se jako maska objektu téhož druhu. Tím však prokazuje se také !ωΟψθῶψθι - jako rostlina – pozdějším zástupcem vlastního kultického objektu, jejž tu dříve zastupoval, odpovídající asi סֵלֶם z Gn 28, - ač-li právě nevězí tento předmět v סֵלֶם 5.

Vzhledem k funkci předpokládaného objektu, jehož maska jest !ωΟψθῶψθι dlužno konstatovati, že nynější text dovoluje sice označiti jej jako stanici proroka, že však v původním textu převládal asi charakter útočištný 4/ ; není ovšem vyloučeno, že také theofanická funkce jeho, která dnes je rozšířena i mimo likalitu !ωΟψθῶψθι měla k ní dříve význačnější, výhradnější postavení. Že obsah a smysl toho zjevení byl jiný než v Receptě, netřeba zvláště zdůrazňovati po známkách, výše shledaných.

1/ Ten totiž dobře věděl, co ve SZ stálo a státi mělo : Lc 2,41ss může býti případně toho symbolem; v dalším podaří se mi snad ukázati vedle případu Jona ještě na jiné toho příznaky.

2/ To přeložili v. 6 LXX poctivě KAKA, V zvlášť pěkně, ovšem neutrálně: LABORAVERAT ENIM – vskutku Jona „laboroval“ od počátku do konce s konfliktem mezi pudem životním a puzením ducha božího. V tradičním výkladu však rozpory kontextu přímo karrikují profil Jona: prorok, který *utíká* před svým posláním, rozhořčí se k smrti nad pokání Nineve, a na konec vyklube se z něho naivní přítel Flory, ne-li pohodlný výletník, který je rád, že našel chládek – „smutek života „ ten tam !

3/ סֵלֶם se po většině škrtá, ale musí zůstat v textu a na tomto místě, protože סֵלֶם zde náleží k asylovému charakteru סֵלֶם a protože patří k λψα etc jiným ještě právem než stín k stromu cf Hs 4,13. Z tohoto סֵלֶם vzniklo teprve běžné „stín“ v. 6 a co k němu náleží.

4/ (1) ,gn, T 6 které vyhlíží jako inf Af-el (Br Vergl § 1361), připomíná zvláštní (§6b) (mjšr) ,gnj, Jd 4,11 a tak i tamní *asyl*.

L. Skupina rotem.

~τ,ρo M RATHMEN LXX JUNIPERUS V (= Wächolder Luther jalovec K)
Socin KBw 74 – „d. Hebr bei Orig RATHERM ar ratam tg ritmá, Gingster-oder
Pfriemen-strauch“ GB 770.

Ps 120,4

רְתֵמִים M TOIS ERÉMIKOIS LXX DESOLATORIIS V dblvt, P

- Text Recepty používá ~τ,ρo ve spojení s λξγ k symbolisaci, jejíž výrazy jsou ovšem poněkud hledané (tak Duhm-M ad 1.); LXX V zdají se předpokládati buď radix βρξ což by se hodilo k #ξ 4A (chereb) nebo ρβεδμ odpovídající zase sujetu לְשׁוֹן (ρΒεδ;μ. ?). Rozhodně ani kontext, ani textová tradice nemohou býti zárukou pro ~τ,ρo jako species. V tom ohledu jest P se svým aequivalentem, jenž jinde stojí za ηλα výmluvným svědkem.

Job 30,4

שֶׁשׁ רְתֵמִים M HOITINES HALINA (HELEIMA – HALIMMA A it pro מְלִיחָ 4A) LXX RADIC JUNIPERORUM V om vv.3s. P. – Mezera syrského překladu jest sice příliš obsáhlá na „argumentem e silentio“, ale poučná dosti vzhledem k záhadě, co si představovala tradice LXX pod Halima et cons (c.a. : ALEIMMA ? – mast olej = ~μω ex r /dittogr. ρωα ? / רְתֵמִים ?), jež klade 4A také za מְלִיחָ , jakoby předpokládala tam ξλ;μ, . Plutarch (Dle Pape) užívá tohoto výrazu o farmakon nebo dynamis ve smyslu „hungervertreibend“ – Pape, což připomíná velmi zřetelně „andělský pokrm“ Elijja u ROTEM ! Duhm-M ad 1. ostatně vyřazuje celý oddíl 2-8 z původního textu, a ztěží neprávem. Že “ ρ “ ω figuruje tu jako ~ξλ nezaručuje nikterak ~τ,ρ jako species a poživatinu cf Gn 3,14 Dn 4,29.

33.

ROTEM (ACHAT)

I.Rg 19,4s

M: וְהוּא־הָלַךְ בַּמִּדְבָּר׃ הַרְדָּךְ יוֹם וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב תַּחַת רְתֵם׃
וַיִּשְׁכֹּב וַיֵּישֶׁן תַּחַת רְתֵם אֶחָת (אֶחָד Kere) אֶחָת

LXX: KAI ÉLTHEN KAI EKATHISEN HYPOKATÓ RATHMEN

(RAMATH A) KAI EKOIMÉNTHE KAI HYPNÓSEN EKEI
HYPO FYTON.

T: v,t, .. tchvt rtm, chd .. tchvt rtm, chd

P: .. jvm, chd vjtb tchjt btmt, chd,
.. tcht btmt,

V: .. VIAM UNIUS DIEI .. SUPER (! pro SUBTER ?) UNAM
JUNIPERUM .. IN UMBRA JUNIPERI ..

a.

Kdežto Ki a Kamphausen-K3, hledíce k ~ⲩⲭ LXX, vysvětlují tautologii ⲛⲁⲩⲁⲧⲁⲧⲁ 5 jako glossu na okraji, soudí naopak Benzinger-M, že ⲛⲁⲩⲁⲧⲁⲧⲁ 5 dokazuje sekundárnost celého tohoto určení ve v.4. A to je nejpravděpodobnější, je-li jedno z obou míst dodatkem: P a V mají ⲛⲁⲩⲁⲧⲁⲧⲁ také při ⲛⲁⲩⲁⲧⲁ takže ve v.4 mohlo by býti druhé ⲛⲁⲩⲁⲧⲁⲧⲁ variantou prvního. Než mlčení LXX ukazuje, že jest ⲛⲁⲩⲁⲧⲁⲧⲁ při ⲛⲁⲩⲁⲧⲁ počítati k záhadám Recepty jako i jinde, cf ⲛⲁⲩⲁⲧⲁⲧⲁ ⲛⲁⲩⲁⲧⲁ Jd 9,5 opp Ex 17,12 Gn 28,11. Dále jsou LXX směrodatnými svým ⲩⲁⲩⲁ v postavení .. ⲩⲁⲩⲁ ⲩⲁⲩⲁ či snad původně ⲩⲁⲩⲁ .. ⲩⲁⲩⲁ což by si LXX byli přizpůsobili řeckému slovosledu. Velice zajímavé jest IN UMBRA - ~λχ;B. nejen pro diametrální rozpor s SUPER – jež bude asi starou chybou *latinských* kodexů za obvyklé SUBTER – nýbrž pro charakteristiku ⲛⲁⲩⲁⲧⲁⲧⲁ jež tím řadí ke ⲩⲁⲩⲁⲧⲁⲧⲁ jako masce kultického objektu, který nemá se stromy nic společného. V tom utvrzuje formálně také RAMATH, doložené i OS 288 Remath cf ib 147, kdež vedle Aquilova éarkeyton (juniperus) uvádí se Symmachovo „skepén“ (umbraculum Hier), tedy pojetí blízké IN UMBRA V. Má-li řecké R-M-TH nějaký vztah k známé lokalitě Ramat ?

b.

Aequivalent P odhaluje masku ⲛⲁⲩⲁⲧⲁ zcela bezohledně: btmt, jest jako blvt, Ps 120,4 P rovnímocninou λψα et cons (cf Gall 28). Netřeba ani přímo usuzovati, že původní text M měl tu λψα. Dostačí i nepřímý důsledek právě zjištěné aequivalence: jest možno totiž, že P dosadila svůj termín, nevědouc si rady s ⲛⲁⲩⲁⲧⲁ tak jako to nevěděli LXX; ale příznačné jest, že volila právě aequivalent λψα et cons. Důvod toho lze *nám* předpokládati ve funkci ⲛⲁⲩⲁⲧⲁ jako *stanici* proroka, v *útočištné* povaze místa a v *theofanii* tamtéž.

Ve všech těchto funkcích shoduje se případ ROTEM s epizodou KIKAJON a tak navzájem poskytují sobě obě lokality potvrzení, že při nich jde původně o umělý kultický objekt. Že obdoba jde až do slovné shody v textu, bylo připomenuto již při KIKAJON. Zvláště jasně jest při ROTEM vypracován moment asylový a theofanický. Elijja prchá před ortelem Izebel (2s) – také Jona měl asi v *tomto* smyslu co činiti s králem Nineve. Elijja koná ⲛⲁⲩⲁⲧⲁⲧⲁ k ⲛⲁⲩⲁⲧⲁⲧⲁ právě tak Jona dle

3,4. Elijja se cítí osamocen (10) – právě tak musilo býti Jona v Nineve. ROTEM jest tu předpokladem theofanie – tam KIKAJON hmotným residuem její; týž jest dílem noci: בן-לילה jako onen vystupzje v pravém významu teprve ve *snu* . Na konec snad i רות Jn 4,8 a jeho posláni jest postaviti vedle theofanického רות I.Rg 19,11 !

O jeden moment jest však příběh Elijja ještě průkaznější pro náš účel: neobyčejný svou vydatností, tedy *božský* pokrm, zchystaný proroku u ROTEM jest přímým dokladem posvátnosti tohoto místa a jest analogií ηξᾱν.μτ obvyklou při objektech λψα et cons.